

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Saara Kuvaja

Ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen yleisessä kirjastossa

Kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkökulma

Opinnäytetyö

Syksy 2022

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tradenomi (AMK) Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Kuvaja, Saara

Työn nimi: Ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen yleisessä kirjastossa: Kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkökulma

Ohjaaja: Salmela, Satu

Vuosi: 2022

Sivumäärä: 85

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyössä tarkasteltiin Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkemyksiä ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämisestä yleisissä kirjastoissa. Lisäksi kartoitettiin koulutuksen antamia valmiuksia sekä opiskelijan arviota ympäristötietoisuudestaan. Työssä tarkasteltiin myös kirjastojen ympäristötyön onnistumista kirjastoalan opiskelijoiden näkökulmasta.

Teoreettinen viitekehys koostui ilmastonmuutosta käsittelevästä tutkimuksesta sekä ympäristölukutaitoa, ympäristötietoisuutta ja ympäristökasvatusta käsittelevästä kirjallisuudesta. Teoriaosassa käsiteltiin myös kirjastojen ympäristötyötä, Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelmaa sekä kestävästä kehitystä korkeakouluissa. Tutkimusote oli kvantitatiivinen, ja tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta. Tutkimuksen tulokset analysoitiin PSPP-ohjelmistolla ja Webropol Insight -työkalun avulla. Avoimiin vastauksiin hyödynnettiin sisällön analyysia ja vastauksien teemoittamista. Kyselyyn vastasi 85 Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijaa syksyllä 2022.

Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämistä pidetään pääosin tärkeänä osana kirjaston tehtäviä sekä ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen nähdään samalla kuuluvan osaksi kirjastoalan osaamista. Opiskelijat suhtautuvat pääasiassa myönteisesti erilaisten kirjaston ympäristötyön muotojen tekemiseen, mutta monen vastaajan osalta ympäristötyön tekemiseen yhdistyy harkintaa. Pääsääntöisesti opiskelijat näkevät, että kirjasto voi vaikuttaa ympäristömyönteisempään toimintaan edistämällä ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa. Opiskelijat olivatkin havainneet useita eri tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa kirjastoissa. Lisäksi tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että ympäristöaiheita huomioidaan kohtalaisen hyvin kirjastojen tarjonnassa, palveluissa ja toiminnoissa.

¹ Asiasanat: ympäristötietoisuus, ympäristökasvatus, yleiset kirjastot, opiskelijat, ammattikorkeakoulut

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and information Services

Author/s: Kuvaja, Saara

Title of thesis: Promoting environmental literacy and environmental awareness in public library: Perspective of library and information services students

Supervisor(s): Salmela, Satu

Year: 2022

Number of pages: 85

Number of appendices: 2

The aim of this thesis is to examine the views of students in the Library and Information Services Degree Programme of Seinäjoki University of Applied Sciences on promoting environmental literacy and environmental awareness in public libraries. In addition, the kind of environmental literacy and awareness capabilities that are provided by their education and the student's assessment of their own environmental awareness are investigated. The thesis also examines how libraries have succeeded in environmental work from perspective of library students.

The theoretical framework of the thesis consists of environmental literacy, environmental awareness and environmental education and the research on climate change. The theory section also deals with environmental work in libraries, the Degree Programme of Library and Information Services at Seinäjoki University of Applied Sciences and sustainable development at Universities of Applied Sciences. The research approach used was quantitative and the data was collected using an online survey. The results were analyzed using the PSPS statistical software and the Webropol Insight analysis tool. Open-ended answers were analyzed using content analysis and by the theming of answers. The questionnaire was conducted in the autumn of 2022, and it was answered by 85 students.

Based on the results it can be concluded that promoting environmental literacy and environmental awareness is considered an important part of the libraries' tasks. In addition, many of the respondents see environmental literacy and environmental awareness promotion as part of library competence. Students are broadly positive about doing various forms of environmental work and tasks within the library setting, but for many of the respondents, doing environmental work there comes with much deliberation. Many students recognise that, the library service can have more influence on environmentally positive activities by promoting environmental awareness and environmental literacy. Students observed several ways to promote environmental awareness and environmental literacy in the library. In addition, the results of the study show that environmental topics are moderately well taken into account of libraries' offerings of services and activities.

¹ Keywords: environmental awareness, environmental education, public libraries, students, universities of applied sciences

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	8
1 JOHDANTO	10
2 ILMASTONMUUTOS.....	13
2.1 Kasvihuoneilmiö	13
2.2 Syyt, seuraukset ja hillintä.....	14
2.3 Ilmastoteot, hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki	16
3 YMPÄRISTÖLUKUTAITO, YMPÄRISTÖTIETOISUUS JA YMPÄRSITÖKASVATUS	19
3.1 Mikä ympäristölukutaito.....	19
3.2 Ympäristötietoisuus.....	20
3.3 Ympäristökasvatus.....	20
4 KIRJASTO MUKANA ILMASTONMUUTOKSEN HILLINNÄSSÄ.....	23
4.1 Kirjaston rooli, asema ja merkitys yhteiskunnassa	23
4.2 Ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen kirjastossa	26
5 KESTÄVÄ KEHITYS JA KORKEAKOULUT	33
5.1 Koulutus	33
5.2 Kestävä kehitys korkeakouluissa.....	34
5.3 Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma	35
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	38
6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma.....	38
6.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto.....	39
6.3 Tutkimuksen toteutus käytännössä	41
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
7.1 Kyselyn vastaajien taustatiedot.....	43
7.2 Ympäristölukutaidon ja -tietoisuuden edistäminen, opiskelijoiden tietoisuus, sekä näkemys aiheesta	45

7.3 Ympäristölukutaito ja ympäristötietoisuus osana kirjastoalaa sekä kirjastoalan osaamista	60
7.4 Opiskelijoiden näkemyksiä kirjastojen ympäristötyöstä	64
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	70
LÄHTEET	76
LIITTEET	85

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo

Kuva 1. Kuvakaappaus Hakunilan kirjaston Facebook päivitys.	29
Kuva 2. Helmet-kirjaston Twitter päivitys kannustaa oman Toivon kirjahyllyn kokoamiseen .	30
Kuvio 1. Agenda 2030 kestävän kehityksen tavoitteet.....	15
Kuvio 2. Kirjastojen hiilijalanjälki	16
Kuvio 3. Kirjan hiilikädenjälki.....	17
Kuvio 4. Kyselyyn vastaajien vuosikurssi (n=85).	43
Kuvio 5. Vastaajien työkokemus kirjastoalalta.	45
Kuvio 6. Ympäristötietoisuuteen liittyvät väittämät.	47
Kuvio 7. Ympäristöön liittyvät arvot ja asenteet.	48
Kuvio 8. Erilaisia tapoja edistää ympäristötietoisuutta kirjastossa.	49
Kuvio 9. Väittämät Kirjastojen ympäristötietoisuus kyselystä	52
Kuvio 10. Opiskelijoiden ja kirjastojen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä, sekä tulokset ja väittämät Kirjastojen ympäristötietoisuus kyselystä.	54
Kuvio 11. Opiskelijoiden ja kirjastojen väliset erot ja yhtäläisyydet, sekä tulokset ja väittämät kirjastojen ympäristötietoisuus kyselystä.....	55
Kuvio 12. Haluaako opiskelija edistää ympäristötietoisuutta- ja lukutaitoa.....	56
Kuvio 13. Opiskelijoiden kiinnostuneisuus ympäristötyöhön.....	57
Kuvio 14. Ympäristötyön tiedonlähteet.	60
Kuvio 15. Ympäristötietoisuus ja -lukutaito osana kirjastoalan koulutusta.	61

Kuvio 16. Voiko kirjasto vaikuttaa ympäristömyönteisempään toimintaan edistämällä ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta.	65
Kuvio 17. Kirjastoissa havaittuja tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa.	66
Taulukko 1. Vastaajat sukupuolen ja iän mukaan eriteltynä.....	44
Taulukko 2. Vastaajan ympäristötietoisuus.....	46
Taulukko 3. Muu mikä -vaihtoehdon avoimet vastaukset.....	50
Taulukko 4. Haluaako vastaaja edistää ympäristötietoisuutta tai -lukutaitoa kirjastossa, ympäristötietoisuuden mukaan eriteltynä.....	56
Taulukko 5. Ympäristötyö työkokemuksen näkökulmasta.....	59
Taulukko 6. Työntekijää etsivän kirjaston ekologisuus.	59
Taulukko 7. Minulla on kirjastoalan koulutuksesta saatua valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa iän mukaan eriteltynä.	62
Taulukko 8. Haluaisin saada koulutusta enemmän ympäristötyöhön osa kirjasto- ja tietopalvelualan opintojani vastaajan iän mukaan eriteltynä.	62
Taulukko 9. Osallistuminen Kestävään kehitykseen liittyvään kurssiin.	64
Taulukko 10. Osallistuminen ympäristölukutaitoa edistävään toimintaan iän mukaan eriteltynä.	67
Taulukko 11. Onko ympäristöaiheita huomioitu riittävästi kirjastojen tarjonnassa, palveluissa ja toiminnoissa.	67

Käytetyt termit ja lyhenteet

Agenda 2030	Kansainvälinen kestävän kehityksen toimintaohjelma vuosille 2016–2030 (Ulkoministeriö, i.a., Agenda 2030 – kestävän kehityksen tavoitteet -kappale).
ALA	American Library Association. Kansainvälinen kirjastoyhdistys (American Library Association (ALA), i.a.-a, About ALA -luku).
Arene	Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Ammattikorkeakoulujen yhteistyöfoorumi, vaikuttaja ja korkeakoulupolitiikan edunvalvoja (Arene, i.a.).
biodiversiteetti	Luonnon monimuotoisuus. Voidaan tarkastella ekosysteemien, lajien muodostumisen, lajikirjon ja lajien sisäisen perinnöllisen muuntelun näkökulmasta (Sitra, i.a.-b, Tulevaisuussanasto -luku).
CO2e	Hiilijalanjälki ilmoitetaan yleensä hiilidioksidiekvivalenteina, joka huomioi myös muut merkittävät kasvihuonekaasupäästöt (Sjöstedt, 2018, Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? -luku).
EBLIDA	European Bureau of Library, Information and Documentation Associations on eurooppalaisten kirjastojen, tieto- ja dokumentaatioyhdistysten kattojärjestö. (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA), i.a.-a, About Eblida -luku).
ENSULIB	Environment, Sustainability and Libraries. Toimii IFLA:n alaisuudessa. Kirjastojen ympäristön ja kestävän kehityksen osasto (IFLA, i.a.-c).
hiilikädenjälki	Konsepti, joka kuvaa palvelun, tuotteen tai prosessin ilmastohyödyt sen käyttäjälle (Sjöstedt, 2018, Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? -luku).

hiilijalanjälki	Ihmisen toiminnasta syntyviä hiilidioksidipäästöjä, raportoidaan hiilidioksidiekvivalenteina, mikä huomioi myös muut kasvihuonepäästöt (Sjöstedt, 2018, Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? -luku).
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions. Kirjastojen maailmanlaajuinen kattojärjestö (IFLA), i.a.-a).
Kestävä kehitys	Ohjattua yhteiskunnallista muutosta päämääränä turvata hyvät elämisen mahdollisuudet, huomioiden ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti (Ympäristöministeriö, i.a.-c, Mitä on kestävä kehitys? -luku).
PICS	Pacific Institute For Climate Solutions, vastaa ilmastonmuutokseen hillitsemiseen ja sopeutumiseen liittyviin haasteisiin. PICS ohjelmaa johtaa Victorian yliopisto yhteistyössä British Columbia yliopiston, Northern Columbian yliopiston ja Simon Fraser yliopiston kanssa (Pacific Institute For Climate Solutions (PICS), i.a.).
Suomen kirjastoseura	Yleisten kirjastojen asemaa edistävä järjestö (Suomen kirjastoseura, i.a.-b).
Vihreä kirjasto	Vihreä kirjasto on Yleisten kirjastojen -ympäristösivusto, jota ylläpitää Yleisten kirjastojen ympäristötietoisuus 2020-luvulle -hanke. Hanketta hallinnoi Helsingin kaupungin kirjasto ja rahoitti Opetus- ja kulttuuriministeriö, hanke toteutettiin vuosina 2020–2021 (Vihreä kirjasto, i.a.-a).

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö tarkastelee ympäristölukutaidon ja -tietoisuuden edistämistä yleisessä kirjastossa kirjastoalan opiskelijoiden näkökulmasta. Aihe nousi työn tekijän kiinnostuksesta kirjastojen ympäristölukutaidon edistämisestä sekä kirjaston merkityksestä olla mukana ilmastonmuutoksen hidastamisessa. Tärkeää on myös aiheen ajankohtaisuus. Ilmasto lämpenee ja lämpenemisen vaikutukset koskettavat meitä kaikkia. Ilmaston lämpenemisen hidastamiseksi tehdään töitä kansainvälisesti. Kansainvälisten ilmastoneuvotteluiden tuloksena on syntynyt viimeisin eli Pariisin sopimus, joka hyväksyttiin vuonna 2015. Sopimus astui voimaan 2016, ja sopimuksen tavoitteena on rajata lämpeneminen 1,5 asteeseen (Ympäristöministeriö, i.a.-a). Jokainen sopimuksen hyväksynyt maa on asettanut oman tavoitteen. Suomi on asettanut tavoitteen olla hiilineutraali 2035 (Ympäristöministeriö, i.a.-b).

Aiheen valintaan vaikutti vahvasti myös henkilökohtainen kiinnostuneisuus luontoa kohtaan ja huoli luonnon monimuotoisuuden hupenemisesta. Luontokato on yhteydessä muun muassa ilmastonmuutokseen ja kulutukseen (Kulmala & Sairanen, 2021, Luontokadon suurimmat syyt kytkeytyvät kulutukseemme -luku). Tätä kautta kehkeytyi ajatus mitä on tehtävissä. Sitran teettämän kyselyn mukaan 62 prosenttia suomalaisista vastaajista olisi valmis muuttamaan omia kulutustottumuksiaan ja elämäntapaojaan luontokadon pysäyttämiseksi (Sitra, i.a.-a) Tässä työssä etenkin kiinnostavat tavat, joilla kirjasto on tässä mukana.

Kuten aiemmin mainitaan, ilmastonmuutoksen hidastamiseksi tehdään töitä kansainvälisesti. Voisiko kirjastokin vaikuttaa esimerkiksi yksilön tai yhteisön vastuuseen saamalla heidät ajattelemaan tehtyjen valintojen seurauksia, vetoamalla ajatusmaailmaan erilaisin tavoin, kuten edistämällä ympäristötietoisuutta sekä ympäristölukutaitoa? Sahavirta soveltaa René Girardin ajatusta jäljittelystä, kuinka jäljittelemme toisiamme toimintamme ja halujemme kautta pyrkimyksenä olla samanlainen kuin esikuvamme, ja näin päädyimme haluamaan samoja asioita (Girard, 2004, Sahavirta, i.a.-c, s. 5 mukaan). Ajatus on kiehtova tätä opinnäytetyötä ajatellen. Ajatusta soveltamalla tarkoitetaan, että mitä useammat yhteiskunnalliset toimijat laittavat ympäristöarvot etusijalle, yhä useammat tekevät samoin (Sahavirta, i.a.-c, s. 5). Näin ollen, nostamalla ympäristöarvot keskiöön olisi mahdollista saada aikaan ketjureaktio, jossa kirjasto voisi toimia esimerkkinä muille toimijoille vastuullisuudesta.

Tässä tutkimuksessa aihetta tarkastellaan kirjastoalan opiskelijoiden näkökulmasta. Yleisten kirjastojen ympäristötyötä on tutkittu muun muassa hankkeiden yhteydessä vuosina 2020 ja

2012 (Vihreä kirjasto, i.a.-e, Hankkeen esittely -luku). Viimeisin tutkimus Yleisten kirjastojen 2020-luvulle -hanke ja Positive Impactin yhteistyössä toteuttama valtakunnallinen ympäristötietoisuus -kysely, tarkastelivat muun muassa kirjastojen ympäristötyön tilaa ja samassa yhteydessä yleisten kirjastojen henkilökunnassa olevien näkemyksiä ympäristötietoisuuden edistämisestä (Vihreä kirjasto, i.a.-c). Kirjastoalan opiskelijoiden näkökulmasta aihetta ei ole kuitenkaan vielä tutkittu, joten tämän työn tavoitteeksi muodostui selvittää kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkemyksiä ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämisestä kirjastoissa. Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden näkemyksiä tarkastellaan kolmesta näkökulmasta: tietoisuus aiheesta, koulutuksesta saadut valmiudet sekä näkemykset kirjastojen ympäristötyöstä. Koska tutkimuksessa tarkastellaan kirjastoalan ympäristötyön nykytilaa opiskelijoiden näkökulmasta, näkemyksien sekä mielipiteiden esiin tuomiseen sopii hyvin kyselytutkimus ja kvantitatiivinen analyysi.

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää kirjastoalan ympäristötyön kehittämiseen. Koulutuksen suhteen tutkimus antaa tietoa kirjasto- ja tietopalvelualan ympäristötyön osaamisen kehittämistä ajatellen. Kirjastoissa tutkimusta voidaan tarkastella ympäristötyön onnistumisen näkökulmasta sekä löytää ympäristötietoisuuden ja lukutaidon edistämisen alueita, joissa on parannettavaa. Työn loppuun on koottu opiskelijoiden ideoita ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämiseen.

Kirjastoalan opinnäytetöissä ja tutkimuksissa ei ole vielä tarkasteltu kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkökulmaa kirjastoissa tehtävään ympäristölukutaidon ja -tietoisuuden edistämiseen. Sen sijaan ympäristöaiheisiin on kyllä tartuttu useista eri näkökulmista: muun muassa Suvi Levonen tarkasteli opinnäytetyössään Eepos-kirjastoissa tehtävää ympäristötyötä ja kokosi ympäristötyön tueksi eko-oppaan, jossa on muun muassa keinoja lisätä ympäristötietoisuutta (Levonen, 2021, s. 2; 2021, s. 10–14). Emma Karimaan pro gradu puolestaan kartoittaa kestävä kehitystä, puutarhaviljelmia ja vihreitä palveluja, kuten esineiden lainaamista ja ympäristölukutaidon kasvattamista (Karimaa, 2015, s. 2). Erilaista näkemystä ympäristötyöhön toivat myös Ville Värttö ja Elina Karinoja. Värttö tutki opinnäytetyössään kirjastojen esinelainausta, miten esinelainausta sopii kirjaston tehtävän kuvaan (Värttö, 2020, s. 3). Karioja puolestaan toteutti opinnäytetyönsä osana kansallista hanketta Kestävä kehitys kirjastossa, yhteistyössä Yleisten kirjastojen keskuskirjaston kanssa (Karioja, 2013, s. 4). Tutkimuksessa vertailtiin suomalaisia ja ulkomaalaisia kirjastoja, ja tavoitteissa oli tutkia myös eri

osa-alueita, kuinka hyvin osa-alueet oli hoidettu, näissä alueissa oli mukana myös ympäristötietoisuus.

2 ILMASTONMUUTOS

2.1 Kasvihuoneilmiö

Kasvihuoneilmiöstä puhutaan yleensä ilmastonmuutoksen yhteydessä, kasvihuoneilmiö-terminä on käytetty 1820 alkaen (Pacific Institute for Climate Solutions (PICS) ym., 2012, 0:37). Kasvihuoneilmiöllä viitataan maapalloa ympäröivään ilmakehään, jota ilman maapallolla ei olisi elämää. Ilmakehä muodostaa kasvihuoneen seinien tavoin maapallon ympärille suojan, joka koostuu erilaisista kaasuista, kuten metaani, hiilidioksidi ja vesihöyry (Heiskanen, 2020 s. 16–18). Ilman ilmakehää maapallo olisi paljon nykyistä kylmempi. Kasvihuoneilmiö on maapallon elämälle välttämätön, koska ilmakehässä olevat kaasut pidättävät lämpöä maassa. Ilmakehän kaasuilla on kyky pysäyttää maasta pois heijastuva säteily.

Vuonna 1820 kasvihuoneilmiön tutkimus oli enimmäkseen teoreettista (PICS ym., 2012, 1:32). Nykyään tutkimus on kehittyneempää ja voidaan paremmin ymmärtää, minkälainen yhteys kasvihuoneilmiöllä on ilmastonmuutokseen. Havainnot ovat osoittaneet, että ilmasto lämpenee ja tämä johtuu kasvihuonekaasujen lisääntymisestä ilmakehässä (PICS ym., 2012, 1:48). Planeetan keskilämpötila on kohonnut yhden celsius-asteen vuodessa ja tätä on jatkunut 130 vuoden ajan (PICS ym., 2012, 1:54). Mittausta tehdään ympäri maapallon sijaitsevilla havaintoasemilla.

Aurinko säteilee maapallolle lyhytaaltoista energiaa (PICS ym., 2012, 3:28). Ilmakehän koostumus on suurimmaksi osaksi läpinäkyvää tälle lyhytaaltoiselle säteilylle, noin puolet tästä säteilystä heijastuu takaisin avaruuteen, esimerkiksi pilvistä ja jäätiköistä. Toinen osa säteilystä lämmittää maanpintaa, joka puolestaan säteilee energian takaisin kohti ilmakehää. Tässä kohtaa ongelma muodostuu, koska ulossäteily on pitkäaaltoista ilmakehä ei ole avoin tälle pitkäaaltoiselle säteilylle vaan esimerkiksi hiilidioksidi pidättää sitä (PICS ym., 2012, 4:08). Osa tästä energiasta palautuu lämpönä maahan ja osa absorboituu muihin kasvihuonekaasuihin ja siirtyy lopulta avaruuteen. Nämä prosessit pidättävät väliaikaisesti energiaa ilmakehässä ja ilmakehän takaisin lähettämä energia pitää maata lämpimänä. Ihmiset ovat rikastuttaneet ilmakehää hiilidioksidilla jo vuosikymmenten ajan ja tästä ilmaston lämpenemisessä on kyse, mitä enemmän lisäämme hiilidioksidia ilmakehään, sitä enemmän ilmakehä pidättää energiaa ja ilmasto lämpenee (PICS ym., 2012, 6:23).

2.2 Syyt, seuraukset ja hillintä

Mittauksilla on pystytty osoittamaan että, ilmasto lämpenee, koska ihmiset ovat toiminnallaan lisänneet kasvihuonekaasuja ilmakehässä näistä erityisesti hiilidioksidia (PICS ym., 2012, 5:32). Fossiilisten polttoaineiden käyttö maailmanlaajuisesti aiheuttaa hiilidioksidin määrän lisääntymisen ilmakehässä. Energian tuotanto perustuu fossiilisiin polttoaineisiin. Tuotannon eri sektoreilta hiilidioksidia kertyy ilmakehään esimerkiksi raskas teollisuudesta, sähköntuotannosta, metsän hakkuista, tieliikenteestä ja mannertenvälisestä tavaroiden kuljetuksesta (PICS ym., 2012, 6:40).

Ilmaston lämpenemisellä on vahinkoa aiheuttavia seurauksia ihmisille, luonnolle ja eläimille. Ilmaston lämpiämisestä käynnistyy muutoksia monen lajin elinympäristöissä esimerkiksi merelliset ekosysteemit järkkyvät, koska hiilidioksidipitoisuuden kasvaminen aiheuttaa merien happamoitumista (Virtanen, 2011, s. 26). Happamoitumisen leviämisellä on puolestaan vaikutus merenpinnan nousuun. Arktisen alueen jääpeitteen sulaminen on jo käynnissä, mannerjään sulaminen nostaa veden pintaa (Heiskanen, 2020 s. 75). Meren pinnan nousulla on haitallisia vaikutuksia rannikkoalueiden kaupunkeihin, kun vesi valtaa rantaviivaa. Ilmakehän ollessa läpäisemättömämpi, lämpöä varastoituu meriin, nostaen veden lämpötilaa, jonka seurauksena tuulet voimistuvat (Heiskanen, 2020 s. 72). Sään ääri-ilmiöt myrskyt, tulvat ja lämpöaallot voivat heikentää elinympäristöjä (Virtanen, 2011, s. 24). Näiden ilmiöiden yleistymisellä on vaikutuksensa myös ruoantuotantoon (WWF Suomi, i.a., Ilmastonmuutos on jo vaikuttanut luontoon -luku). Monet eläimet ovat vaarassa kuolla sukupuuttoon, koska ne eivät ehdi sopeutua lämpenemisestä aiheutuviin nopeisiin muutoksiin.

Autio (2019, s. 48) mukaan ihmiset ovat lisänneet energian ja materian kulutusta moninkertaisesti jo sadan vuoden ajan. Tämä haastaa meitä muuttamaan totuttuja elämäntapoja ja lisää tarvetta tehdä muutoksia, huoli maailman tilasta on ajankohtainen. Energiantuotantoa ja kulutusta vähentämällä voidaan vaikuttaa hiilidioksidin lisääntymiseen ilmakehässä (PICS ym., 2012, 7:49). Ilmastotoimia edistetään kansainvälisesti, valtiotasolla, organisaatioiden sekä yritysten voimin. (Heiskanen, 2020 s. 99) mukaan paras keino olisi, että suurimmat kasvihuonekaasujen päästäjät muuttaisivat yhdessä toimintaansa ja vähentäisivät fossiilisten polttoaineiden käyttöä. Lait ja tavoitteet ovat tehokkaita ohjaustoimia ilmastonmuutoksen hillinnässä. Suomella on tavoite olla hiilineutraali vuoteen 2035 (Valtioneuvosto, 2022). Suomessa sekä kansainvälisentason, että EU-tason ilmastotavoitteita. Tavoitteiden saavuttamiseksi jo olemassa olevaa ilmastolakia on uudistettu, 3. maaliskuuta 2022 hallitus hyväksyi

esityksen uudesta ilmastolaista. Lakia uudistetaan, jotta päästövähennystavoitteet saavutetaan, tämän lisäksi laki laajenee ja lakiin saadaan myös tavoite, joka koskee hiilinielujen vahvistamista. Laki asettaa päästövähennys tavoitteet tuleville vuosikymmenille vuoteen 2050 asti.

Lisäksi Agenda 2030 tavoitteet ohjaavat kestävästä kehitystä (Ulkoministeriö, i.a. Agenda 2030 – kestävä kehityksen tavoitteet -kappale). Vuonna 2015 YK:n jäsenmaat sopivat kestävästä kehityksen tavoitteista, jotka liittyvät kestävästä kehityksen toimintaohjelmaan. Tavoitteet ohjaavat kestävästä kehitystä ja sen edistämistä vuosina 2016–2030. Tavoitteilla pyritään poistamaan köyhyyttä ja turvaamaan hyvinvointia kuormittamatta ympäristöä. Tavoitteet ja toimintaohjelma ovat maailmanlaajuiset ja koskettavat kaikkia maita. Tavoitteet tulisi saavuttaa 2030 mennessä. Kuviossa 1 on esitettynä Agenda 2030 kestävästä kehityksen tavoitteet.

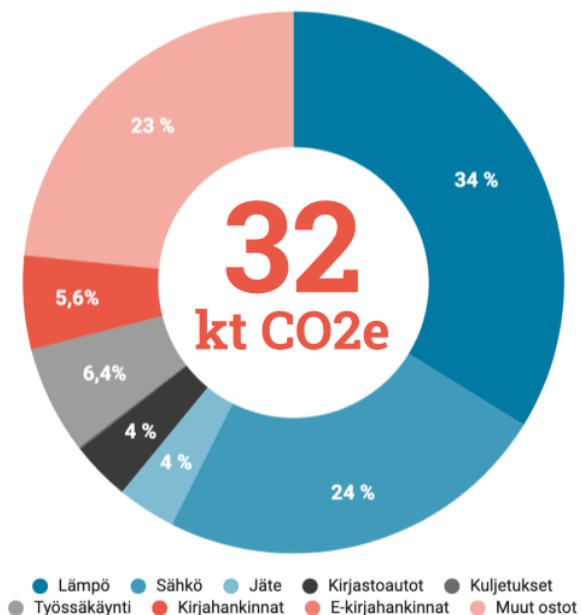
Kuvio 1. Agenda 2030 kestävästä kehityksen tavoitteet (Valtioneuvosto, i.a.).

Kaikki seitsemäntoista tavoitetta ohjaavat kestävästä kehitystä (Ulkoministeriö, i.a., Kestävästä kehityksen 17 tavoitetta -kappale). Esimerkiksi tavoite kolmetoista kehottaa toimimaan sekä kiirehtimään ilmastomuutosta ja sen vaikutuksia vastaan. Tämän opinnäytetyön kannalta on kiinnostavaa, miten tavoitteet ja ohjaukset näkyvät kirjastoissa ja kirjastoalan koulutuksessa.

2.3 Ilmastoteot, hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki

Ovatko esimerkiksi erilaiset ilmastoteot tapa saavuttaa ilmasto tavoitteita? Heiskanen (2020, s. 100) mukaan ilmastoteot ovat tärkeä tapa keventää hiilikuormaa. Ilmastoteot ovat toimia, jotka hidastavat ilmastonmuutosta, voivat jopa vähentää hiilikuormaa. Saramäki (2020, s. 8) mukaan ilmastotekoja voi tehdä kahdella tavalla: lisäämällä hiilinieluja tai vähentämällä hiilidioksidipäästöjä. Olen havainnut, että ainakin hiilidioksidipäästöjä voidaan mallintaa hiilijalanjälkeä laskemalla. Ihmisen toiminnan kautta syntyviä hiilidioksidipäästöjä voidaan kuvata hiilijalanjäljellä (Sjöstedt, 2018, Hiilijalanjälki -kappale). Hiilijalanjälki esitetään hiilidioksidiekvivalentteina (CO₂e), tähän on huomioitu myös muut keskeisimmät kasvihuonepäästöt. Hiilijalanjälki voidaan määrittää toimijalle, toiminnalle tai tuotteelle. Voidaanko siis ajatella, että hiilijalanjälki konkretisoi sitä, mihin ilmastotekoja tarvitaan? Kuviossa 2 on esitettyä yleisten kirjastojen hiilijalanjälkeä vuonna 2019 (Vihreä kirjasto, 2019).

Kirjastojen hiilijalanjälki v. 2019

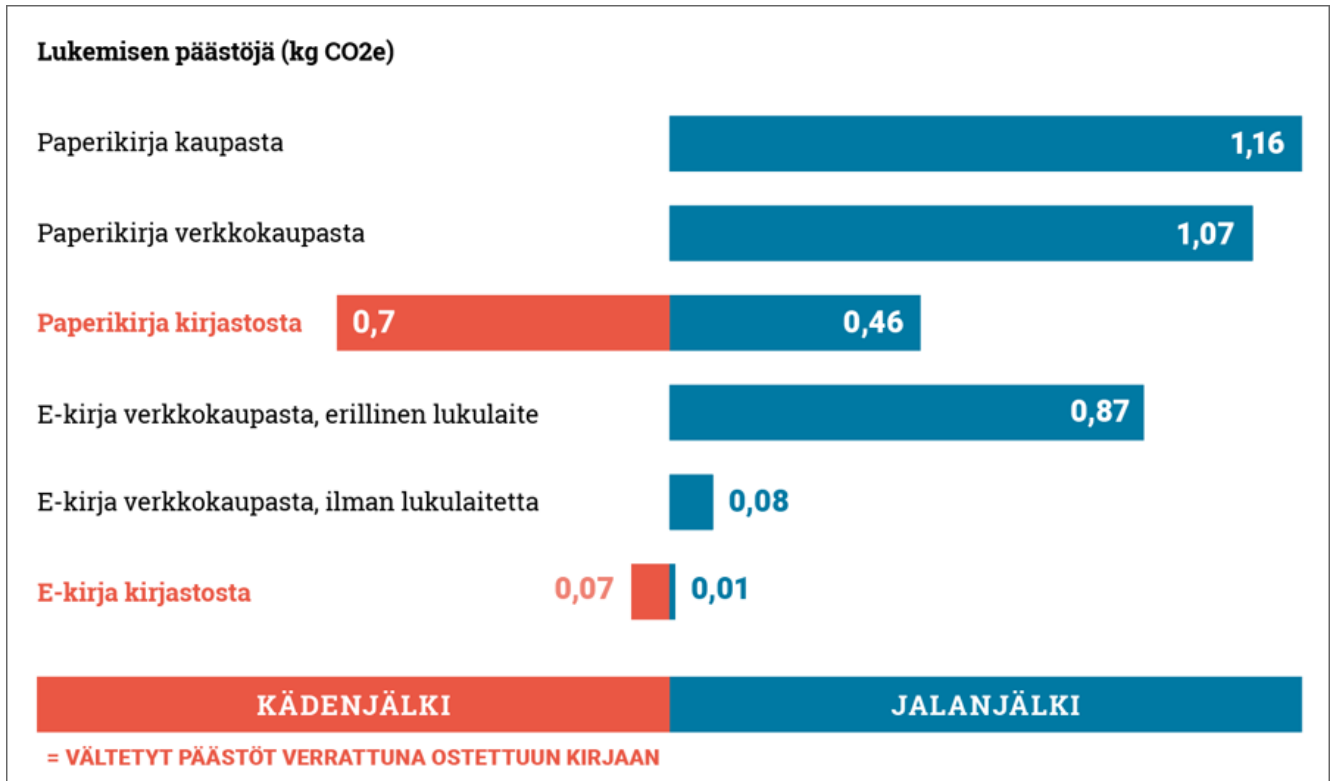

Koko maa 2019	t CO ₂ e
Lämpö	10921
Sähkö	7624
Jäte	1132
Kirjastoautot	1142
Kuljetukset	42
Työssäkäyntimatkat	2080
Kirjahankinnat	1801
E-kirjahankinnat	6
Muut hankinnat	7556
Yhteensä	32304

Kuvio 2. Kirjastojen hiilijalanjälki (Vihreä kirjasto, 2019).

Hiilijalanjäljen yhteydessä puhutaan usein myös hiilikädenjäljestä. Hiilikädenjäljen voidaan ajatella kuvaavan ilmastohyötyjä, hiilikädenjälki on konsepti se kuvaa palvelun, prosessin tai tuotteen positiivisia vaikutuksia käyttäjälle (Sjöstedt, 2018, Hiilikädenjälki -kappale). Kaikki voivat luoda hiilikädenjälkeä niin organisaatiot kuin henkilöt. Kun organisaatio tuottaa hiilikädenjälkeä asiakkaalle, asiakas voi tällöin pienentää hiilijalanjälkeä. Teorian pohjalta vaikuttaa siltä, että tällöin käyttäjälle osoitetaan hänen tekemäänsä ilmastotekoa ja vähennetään

käyttäjän hiilijalanjälkeä sekä autetaan ilmastohyödyn syntymistä. Yleisten kirjastojen 2020-luvulle hankkeessa kehitetty (kuvio 3) kirjan hiilikädenjäljestä kertoo lukemisen päästöistä (Vihreä kirjasto, i.a.-d). Kuvio siis osoittaa kirjaston käyttäjälle e-kirjan ja paperikirjan hiilikädenjälkeä ja kirjastonkäytön hyödyllisyyttä, sekä vältettyjä päästöjä näiden palveluiden osalta.

Kuvio 3. Kirjan hiilikädenjälki (Vihreä kirjasto, i.a.-d).

Saramäki (2020, s. 8) mukaan ilmastotekoja jaetaan erilaisten metodien tavoin esimerkiksi arkielämästä tuttuun aiheeseen kuten ruoan, liikkumisen ja asumisen muodossa tai päästöjen loppukäytön, päästöjen lähteiden, lainsäädännön ja vastuutahojen mukaan. Havaintojeni mukaan myös kirjasto- ja tietopalvelualalla erilaiset valtakunnalliset tahot, toimijat ja kirjastoalan vaikuttajat kannustavat ilmastotekoihin. Esimerkiksi Suomen kirjastoseura kannustaa kirjastoja ilmasto- ja ilmastotekoihin tuoreessa strategiassaan (Suomen kirjasto seura, i.a.-a, s. 5). Lisäksi olen havainnut seuran kirjoittavan ilmastoaiheista myös julkaisemassaan kirjastolehdessä.

Alan toimijana Suomen kirjastoseura on järjestö, jonka tarkoituksena muun muassa edistää yleisten kirjastojen asemaa, tuottamalla uutta ja ajanmukaista tietoa kirjastosta, seura viestii muun muassa siitä, miksi kirjastoja tulee tukea (Suomen kirjastoseura, i.a.-b, Suomen kirjastoseura -kappale). Seura järjestää koulutuksia ja tapahtumia, sekä julkaisee kirjastolehteä. Seura viestii kirjastoille lehdessään ja sosiaalisessa mediassa ilmastonmuutoksesta ja antaa

käytännön työkaluja ilmastonmuutoksen vastaiseen työhön (Suomen kirjastoseura, i.a.-a, s. 5). Suomen kirjastoseura on perustettu vuonna 1910 ja on siis ollut kirjastoalan vaikuttaja jo vuosikymmenten ajan (Suomen kirjastoseura, i.a.-c, Toimintasuunnitelma ja säännöt -kappale). Tuoreempi alan vaikuttaja ja ilmastotekoihin kannustava Vihreä kirjasto on Yleisten kirjastojen -ympäristösivusto, jota ylläpitää Yleisten kirjastojen ympäristötietoisuus 2020-luvulle -hanke (Vihreä kirjasto, i.a.-a) Vihreä kirjasto tukee kirjastojen ympäristötyön edistämistä sekä kokoaa verkkosivuilleen tietoa ympäristötyöstä. Lisäksi verkkosivuilla on ajankohtaista tietoa ja oppaita sekä viestintämateriaaleja kirjastoille.

Kirjastoalan toimijoiden ilmastotekoja voidaan tarkastella myös kansainvälisellä tasolla, tällainen hyvä esimerkki on International Federation of Library Associations and Institutions eli IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), i.a.-a). IFLA on kirjastojen maailmanlaajuinen kattojärjestö. IFLA:n alisuudessa toimii kirjastojen ympäristötyöhön ja kestävään kehitykseen keskittynyt osasto Environment Sustainability and Libraries (ENSULIB), joka kannustaa kirjastoja ilmastotekoihin (IFLA, i.a.-c). ENSULIB pyrkii kannustamaan kirjastonhoitajia kestävä kehityksen edistämiseen yhteisöissä. Tarjoamalla keskustelufoorumeita, materiaalia yhteistyöhön ja näyttämällä esimerkkiä, sekä antamalla äänen vihreille kirjastoprojekteille kuin myös kirjastonhoitajille. Osasto organisoii muun muassa vuotuisen IFLA Green Library Award -palkinnon (IFLA, i.a.-c). Palkinto on merkittävä myönnytyks kirjastoille ja kirjaston ympäristötekoille (IFLA, i.a.-b).

Ilmastotekoihin kannustetaan kirjastokentällä eri toimijoiden kautta. Tässä opinnäytetyössä ilmastotekoja tarkastellaan muun muassa kirjastojen näkökulmasta, minkälaisia toimia kirjastot mahdollisesti tekevät. Tärkeässä osassa ovat ympäristölukutaidon edistäminen ja ympäristötietoisuuden lisääminen, osana ympäristökasvatusta.

3 YMPÄRISTÖLUKUTAITO, YMPÄRISTÖTIETOISUUS JA YMPÄRSITÖKASVATUS

3.1 Mikä ympäristölukutaito

Ympäristö-sanalla kuvataan erilaisia asioita (Kielitoimiston sanakirja, i.a.). Ympäristöä voidaan ajatella viidestä eri näkökulmasta:

1. Ympäristö voidaan määritellä koskemaan vain lähiympäristöä tai ympäröivää aluetta.
2. Ympäristöllä voidaan tarkoittaa ihmistä ympäröivää luontoa kuten vesistöä, maaperää ja ilmakehää, yhteydessä ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen.
3. Ympäristö voi tarkoittaa miljöötä eli oloja, joissa ihminen elää kuten esimerkiksi yhteiskunta-, kulttuuri-, asumus ja työskentelyolot.
4. Ympäristöllä voidaan käsittää saman ympäristön ihmisistä koostuva kokonaisuus.
5. Tietojenkäsittelyn kokonaisuus.

Laajasti ymmärrettynä lukutaito määritellään taidoksi hankkia, tuottaa, muokata, ymmärtää ja tulkita, sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja tarpeellisuutta (Finto, 2018). Meillä on paljon erilaisia lukutaitoja (Autio, 2019, s. 48). Nykynuorille tulisi opettaa esimerkiksi ympäristölukutaitoa, digitaalista lukutaitoa, visuaalista lukutaitoa, teknologialukutaitoa, tieteen lukutaitoa sekä talouden ja terveyden lukutaitoja. Uusimmat dokumentit puhuvat monilukutaidosta (Kaarainen & Kaarakainen, 2018, s. 28). Monilukutaidon ympärille on syntynyt useita lukutaidon moninaisuutta osoittavia lukutaitokäsitteitä. Kirjasto ja tietopalvelualalla perinteisin on informaatiolukutaito (Abiolu & Okere, 2012, s. 54). Informaatiolukutaitoa tarvitsemme, kun etsimme tietoa, analysoimme tietoa, haemme tietoa tai tarvitsemme tiedon käyttämiseen vaa-dittavia taitoja.

Ympäristölukutaito on informaatiolukutaidon kaltainen taito, jota tarvitaan ympäristön hallinnassa (Hancock, 2003, Abiolu & Okere, 2012, s. 54 mukaan). Sen rinnalla käytetään myös ympäristökasvatus termiä. (Ecological Society of America, 2010, Abiolu & Okere, 2012, s. 54 mukaan). Ympäristölukutaidon voidaan kuitenkin ajatella olevan ympäristökasvatuksen päämäärä (Abiolu & Okere, 2012, s. 54). Ympäristölukutaitoa on määritelty monin eri tavoin. Asiantuntijat määrittelevät ympäristölukutaidon olevan muun muassa kykyä nähdä, miten omat tavat vaikuttavat ympäristöön (Miller, 2010, Abiolu ja Okere 2012, s. 54 mukaan).

Lisäksi ympäristölukutaito on kykyä valita kestävin ratkaisu ja toimia ympäristöä ajatellen. Abiolu ja Okere (2012, s. 54) mukaan (Briggs, 1998) taas kuvaa alueita, joissa ympäristölukutaitoa voidaan käyttää ovat esimerkiksi ympäristötietoisuus, perustan tarjoaminen ympäristökeskustelulle, ympäristöraportointi ja kestävään kehittämiseen tähtääminen. Ympäristölukutaito on siis määritelmiin perustuen toimintaan pyrkivää.

3.2 Ympäristötietoisuus

Ympäristötietoisuus on tahtotila, jossa yhdistyvät tieto ja taito toimia ympäristön hyväksi (Partanen-Hertell ym., 1999, Harju-Autti, 2011, s. 8 mukaan). Vahva ympäristötietoisuus tukee ympäristöystävällisiä tekoja ja valintoja. Ympäristötietoisuuden kasvaessa ympäristöystävällinen toiminta lisääntyy. Harju-Autti (2011, s. 8) mukaan ympäristötietoisuus on prosessi, jossa ihminen oppii ymmärtämään paremmin ympäristössä olevia ongelmia ja niihin liittyviä ratkaisuja. Hän toteaa että, parhaillaan se on tietoisesti tapahtuvaa ympäristöystävällistä toimintaa, lisäksi ympäristötietoisuus on yksi tärkeimmistä teemoista liittyen kestävään kehitykseen.

Ympäristötietoisuuteen vaikuttavat arvot ja asenteet (Puohiniemi, 2011, s. 31–32). Arvot opitaan, arvot ovat yleisesti suotavia ja hyväksytyjä elämää ohjaavia päämääriä, arvot liittyvät tietoon ja tunteeseen. Arvoihin turvaudutaan esimerkiksi vaikeissa tilanteissa, kun tehdään valintoja. Asenteita omaksutaan ja opitaan uusissa tilanteissa, ne voivat olla myönteisiä tai kielteisiä. Asenteelle tyypillinen piirre on, että sen voi konkreettisesti yhdistää johonkin tiettyyn ilmiöön tai asiaan. Asenteet muuttuvat helposti, vaikka poikkeuksiakin on esimerkiksi syvään juurtuneet asenteet kuten poliittinen kanta. Arvoja ja asenteita selkein erottava tekijä on että, arvot muuttuvat hitaammin. Arvojen kannalta tärkeässä asemassa on ihmisen sosiaalinen ympäristö. Arvot ovat voimia, jotka ohjaavat toimintaa ja asenteet käytännön valintoihin liittyvää toimintaa.

3.3 Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatus syntyi 1960-luvulla, tähän vaikutti huoli ekologisen ympäristön tilasta (Cantell ym., 2020, s. 10–11). Ympäristön tila on herättänyt ihmisten huolta erilaisten tapahtumien ja yhteiskunnan muutosten myötä, kasvanut tietoisuus ympäristöstä ovat synnyttäneet ympäristöherätyksen. Ympäristökasvatus-käsitteen syntyhistoria liittyy 1960-luvulla alkaneeseen ympäristökeskusteluun (Wolff, 2004, Gough, 2013, Cantell ym., 2020 s. 12 mukaan).

Suomessa ympäristökasvatus alkoi vakiintua 1980-luvulla. Perusopetuksen opetussuunnitelmaan ympäristökasvatus tuli 1985. Erityisesti ympäristökasvatusta kehitettiin 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa (Wolff, 2004, Cantell ym., 2020 s. 13 mukaan). 2000-luvun alussa Suomen opetussuunnitelmissa alettiin puhua kestävän kehityksen kasvatuksesta (Åhlberg ym., 2005, Cantell ym., 2020, s. 15 mukaan). 2010-luvulta alkaen kestävän kehityksen kasvatus ja ympäristökasvatus ovat lähentyneet toisiaan, tästä esimerkkinä Agenda 2030 toimintaohjelma (Wals, 2010, Sund & Öhman, 2014, Kopnina & Cherniak, 2016, Cantell ym., 2020, s. 16 mukaan).

Ympäristökasvatus-käsitteen määrittäminen on vaikeaa, liittyen historiaan, joka liittyy 1960-luvulla heränneeseen huoleen ekologisesta ympäristöstä (Cantell ym., 2020, s. 32–33). Ajan kuluessa käsite tullut monipuolisemmaksi ja se kattaa myös muita kuin perinteiseen ekologiseen ympäristöön liittyviä näkökulmia, vaikka tämä näkökulma on tärkeä osa ympäristöä se ei ole yksiselitteisesti sama asia kuin ympäristökasvatus. Ympäristökasvatuksen kohteita ovat ekologisen ympäristön lisäksi myös ympäristökasvatus rakennetussa ympäristössä, sosiaalisessa ympäristössä sekä virtuaalisessa ympäristössä. Ympäristöä voidaan tarkastella myös globaalikasvatuksen näkökulmasta, joka sisältää teemat: kestävä kehitys, rauha, ihmisoikeudet, moninaisuus, media ja ympäristö, näitä tarkastellaan maailmanlaajuisessa perspektiivissä (Maastrichtin julistus, 2002, Cantell ym., 2020, s. 34 mukaan). 2016 vuodesta alkaen on ollut voimassa Agenda 2030, joka on kestävän kehityksen toimintaohjelma, ohjelmaan liittyy 17 tavoitetta (United Nations, 2019, Cantell ym., 2020 s. 34 mukaan). Tavoitteilla edistetään kestävyyttä paikallisesti sekä maailmanlaajuisesti (mts. 35).

Ympäristökasvatus -käsitettä sekä kestävän kehityksen kasvatus -käsitettä käytetään usein rinnakkain (Sarkkinen, 2017, Ympäristökasvatuksen määritelmää etsimässä -kappale). Ympäristökasvatuksella pyritään kestävän kehityksen kaltaiseen elämään, tämä tarkoittaa, että suunnitellamme toimintamme sekä toimimme ajatellen tulevia sukupolvia. Ympäristökasvatus käsite on sisällöllisesti muuntuva ja moniulotteinen. Toiminta korostuu myös ympäristökasvatuksessa. Meidät haastetaan toimimaan luonnon asettamien ekologisten rajojen mukaan. Ympäristökasvatus on toiminnan lisäksi tietoa ja ymmärrystä (Sarkkinen, 2017, Ymmärrystä, tietoa ja toimintaa -kappale). Ympäristökasvattajan tehtäviin kuuluu lisätä ympäristötietoisuutta, ympäristötuntemusta ja ympäristömyönteisyyttä. Ympäristökasvatuksen tavoitteita kuvataan usein Unescon 1977 kansainvälisten tavoitteiden mukaan (Cantell & Koskinen, 2004, s. 60). Ympäristökasvatuksen tavoitteena on muun muassa lisätä tietoisuutta, nähdä

kokonaisuus ja ongelmat. Tiedon näkökulmasta, auttaa hankkimaan tietoa ympäristöstä sekä ongelmista. Auttaa ihmisiä selkeyttämään heidän arvojaan ja asenteitaan sekä motivoida ihmisiä osallistumaan. Opastaa ratkaisemaan ja tunnistamaan ympäristössä ilmeneviä ongelmia sekä osallistuttaa ryhmiä ja henkilöitä vastuulliseen ja aktiiviseen työskentelyyn ympäristön hyväksi.

Ympäristökasvatuksen määritelmästä, tavoitteista ja tehtävistä voidaan siis havaita, että ympäristökasvatuksella pyritään sujuvampaan ympäristölukutaitoon (Abiolu & Okere, 2012, s. 54; Cantell & Koskinen, 2004, s. 60; Sarkkinen, 2017, Ympäristökasvatuksen määritelmää etsimässä -kappale). Ympäristökasvatuksen tehtäviin kuuluu myös lisätä ympäristötietoisuutta (Sarkkinen, 2017, Ymmärrystä, tietoa ja toimintaa -kappale). Tietoisuuden lisääminen esiintyy ympäristökasvatuksen tavoitteissa (Cantell & Koskinen, 2004, s. 60). Tavoitteissa esiintyvät kokonaisuuksien ja ongelmien ratkaisun taidot, että tiedon hankkiminen ympäristöstä ja ratkaisujen löytäminen ongelmiin. Asenne, arvot ja motivaatio liittyvät vahvaan ympäristötietoisuuteen kuten työskentely ympäristön hyväksi (Cantell & Koskinen, 2004, s. 60; Puohiniemi, 2011, s. 31–32). Käsitteille yhteistä on myös toiminta, taitojen ja tietojen lisäksi. Työssäni tarkastelen kirjastoissa tehtävää ympäristötyötä ympäristölukutaidon edistämisen ja ympäristötietoisuuden lisäämisen näkökulmasta. Ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistetään kirjastoissa. Tässä työssä kiinnostavat etenkin kirjastojen tekemät ratkaisut ympäristölukutaidon edistämisen kannalta ja kirjaston tavat olla mukana ilmastonmuutoksen vastaisessa toiminnassa.

4 KIRJASTO MUKANA ILMASTONMUUTOKSEN HILLINNÄSSÄ

4.1 Kirjaston rooli, asema ja merkitys yhteiskunnassa

Kirjaston rooliin yhteiskunnassa vaikuttavat muun muassa ihmisten väliset kommunikoinnin muodot ja yhteisöllisyyden rakentuminen (Holmberg ym., 2009, s. 9). Kirjaston merkitys yhteiskunnan sisällä, yhteiskunnallisena instituutiona ei ole ennalta määrätty ajatellen yhteisöjä sekä yksittäisiä ihmisiä. Kirjastojen merkitys riippuu siitä, miten asiakkaat näkevät kirjaston. Perinteisesti kirjastot nähdään tärkeinä kulttuurilaitoksina, jotka tallentavat tietoa, tarjoavat tietoa, sekä palveluja. Jo pitkään kirjastot ovat olleet tärkeä osa yhteiskunnan kulttuurilaitosten kokonaisuutta. Esimerkiksi kirjastoilla on tärkeä asema vastatessaan ihmisten tiedon tarpeeseen. Kirjaston merkitystä ja roolia osoittaa myös se, että kirjastot nähdään yhdenvertaisena osallistumisen ja demokratian ympäristöinä, sekä oppimisympäristönä että tärkeänä sivistyslaitoksena. Yleisten kirjastojen tunnuslukuihin tutustumalla saa hyvän kuvan yleisten kirjastojen asemasta osana kulttuurilaitosten kokonaisuutta. Vuonna 2021 yleisiä kirjastoja oli 728 kappaletta, kirjastoautoja 128 kappaletta, aineistoja 32,3 miljoonaa, lainoja 76,1 miljoonaa, lainaajia 1,6 miljoonaa sekä käyntejä 32,2 miljoonaa (Tilastokeskus, 2022, s. 45).

Kirjastot ovat ajan saatossa kehittyneet instituutioiksi, joilla on omat erityiset tehtävät ja arvot yhteiskunnassa (Saarti & Tuomi, 2017, s.113). Ensimmäinen kirjastolaki astui voimaan jo vuonna 1928 (mts.113). Kirjastolaki onkin omiaan osoittamaan kirjaston roolia ja merkitystä yhteiskunnassa. Laki osoittaa yleisten kirjastojen tehtäviä, joihin kuuluu pääsyn tarjoaminen tietoon, kulttuurisisältöihin, monipuolisen kokoelman ylläpito, lukemisen sekä kirjallisuuden edistäminen (Laki yleisistä kirjastoista 1495/2016, 6 §). Kirjastot ohjaavat ja tukevat monipuolista lukutaitoa, opastavat tiedonhankintaa ja tarjoavat tietopalvelua. Tehtäviin kuuluu tarjota tiloja eri toimintoihin, sekä kirjastot edistävät kulttuurista ja yhteiskunnallista vuoropuhelua. Lain tehtävät ja tavoitteet tukevat tosiaan. Kirjastolain tehtävissä on siis näkyvillä kirjaston rooli ja merkitys kuten yhteiskunnallisen vastuunkantajan asema toteuttamiensa tehtävien kautta.

Yleisen kirjastotoimen perustehtävässä kuvataan, kuinka kirjasto kantaa yhteiskunnallista vastuuta (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2010, s. 66). Kirjaston perustehtävään kuuluu sivistyksellisten oikeuksien toteuttaminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2010, s. 66). Tehtävään sisältyy muun muassa tasa-arvoisuus, uusien kansalaistaitojen, tiedon, sivistyksen ja

kulttuurin saatavuus. Kirjasto tavoittelee toimintansa kautta, joka tukee yhteisöllisyyttä, vaikuttamista sekä osallistamista, edistämään kansalaisten taitoja yhteiskunnallisen vastuun kantamisen osalta sekä tukee sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Yleisten kirjastojen laadunhallinta suosituksessa perustehtäviin sisältyy kestävä kehitys ekologisesti sekä kirjaston kestävästä kehityksestä ja sen toteutumisesta toiminnoissa huolehtiminen. Kirjaston perustehtävissä on siis havaittavissa jo vuonna 2010 kirjaston rooli yhteiskunnassa myös kestävä kehityksen osalta.

Yleisten kirjastojen suunta -asiakirja 2021–2025 kokoaa yhteen kirjastojen arvojen mukaista toimintaa kirjastojen muuttuvissa ympäristöissä. Yleisten kirjastojen arvot ovat yhdenvertaisuus, vastuullisuus, yhteisöllisyys, rohkeus ja sananvapaus (Yleisten kirjastojen neuvosto, 2021, s. 3–5). Asiakirja nostaa muun muassa esiin kirjaston toimintaympäristön muuttumiseen reagoinnin. Globaalit ilmiöt muokkaavat kaikkien toimintaa ja ilmiöiden vaikutus tulee huomioida palvelujen suunnittelussa. Kirjastot pitävät arvojen mukaisen toiminnan osana palveluita, vaikka maailma muuttuu. Kirjastot ovat nostaneet toiminnassaan esiin esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja globaalit kriisit (mts. 5). Yleisten kirjastojen arvojen mukaiseen toimintaan kuuluu siis reagoida muuttuvaan maailmaan.

Suomen kirjastoseuran strategian 2021–2025 yksi tavoitteista on kirjaston roolin vahvistaminen ilmastonmuutoksen torjumisessa (Suomen kirjastoseura, i.a.-a, s. 4). Tavoitteessa kannustetaan kirjastoja inspiroimaan ihmisiä kestävämpään elämäntapaan. Ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä kirjastoilla on mahdollisuus lisätä tietoutta ja kirjastoja kehoitetaan myös tarkastelemaan kriittisesti omaa ekologista toimintaansa muun muassa hiilijalanjäljen huomioimisessa, yleiseen asenteeseen voidaan vaikuttaa ja tukea muutosta ihmisten elämäntavoissa. Vaikuttaa siltä, että kirjastoissa nähdään kirjastotyön tärkeä asema yhteiskunnassa ja vaikuttajana myös ilmastonmuutokseen liittyvissä toimissa.

Kirjastot kannattavat samaa arvopohjaa myös kansainvälisesti, ilmastonmuutoksen vaikutuksiin reagoidaan ja kestävään kehitykseen kannustetaan myös kansainvälisten toimijoiden osalta. Tällaisia kansainvälisiä toimijoita kirjastoalalla ovat muun muassa International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), American Library Association (ALA) ja European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA).

IFLA:n perusarvoja ovat muun muassa sananvapaus ja yhdenvertaiset mahdollisuudet tietoon (IFLA, i.a.-e). Kestävä kehityksen suhteen IFLA:n viesti on selvä se kannustaa

kirjastoja ympäri maailman tehostamaan kestävästä kehitystä (IFLA, i.a.-f). Taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöllisesti kestävä kehitys riippuu tiedon saatavuudesta, näin ollen ilman tietoa yksilöiltä riistetään mahdollisuus tehdä päätöksiä ja osallistua. Tiedon saannin kannalta kirjastot ovat välttämättömiä. Kirjastojen merkittävä rooli yhteiskunnassa kestävästä kehityksen puolesta puhujana tunnustetaan siis myös kansainvälisellä tasolla.

Toinen hyvä esimerkki kansainvälisestä toimijasta on American Library Association (ALA). ALA on perustettu vuonna 1876 ja on maailman vanhin, sekä suurin kirjastoyhdistys (American Library Association (ALA), i.a.-a, About ALA -luku). ALA:n yhteisö tekee yhteistyötä varmistamiseksi, että kirjastot säilyvät keskeisinä lukutaidon ja mahdollisuuksien keskuksina (American Library Association (ALA), i.a.-b, Join ALA and Expand Your Library World -luku). Myös ALA kannustaa jäseniään kestävästä kehitykseen ja tarjoaa resursseja kestävästä kehityksen tukemiseen (American Library Association (ALA), i.a.-c, Sustainability Round Table -luku). Esimerkiksi ALA:n Sustainability Round Tablessa, jäsenet voivat vaihtaa ajatuksiaan kestävästä kehityksestä.

European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA) on puolestaan eurooppalaisten kirjastojen, tieto- ja dokumentaatioyhdistysten kattojärjestö, joka tavoittelee oikeudenmukaista, kestävästä ja demokraattista yhteiskuntaa (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA), i.a.-a, About Eblida -luku). EBLIDA julkaisi hiljattain kaksi raporttia koskien eurooppalaisten kirjastojen kestävästä kehityksen tavoitteita (van Vlimmeren, 2022, s. 6). Ensimmäinen raportti julkaistiin vuonna 2020 ja toinen vain vuotta myöhemmin 2021. Raporteissa oli havaittavissa eroja. Vuonna 2020 julkaistun raportin yhteydessä, kestävästä kehityksen tavoitteet eivät näyttäytyneet vielä keskeisinä kirjastojen toiminnoissa (van Vlimmeren, 2022, s. 6). Jälkimmäisessä vuonna 2021 tehdyssä raportissa (Second European Report on Sustainable Development Goals and Libraries) voidaan jo havaita muutosta kestävästä kehityksen suhteen, koska kirjastoyhdistykset ovat lähteneet vakuuttavasti mukaan Agenda 2030 -toimintaohjelmaan. Raportti antaa vihjeitä muun muassa siitä, kuinka kestävästä kehityksen tavoitteet kirjastoissa nähdään, mutta myös kuinka kirjastot nähdään yhteiskunnassa. Viimeisin raportti siis toteutettiin vuonna 2021 ja raportin kysely oli suunnattu eurooppalaisille kirjastoyhdistyksille (EBLIDA, 2022, s. 7). Kyselyn tuloksista koostettiin kaksiosainen raportti, jonka ensimmäinen osa kuvaa vastausten sisältöä ja toisessa osassa havainnollistetaan kirjastoyhdistysten tekemisen luonnetta ja tasoa. Raportissa on mukana 17 maata muukaan luettuna Suomi (EBLIDA, 2022, s. 3–5).

Tekemisen tason kuvauksessa suomalaisten kirjastojen kerrotaan olevan tietoisia kestävän kehityksen tavoitteiden tärkeydestä, sekä toimintaa mukautetaan tavoitteisiin nähden, myös kestävän kehitys kerrotaan olevan Suomessa monien kirjastojen ydin (Valtionneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistuvasti, i.a., EBLIDA, 2022, s. 40 mukaan). Viimeisin raportti valmisteltiin yhteistyössä Latvian kansalliskirjaston kanssa. (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA), i.a.-b, Agenda 2030 for sustainable development -luku).

Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät kaikkialla maailmassa (Valajärvi, 2020, s. 3). Suomessa taiteen ja kulttuurin alojen toiminnasta tehty selvitys osoittaa ja tarkastelee sitä, miten ilmastonmuutos ja hiilineutraalius on huomioitu kotimaan alojen toiminnoissa. Selvityksestä kirjastotyön osalta käy ilmi että, kirjastoissa keskustellaan, millainen merkitys kirjastolla on osana yhteiskunnallista muutosta, kun kirjasto nähdään vaihtotalouden kannalta ja kaikille avoimena kulutuksesta vapaana tilana. Kestävyyteen siirtymisessä tutkimus ja kokeilu nähdään tärkeänä (mts. 24). Selvityksessä kerrotaan myös, että kulttuurin ja taiteen eri aloilla ekologisuus ja ilmasto ovat olleet osa alan sisältöjä jo pitkään. Keskustelu aiheesta on lisääntynyt ja siirtynyt osaksi toimialan organisaatioiden työtä. Toiminnassa on mietitty, miten kestävän kehityksen tavoitteita mukaillaan (mts.12–13).

Kuten aiemmin työssä on käynyt ilmi erilaiset ohjaustoimet kuten tavoitteet, lait ja kansainväliset sopimukset ohjaavat eri alojen toimijoita. Mielenkiintoista on että, juuri sisällöllinen rooli on korostunut ilmastonmuutoksen huomioinnin suhteen kulttuurin ja taiteen aloilla. Ilmastonmuutosta on tuotu näkyväksi myös kulttuurilaitosten yhteiskunnallisen roolin osalta (Valajärvi, 2020, s. 23). Ilmastonmuutosaiheen lisäksi myös ekologisen kestävyyden esille tuominen ja esimerkin näyttäminen koetaan tärkeäksi. Kun omaa toimintaa muutetaan ekologisesti kestävämmäksi, nähdään erittäin tärkeänä viestiä muutoksesta. Kulttuurin ja taiteen alalla nähdään siis erittäin tärkeänä esimerkin näyttäminen ja omasta toiminnasta viestiminen.

4.2 Ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen kirjastossa

Tämän työn yhteydessä on tullut vastaan, että ympäristön hyväksi tehtävä työ nähdään hyvin usein pelkästään tiloihin ja rakennuksiin liittyvien ratkaisujen kautta, mutta on myös käynyt ilmi että, ympäristötyöhön liittyy paljon muutakin. Ympäristötyö ilmenee esimerkiksi

ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistävänä toimintana. Miten ympäristötietoisuus ja -lukutaito ilmenevät kirjastoissa?

Sahavirta (2020a, s. 1) mukaan ympäristötietoisuudesta tulisi ajatella, että ympäristötietoisuus on muutakin kuin vihreä rakennus. Sahavirta on muun muassa on koontanut listan kirjastoille, jossa perustelee ympäristötietoisuuden tärkeyttä kirjastoissa (Sahavirta, 2020a, s. 1–2). Lista nostaa esille seikkoja esimerkiksi siitä mitä kirjastoammattilaiset tekevät ja mikä kirjastossa on ensiarvoista. Tällaisia asioita kirjastossa ovat Sahavirta (2020a, s. 1) mukaan kirjastoammattilaisen ydinosaaminen esimerkiksi informaatiotyössä. Lisäksi listassa kuvataan kirjastonhoitajan työtä, millä tavoin kirjastoammattilainen kantaa vastuuta työstään ja samalla kehittää yhteisöään. Huomioitavaa on, että ympäristötietoisuudessakin on kyse juuri näistä asioista.

Listassa kehoitetaan myös että, kirjastojen tulisi vahvistaa positiivista mielikuvaa käyttäjilleen ja ottaa kantaa sekä näyttää sitoutumista ympäristöasioihin (Sahavirta, 2020a, s. 1). Lisäksi kirjastotyöhön liittyen Sahavirta perustelee, että kirjastojen ympäristötietoiseen toimintaan kuuluu luotettavan tiedon tarjoaminen ilmastonmuutoksesta ja ympäristöuhista. Tähän liittyy ajantasainen ja luotettava kokoelma, lisäksi vapaa pääsy tiedon pariin, mikä koskettaa myös ympäristötietoisuutta. Edellä mainittu ajantasainen ja luotettava kokoelma, sekä vapaa pääsy tietoon ovat tietenkin perusasiaa kirjastojen työssä, mutta Sahavirta osoittaa, kuinka nämä asiat voi huomioida myös kirjastojen ympäristötyössä. Perustelussa huomioidaan myös kasvava informaation määrä ja kuinka kirjastolaisten asiantuntijuutta voisi hyödyntää, kun päätöksenteon tueksi tarvitaan luotettavaa tietoa, tällöin esimerkiksi kirjaston ympäristötietopalvelut voisivat tukea ja auttaa päätöksenteossa (Sahavirta, 2020a, s. 1). Sahavirran kokoama lista auttaa kirjastolaisia huomaamaan, kuinka paljon kirjastojen arjessa on asioita, joita voi hyödyntää, kun edistää ympäristötietoisuutta.

Tietoa ympäristöasioista voi tarjota esimerkiksi kirjanäyttelyjen avulla, joiden kautta kirjastot voivat nostaa esille luotettavaa tietoa tai kirjastot voivat järjestää keskustelutapahtumia (Sahavirta, 2020b, 3. kappale). Ympäristötietoisuutta voi edistää myös lisäämällä ympäristötiedon näkökulmaa tiedonhaunopastukseen, tämä on tärkeää koska ympäristö kontekstissa tieto vanhenee nopeasti (Sahavirta, 2020b, 4. kappale). Tapoja edistää ympäristötietoisuutta kirjaston toimintaympäristössä on lukuisia. Kirjaston ympäristötyötä voidaan kehittää myös hankkeiden yhteydessä.

Hyvä esimerkki monipuolisesta ympäristötietoisuutta edistävästä kirjastohankkeesta oli Oulun kaupunginkirjaston Vastuullinen kirjasto ympäristötietoisuuden edistäjänä -hanke. Kirjasto voitti hankkeellaan IFLA:n Green Library Award -tunnuksen (Oulun kaupunginkirjasto, i.a., Oulun kaupunginkirjaston hanke voitti kansainvälisen Vihreä kirjasto -palkinnon -luku). Hankkeen raportti luo erittäin hyvän kuvan ympäristötietoisuuden edistämiseen liittyvistä tavoista. Oulun kaupunginkirjaston hankkeessa ympäristötietoisuutta edistettiin lisäämällä ja panostamalla ympäristöviestintään (Kananen, 2020, s. 6). Hankkeessa olivat mukana lin ja Kuusamon kirjastot. Edistämisen keinoiksi kirjastossa valittiin sosiaalisen median päivitykset, koulutukset, kyselyt, tiedotteet, kirjavinkit ja näyttelyt. Lisäksi kirjasto pyrki tuomaan esille omaa ekologista rooliaan ja näyttäytyi näin vastuullisena toimijana. Kirjastoissa järjestettiin muun muassa tempauksia ja toimintaa. Asiakkaita sekä henkilökuntaa heräteltiin ympäristöajatteluun, apuna kyselyt ja kilpailut. Lisäksi hankkeessa koottiin kirjanäyttelyitä, lukuvinkkilistoja sekä kirjavinkkejä ilmastonmuutoksesta, kestävästä kehityksestä ja vastuullisesta kuluttamisesta. Ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa hankkeessa edistettiin monipuolisesti: Järjestettiin lajitteluaiheisia koulutuksia, kierrätys askartelupaja, ympäristö aiheisia luentosarjoja, tietoisuuksia, sekä ekovinkkejä kirjaston näkökulmasta (mts. 6–10). Ympäristötietoisuuden lisäämiseen kirjaston tiloissa käytettiin hoksaustarroja erilaisista aiheista kuten veden säästäminen, maltillinen kopiointi ja jätteiden lajittelu. Hoksaustarrat sijoitettiin eri pisteiden yhteyteen. Lajittelupisteisiin lisättiin lajitteluopasteet. Lisäksi kirjastoihin koulutettiin ekotukihenkilöitä (mts. 6–12). Ympäristöaiheiset kirjat koottiin samaan hyllyyn, kirjanaama ekohaaste ja pienviljely toimivat myös hankkeessa ympäristötietoisuuden edistäjinä (mts. 16–19). Hankkeen raportista käy siis ilmi, miten monipuolisesti ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta voi edistää.

Toinen mielenkiintoinen esimerkki kirjaston ympäristötietoisuutta edistävästä toiminnasta ovat lukupiirit. Ilmastolukupiiri toiminta on saanut sijaa Suomen kirjastoissa. Ilmastolukupiiri kampanjaa toteuttaa Greepeace (Ilmastolukupiiri, i.a.-a, Kuka ilmastolukupiiri-kampanjan takana on? -luku). Yhteistyössä ovat mukana useat kirjastoalan toimijat kuten Lukukeskus, Suomen Kirjastoseura, Helmet-kirjastot ja Yleisten kirjastojen ympäristötietoisuus 2020-luvulle -hanke. Kirjastoalan toimijoiden lisäksi yhteistyötä tekevät myös Marttaliitto sekä Mannerheimin lastensuojelun Uudenmaan piiri. Lisäksi kampanjassa on mukana kirjastoja ympäri Suomen. Ilmastolukupiirissä luetaan ilmastoaiheisia kirjoja (Ilmastolukupiiri, i.a.-b., Mikä ilmastolukupiiri? -luku). Aihepiiri koskee kirjoja, jotka käsittelevät ilmastokriisiä ja sitä, miten kriisin keskellä eletään. Ilmastolukupiirit siis kokoavat ihmisiä yhteen lukemaan ja

keskustelemaan ilmasto aiheesta. Hakunilan kirjaston Facebook päivityksessä kuvassa 1 mainitaan että, ilmastolukupiirejä kokoontui kymmeniä ympäri Suomen. Ilmastolukupiirit ovat siis tavoittaneet ihmisiä onnistuneesti.

Kuva 1. Kuvakaappaus Hakunilan kirjaston Facebook päivitys (Hakunilan kirjasto, 2021).

Helmet-kirjastot ovat ilmastolukupiirien lisäksi toteuttaneet Ilmastovieraat -kiertueen (Helmet, 2022, Ilmastovieraat kirjastossa). Kiertue toteutettiin keväällä 2022, Helmet -kirjastoissa vieraili tuolloin noin kaksikymmentä vierailijaa muun muassa kirjailijoita, aktivistejä ja kirjoittajia. Vierailijoiden kanssa keskusteltiin luontokadosta ja ilmastonmuutoksesta kirjallisuuden avulla. Aihetta käsitellään yhä enemmän kirjallisuudessa ja tämän myötä tieto lisää toimintakykyä sekä ymmärrystä, lisäksi kirjallisuuden avulla voidaan muun muassa käsitellä ekokriisiin liittyviä ajatuksia ja tunteita. Tällöin myös erilaisista haasteista voi hakea suosituksia ilmastoaiheita käsittelevästä kirjallisuudesta kuten ilmastolukuhaaste 2022 (Kirjastot.fi, i.a.-b, - Ilmastolukuhaaste 2022).

Helmet kirjastot ovat koonneet myös virtuaalisen Toivon kirjahyllyn, jonka kokoelmista löytyy ilmastonmuutosta ja biodiversiteettiä käsitteleviä kirjoja (Helmet, 2021a, Toivon kirjahylly).

Kirjalistaa ylläpitää Vantaan kirjasto (Kirjalista, i.a., Tietoa sivusta). Kirjastoammattilaiset voivat hyödyntää kirjalistaa erilaisiin käyttötarkoituksiin. Kuvassa 2 Helmet kirjaston Twitter tilapäivityksestä, jossa kannustetaan kirjastoja kokoamaan omat Toivon kirjahyllyt.

Helmet-kirjasto @HelMet_kirjasto · 15. marrask. 2021

Helmet-kirjastot haastavat kirjastot kokoamaan omat [#toivonkirjahylly](#)'nsä! Toivon kirjahylly on kirjastoammattilaisten listaus ilmastonmuutosta ja luontokatoa sivuavista kirjoista, joissa painopiste on ratkaisuisissa. Kuvassa [@Sellonkirjasto](#) esillepano. 1/3

1

4

14

Kuva 2. Helmet-kirjaston Twitter päivitys kannustaa oman Toivon kirjahyllyn kokoamiseen (Helmet, 2021b).

Kirjastot ovat järjestäneet myös nuorille suunnattua ympäristötyötä, Nuoret ja ympäristötunteet hankkeen yhteydessä (Kirjastot.fi, i.a.-c, Mikä on nuoret ja ympäristötunteet -hanke?). Hanketta hallinnoi Helsingin kaupunginkirjasto ja hankkeen rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Tarkoituksena hankkeessa on kehittää kirjaston ympäristö- ja ilmastotoimintaa, tavalla, jossa huomioidaan nuorten näkökulma. Hankkeen tavoitteena on luoda malli kirjastojen hyödynnettäväksi. Hankkeessa ovat mukana Oulun, Turun ja Mikkelin kirjastot, sekä Mikkelin kaupungin nuorisopalvelut, Nuorisotyö ilmastotoivon rakentajana -hanke. Hankkeen yhteydessä on julkaistu opas hankkeen aikana toteutetuista tapahtumista ja toiminnasta. Kirjastot

toteuttamassa ympäristö- ja ilmastotoimintaa nuorille -käytännön oppaassa kerrotaan, miten erilaista ympäristötoimintaa on kokeiltu ja toteutettu (Vihreä kirjasto, i.a.-f, Kirjastot toteuttamassa ympäristö- ja ilmastotoimintaa nuorille – käytännönoppaat julkaistu -luku). Mikkelin kirjasto järjesti muun muassa roskakävelyn, roskapihdit, käsineet ja välipala tapahtumassa tulivat kirjaston puolesta (Mikkelin seutukirjasto, i.a., Ympäristötunteet). Roskien keräys tapahtumaa nuorille järjestettiin myös Turun kaupungin kirjastossa (Nuoret ja ympäristötunteet, i.a., s. 12). Turussa toteutettiin lisäksi kasvikummi toimintaa, jossa nuoret saavat kylvää oman kasvin ja hoitaa sitä (mts. 15). Oppaassa on siis esiteltynä kirjastoissa hyödynnettäviä tapoja toteuttaa nuorille suunnattua ympäristötyötä ja tässä esillä vain muutama oppaan toteutuskeinoisista ideoista.

Ympäristöaiheisten hankkeiden, lukupiirien ja ympäristötietoisten perusrutiinien lisäksi Suomen kirjastoissa on toteutettu myös kaupunkiviljelyä (Sahavirta, 2020b, 7. kappale). Kaupunkiviljelyn tarkoitus voi olla kasvattaa esimerkiksi vihanneksia luonnonmukaisesti ja paikallisesti, jolloin ruoan hiilijalanjälki on pienempi verraten kuljetukseen kauempaa (Sommar, 2012, -kappale 5). Muun muassa Tikkurilan kirjastossa kaupunkiviljelmä on toiminut jo viisivuotta, tarkoituksena viljelmällä oli luoda vihreämpää kaupunkiympäristöä ja järjestää toiminnallista yhteisöllisyyttä (Helmet, 2022, Tikkurilan kirjaston viljelmä on viisivuotias).

Kaiken edellä mainitun lisäksi yleiset kirjastot tarjoavat jaetut kokoelmat ja välineet (Sahavirta, 2020a, s. 2). Jakamisen idea toteutuu myös, kun kirjastot tarjoavat tiloja yhteisö- ja työskentely käyttöön (mts. 2). Laitteiden, välineiden ja tilojen yhteiskäyttö vaikuttaa muun muassa asiakkaan hiilijalanjälkeen (Vihreä kirjasto, i.a.-b, s. 2). Samalla kun kirjastot lainaavat välineitä ja tarjoavat jaetut kokoelmat kirjastot edistävät siis kiertotaloutta. Kiertotalous on keskeistä ilmastotoimissa ja kiertotalousajattelu auttaa ilmastotavoitteisiin pääsystä (Turku, 2021, Mikä kiertotalous? -kappale). Tällöin kulutus perustuu ostamisen sijaan palveluiden vuokraamiseen, jakamiseen, käyttämiseen ja kierrättämiseen.

Kirjastot voivat vähentää ympäristökuormitusta, monilla käytännön toimilla (Huttunen, 2011, s. 114–115). Kirjastoarjen ympäristötekoja ovat esimerkiksi jätteiden lajittelu, lämpötilan laskeaminen, tietokoneiden sulkeminen yön ajalle, tulostus vain tarvittaessa, tulostuksen järjestyttäminen niin, että paperia säästävät tulostusasettelut ovat käytössä kuten tulostaminen molemmiin puolin paperia. Lisäksi pestävien rullapyyhkeiden suosiminen ja paperipyyhkeiden lajittelu aina kun mahdollista biojätteeseen. Lisäksi ympäristökuormituksen vähentämiseen on lukuisia muitakin käytännön toimia tässä koottuna vain osa siitä, mitä kirjastossa voi tehdä.

Esimerkiksi IFLA on koonnut tarkastuslistoja, johon on kerännyt yhteen vihreän kirjaston kannalta tärkeitä kohtia (International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), i.a.-d, The Green Library Checklists Project).

Tässä työssä eivät ole koottuna kaikki asiat, mitä kirjastot voivat tehdä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Työssä ei myöskään mainita kaikkia kirjastoja, jotka tekevät arvokasta ympäristötyötä. Tämän luvun tarkoitus on tuoda esiin, miksi kirjasto-ympäristö on suotuisia ympäristölukutaidon ja -tietoisuuden edistämiseen, sekä tutkia millä tavoin ympäristölukutaitoa ja -tietoisuutta edistetään kirjastoissa. Kirjastojen asemalla yhteiskunnassa tässä työssä on tarkoitus tuoda esiin kirjastojen sopivuutta ympäristötyön edistämiseen, sekä sitä kuinka paljon kotimaista ja kansainvälistä kannustusta ympäristötyön ja kestävän kehitykseen on jo olemassa.

5 KESTÄVÄ KEHITYS JA KORKEAKOULUT

5.1 Koulutus

Orr (2010, s. 114) mukaan koulutus on kulttuurisidonnaista. Koulutusta ja opetusta ei ympäröi tyhjiys vaan koulutus on usein oletus siitä mitä, miksi ja miten ihmiset oppivat. Lisäksi taustalla vaikuttaa yhteiskunnan tilanne, millaisia vaikutuksia yhteiskunnalla on, millaisia taitoja tarvitaan tukemaan yhteiskuntaa ja pitämään yllä yhteiskunnassa vallitsevaa tilannetta, vaikuttavat myös koulutukseen. Tällaisia yhteiskunnan taustatekijöitä kuvaa esimerkiksi demokraattinen, teollinen, teokraattinen tai sellainen yhteiskunta, jota kutsutaan kestäväksi. Koulutuksen tavoitteet riippuvat myös siitä, mitä oppijoiden lähtökohdista ajatellaan, lähdetäänkö ajatuksesta, että oppijoiden synnynnäisiä ominaisuuksia lähdetään kehittämään vai ajatellaanko lähtötilanne nollassa ja lähdetään täyttämään oppijaa tiedolla.

Suomessa koulutusjärjestelmä muodostuu koulutusasteista, ylemmille asteille edetään vaiheittain mutta opinnoissa on mahdollista edetä montaa reittiä (OKM, i.a. Koulutusjärjestelmä -luku). Ennen oppivelvollisuuden alkamista, varhaiskasvatus ja esiopetus tukevat oppimisen edellytyksiä. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen jälkeen on mahdollista hakea ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Korkeakoulujärjestelmä koostuu yliopistoista ja ammattikorkeakouluista.

Suomen korkeakoulujärjestelmään kuuluvat yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Yliopistoissa tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva opetus korostuvat, kun taas ammattikorkeakoulut tähtäävät käytännönläheiseen ja työelämän tarpeita vastaavaan koulutukseen (OKM, i.a. Koulutusjärjestelmä -luku). Yliopistoissa voi suorittaa ylempiä sekä alempia korkeakoulututkintoja. Ammattikorkeakoulussa suoritetaan ammattikorkeakoulututkintoja sekä ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja, suoritusajat hieman vaihtelevat. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen kestää noin 3,5–4,5 vuotta. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon edellytyksiä ovat ammattikorkeakoulututkinto tai soveltuvat tutkinnot lisäksi tarvitaan kahden vuoden työkokemus aiemman tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Kirjastoalan koulutusta tarjotaan ja kirjastoalaa voi opiskella perustutkinnosta ylempään korkeakoulututkintoon (Kirjastot.fi, i.a.-a. Kirjastoalan oppilaitokset -luku). Kirjastoalan koulutusta Suomessa tarjoavat yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Ammattikorkeakoulutusta tarjoavat

Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelunalan tutkinto-ohjelmat.

5.2 Kestävä kehitys korkeakouluissa

Orr (2010, s. 115) mukaan kestävän sivilisaation toteuttaminen on valtava haaste, koska yhteiskunta, kulttuurit ja luonto muovautuvat nopean teknisen kehityksen kautta kaikkialla maailmassa. Ihmiset ovat luoneet maailman, jonka nopean kehityskulkuun sopeutuminen on haastavaa hän muun muassa miettii koulutuksen tehtävää, miten koulutus antaa mahdollisuuden käsitellä maailmanlaajuisia ongelmia, mitä olisi hyvä tietää sekä omaksua, hän kysyy myös millaiset eväät oppilaitokset antavat opiskelijoille, jotta he voivat elää aikansa maailmassa. Hänen mukaansa tähän voi vastata, että koulutuksen tulisi tukea ymmärrystä luonnosta, sekä mahdollistaa eläminen kestävien periaatteiden mukaisesti ja taitojaan käyttäen.

Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma ottaa kantaa tulevaisuuden ongelmiin ja kuvaa osaamista tarvittavan yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaavana voimana (Arene, 2020, s. 3). Kestävää ja vastuullista kehitystä tuetaan tuottamalla osaamista ja osaajia työmarkkinoille. Myös ammattikorkeakoulujen kestävyys- ja vastuullisuustyötä ohjaavat Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset, sekä Agenda 2030 ohjelma (mts. 3). Ammattikorkeakouluyhteisöjen yhteisenä päämääränä nähdään hiilikädenjäljen kasvattaminen ja hiilijalanjäljen pienentäminen (mts. 4).

Suomen ammattikorkeakoulussa on sekä yhteisiä että koulukohtaisia kompetensseja, jotka määrittävät osaamista (Arene, 2022, s. 4). Kompetenssit kuvaavat laajoja osaamiskokonaisuuksia, jossa yhdistyvät tiedot, taidot ja asenteet. Kompetenssit kuvaavat yhteisiä osaamisalueita, vaikka tutkinto olisi eri, sekä koulutuskohtaisia kompetensseja, jotka muodostavat koulutuksen asiantuntijuuden perustan. Asiantuntijuuden kehittyminen, työelämässä toimiminen ja yhteistyö kuvaavat kaikille yhteisiä kompetensseja. Näiden yhteisten kompetenssien soveltamissuosituksen tarkoitus on edistää yhteistä näkemystä, miten osaamistasokokonaisuuksia sovelletaan.

5.3 Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Seinäjoen ammattikorkeakoulu on sitoutunut Arenen tavoitteisiin, vähentääkseen hiilidioksidipäästöjä (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, i.a., Tilannekatsaus toimenpiteistä -luku). Toimenpiteitä tehdään muun muassa kiinteistöihin liittyvän energian kulutuksen, matkustamisen, hankintojen ja ruokailujen osalta. Tämän opinnäytetyön kannalta kuitenkin kiinnostavat, miten ympäristö, ilmastonmuutos, kestävyys ja vastuullinen toiminta huomioidaan kirjasto- ja tietopalvelualan opetuksen sisällössä, osana osaamistavoitteita ja kirjastoalan opiskelijan ammat-tiosaamista.

Seinäjoen ammattikorkeakoulun opetuksessa kestävää kehitystä katsotaan ekologisen, taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, i.a., Kestävä kehitys -luku). Kestävää kehitystä kuvataan juonteena, joka pyrkii siihen, että opiskelija tiedostaisi yhteisvastuun ja ymmärtäisi kestäväen kehityksen työelämäntaitona. Osaamisjuonteen toteutuksessa huomioidaan, kaikki kestäväen kehityksen ulottuvuudet sekä eettisyys (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, 2020, s. 14). Kestävä kehitys sijoittuu myös yleisiin osaamisvaatimukseen eettisen osaamisen alakohtana. Osaamisjuonteen tavoitteena on auttaa opiskelijaa ymmärtämään kestäväen kehityksen yhteiskuntavastuu ja merkitys työelämän taitona. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus myös vapaa valintaisten opintojaksojen kautta opiskella kestäväen kehityksen osa-alueita (mts. 14). Kestäväen kehitykseen liittyviä kursseja on tarjolla noin 80 (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, i.a., Kestäväen kehityksen avainluvut -luku).

Kirjasto- ja tietopalvelualan opintojen rakenne koostuu perusopinnoista, ammattiopinnoista, työharjoittelusta, vapaasti valittavista opinnoista, sekä opinnäytetyöstä (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, i.a., Opintojen rakenne -luku). Laajuus on noin 60 opintopistettä vuodessa. Ensimmäisenä vuotena painottuvat perusopinnot ja ammattiopinnot, tämän jälkeen painotus on ammattiopinnoissa. Opetussuunnitelmassa on viisi juonetta, ja ne seuraavat koko opiskelun ajan. Juonteet perustuvat Seinäjoen ammattikorkeakoulun strategiaan, selvityksiin ja tutkimuksiin, että koulutuksen kansainvälisiin ja kansallisiin säädöksiin sekä suosituksiin. Yksi näistä viidestä juonteesta on kestäväen kehityksen juonne, joka auttaa opiskelijaa tiedostamaan yhteiskuntavastuun ja ymmärtämään sen osana työelämäntaitoa. Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelmaan sisältyy opintopakso Kirjasto- ja tietopalvelualan perusteet. Opintopaksjon sisältöihin kuuluu yhtenä osana kestävä kehitys kirjastossa ja osaamistavoitteena on, että opiskelija osaa esitellä kestäväen kehityksen periaatteita kirjastoalan kannalta

(Seinäjoen ammattikorkeakoulu, i.a. Opinto-opas-luku). Eettinen osaaminen juontuu osaksi opiskelua yleisten kompetenssien kautta, koko opiskeluajan (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, i.a., Opintojen rakenne -luku).

Kestävän kehityksen opintoja voi siis opiskella lisää vapaasti valittavien opintojen myötä. Vapaasti valittavien opintojen lisäksi Seinäjoen ammattikorkeakoulussa opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua IFLA Green Library Award -palkintoraatiin (Salmela, 2020b). Green Library Award -palkintoraati koostuu kansainvälisistä arvioitsijoista, joka yhteisen kriteeristön pohjalta valitsee voittajan (Salmela, 2020, s. 67). Palkintoa on jaettu vuodesta 2016 ja alan opiskelijoita raadissa on ollut mukana toisesta jakovuodesta saakka. Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijat ovat olleet mukana 2020 vuodesta alkaen. IFLA Green Library Award palkinto keskittyy Kestävän kehityksen eri teemoihin ei pelkästään ympäristötekoihin (Salmela, 2020b). Osallistuminen tähän haasteeseen on ollut mahdollista toteuttaa tutkinto-ohjelmana, koska samalla toteutetaan Seinäjoen ammattikorkeakoulun arvoja, strategiaa, sekä ammattikorkeakoulututkinnoille asetettuja yleisiä ja tutkinto-ohjelma kohtaisien kompetenssien toteutumista. Tämän lisäksi osallistumisen palkintoraatiin voi myös sisällyttää osaksi projektio-pintoja (S. Salmela, henkilökohtainen tiedonanto, 9.9. 2022.) Sekä työskentely raadissa tarjoaa opiskelijoille eväitä kansainvälistymiseen, projektityöskentelyyn, verkostoitumiseen, vastuullisen toiminnan ja kestävän kehityksen osaamisen syventämiseen (Salmela, 2020b). Lisäksi osallistumisesta palkintoraatiin opiskelijat ovat saaneet myös IFLA:n myöntämät todistukset. Työskentelystä IFLA Green Library -palkintoraadissa opiskelija saa siis monipuolisesti kokemuksia ja eväitä tulevaisuuden työelämään.

Yleinen kirjasto on lähtökohtaisesti avoin ja maksuton kaikille (Salmela, 2020a, s. 74). Kirjaston tavoitteisiin kuuluu edistää lukutaitoa, yhdenvertaisuutta, sivistystä, kulttuuria, tarjota tietoa sekä mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen aktiiviseen kansalaisuuteen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Nämä kirjastoon liitettävät tehtävät omaksutaan kirjastoalan koulutuksessa. Kestävään kehitykseen taas liittyvät osa-alueet: ekologinen kestävyys, taloudellinen kestävyys sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys (Ympäristöministeriö, i.a.-c, Mitä on kestävä kehitys? -luku). Usein kestävän kehityksen yhteydessä mainitaan myös kolme ulottuvuutta: Ympäristöllinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys, näitä ulottuvuuksia tarkastellaan riippuvaisina toisiinsa (Kestävä kehitys.fi, i.a., Mitä on kestävä kehitys? -luku). Kestävän kehityksen näkökulmissa toistuvat hyvin samankaltaiset periaatteet, kuin yleisen kirjaston

tehtävissä ja tavoitteissa (Salmela, 2020a, s.74). Voisiko siis ajatella, että omaksumalla kirjastoalan perusajatuksen tuetaan kestävän kehityksen periaatteita.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma

Tutkimuksen tavoite on selvittää kirjastoalan opiskelijoiden näkökulmaa, mikä käsitys heillä on ympäristölukutaidosta ja ympäristötietoisuuden edistämisestä sekä millä tavoin ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen ilmenee heille palveluina ja toimintana kirjastossa. Opinnäytetyö selvittää myös opiskelijoiden odotuksia ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden lisäämisestä ajatellen tulevaa työpaikkaa ja työnantajaa. Tutkimuksen tulos tuo esiin opiskelijoiden näkökulmaa ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämisestä, minkälaiset valmiudet koulutus heille jo antaa, opiskelijoiden näkemyksiä siitä mitä he mahdollisesti työelämältä odottavat. Tutkimus tuo lisäarvoa jo tehdylle tutkimukselle tuoden esiin alan opiskelijoiden näkemyksen. Kirjastoalalla on jo käsitys ympäristötietoisuuden edistämisestä työelämässä olevien näkökulmasta (Vihreäkirjasto, i.a.-c). Kirjastojen ympäristötietoisuus -hanke selvitti muun muassa yleisten kirjastojen henkilökunnassa olevien käsityksiä ympäristötietoisuuden edistämisestä, mutta alan opiskelijoiden näkökulmaa ei ole vielä tutkittu. Opinnäytetyö tarkastelee myös kirjastojen ympäristötyön onnistumista alan opiskelijoiden näkökulmasta.

1. **Ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen, opiskelijoiden tietoisuus sekä näkemys aiheesta:** Minkälainen käsitys opiskelijoilla on ympäristötietoisuudestaan? Miten tärkeänä opiskelija pitää ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämistä osana kirjaston tehtäviä? Haluaako opiskelija tehdä ympäristötyötä, lisätä ympäristötietoisuutta ja edistää ympäristölukutaitoa.
2. **Ympäristölukutaito ja ympäristötietoisuus osana kirjastoalaa sekä kirjastoalan osaamista:** Onko tieto ympäristötyöstä sisältynyt osaksi oman alan opiskelua ja kuuluuko ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen osaksi oman alan osaamista?
3. **Opiskelijoiden näkemyksiä kirjastojen ympäristötyöstä:** Voiko kirjasto vaikuttaa ympäristöasenteisiin edistämällä ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta? Millä tavalla ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistetään kirjastossa? Tehdäänkö ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistävää työtä riittävästi. Millä tavoin kirjastot saataisiin paremmin

mukaan lisäämään ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa? Opiskelijoiden näkemyksiä ja ideoita aiheeseen.

6.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto

Tutkimuksella kartoitetaan kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkemyksiä ympäristölukutaidon ja -tietoisuuden edistämisestä kirjastoalalla. Jotta tutkimusongelmaan pystytään vastaamaan tutkimusmenetelmäksi, valikoitui määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus, koska määrällisellä tutkimuksella voidaan muun muassa kartoittaa, vertailla, kuvata ja selittää (Vilkka, 2007, s. 26). Tutkimuksella selvitetään myös vastauksia kysymyksiin ympäristötyön riittävydestä kirjastoalalla. Määrällisellä tutkimuksella on mahdollista vastata kysymyksiin: kuinka paljon, kuinka usein ja kuinka moni (Vilkka, 2007, 14).

Tämä tutkimus tarkastelee esimerkiksi kirjastojen ympäristötyön onnistumista kirjastoalan opiskelijoiden näkökulmasta, näin ollen kvantitatiivisella tutkimuksella voidaan kartoittaa hyvin käsillä olevaa tilannetta (Heikkilä, 2014, s. 15). Aikaperspektiivin suhteen kyseessä on poikkileikkaustutkimus (mts.14). Koska tutkimus on yhden ajanjakson kattava tutkimus ja saman kohderyhmän näkökulmaa tässä aiheessa ei ole tutkittu aiemmin.

Tässä työssä hyödynnetään osittain vertailevaa tutkimusta. Vertailun tarkoituksena on yleensä luoda ymmärrystä kahden tai useamman tutkimuskohteen avulla paremmin tarkasteltavaan asiaan tai tuoda esille näiden välisiä eroja (Vilkka, 2007, s.21). Tutkimuksen on tarkoitus verrata kirjastoalan opiskelijoiden odotuksia ympäristölukutaidon ja -tietoisuuden edistämisestä, siihen miten sama asia työelämässä jo toteutuu. Pohjana on Yleisten kirjastojen ympäristötietoisuus 2020-luvulle -kyselyn osa: Kysymyksiä viestinnästä, vaikuttamistyöstä ja ympäristökasvatuksesta (Vihreä kirjasto, i.a.-c.)

Määrällisessä tutkimuksessa tutkimustieto saadaan numeroina tai laadullinen aineisto ryhmitellään numeeriseen muotoon (Vilkka, 2007, s. 14.) Havaintojen mittaaminen kuuluu osaksi määrällistä tutkimusta (mts. 50). Mittaamiseen hyödynnetään mitta-asteikkoja tai asenneasteikkoja. Asteikot valikoituvat mitattavan asian mukaa. Tässä työssä hyödynnetään muun muassa Likertin-asteikkoa ja Osgoodin asteikkoa. Asteikkoja voidaan hyödyntää mitattaessa henkilön kokemukseen perustuvaa mielipidettä (mts. 45–47). Tutkimuksessa kysytään esimerkiksi: kuuluuko ympäristölukutaidon ja -tietoisuuden edistäminen osaksi oman alan osaamista, tällöin kysytään henkilön mielipidettä, joka perustuu kokemukseen.

Kvantitatiivisella tutkimuksella ei saada riittävää kuvaa ilmiöiden aiheuttajista (Heikkilä, 2014, s. 15). Ristiintaulukoinnilla voidaan kuitenkin selvittää tutkittavien muuttujien välistä yhteyttä ja se on yksi käytetyimmistä menetelmistä (Tähtinen ym., 2011, s. 123). Ristiintaulukointia hyödynnetään kategoristen muuttujien ristiin luokitteluun ja analysointiin (mts.123). Tässä työssä esimerkiksi taustatiedot kuten ikäluokka, vuosikurssi ja työkokemus auttavat hahmottamaan muuttujien välistä yhteyttä.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa perusajatus on, että empiiristä ilmiötä voidaan tutkia mitattavien määrein (Tähtinen ym.,2011, s. 20). Mittaukseen sopii kyselylomake, joka koostuu yksittäisistä kysymyksistä ja mittareista (Vehkalahti, 2014, s. 17). Kyselytutkimuksen kohteet voivat olla asenteita ja arvoja, mutta niiden mittaamista varten käsitteet täytyy työstää mitattavaan, sekä ymmärrettävään muotoon eli operationalisoitava (mts. 18). Tätä ymmärrystä kyselyn kokoamisen suhteen, on haettu tutkimuskirjallisuudesta ja muista ympäristötietoisuuteen liittyvistä kyselyistä. Lisäksi kyselyssä hyödynnetään valmiina mittarina Yleisten kirjastojen ympäristötietoisuus 2020-luvulle -kyselyn osa: Kysymyksiä viestinnästä, vaikuttamistyöstä ja ympäristökasvatuksesta (Vihreä kirjasto, i.a.-c.)

Tämän työn tutkimusongelma koostuu esimerkiksi mielipiteitä, käsityksiä, asenteita, arvoja, tietoja ja toimintaa kartoittavista kysymyksistä, tämän tyyppiseen aineiston keräämiseen käy hyvin kyselylomake (Hirsjärvi ym., 2004, s. 186). Tutkimusaineisto kerätään verkkokyselynä. Kysely itsessään tunnetaan survey-tutkimuksen menetelmänä (Hirsjärvi ym., 2004, s. 182). Kyselyn kysymysten muoto on kaikille sama eli vakioitu, tällöin vastaavilta kysytään kysymykset samassa järjestyksessä, samat asiat, sekä samalla tavalla (Vilkkä, 2007, s. 27). Pääsääntöisesti tässä työssä kyselylomake onkin koottu standardoidusti, mutta joidenkin kysymysten kohdalla vastaajaa voi halutessaan perustella vastaustaan ja jatkokysymys valikoituu aiemman vastauksen mukaan. Tämä perustuu ajatukseen siitä että, kvantitatiivisen tutkimuksen ymmärrystä voidaan lisätä kvalitatiivisella tutkimuksella (Kananen, 2017, s. 171.) Esimerkiksi, työssä kysytään opiskelijan kiinnostusta ympäristötyöhön. Perustelu avoimen vastauksen avulla luo ymmärrystä siitä, miksi opiskelija pitää ympäristöasioita tärkeänä tai vastaavasti miksi ei. Tämän tyyppinen vaihtoehto, antaa vastaajalle mahdollisuuden vastata, mitä hän todella ajattelee (Hirsjärvi ym., 2004, s. 190). Tämän opinnäytetyön kyselyssä hyödynnetään osittain avoimia kysymyksiä, mutta tämä ei tee tutkimuksesta laadullista, vaikka vastausten käsittelyyn käytetään laadullisia menetelmiä (Kananen, 2017, s. 172.) Laadullisen osan käyttö tutkimuksessa on tarkoitus saada ilmiöstä esiin syvällisempi näkemys (mts. 33.)

Kyselylomakkeessa on hyödynnetty myös sekamuotoisia kysymyksiä eli osa vastausvaihtoehtoista on annettu, mutta vaihtoehtojen lopuksi annetaan avoin kysymys (Vilkka, 2007, s. 69). Sekamuotoinen kysymys toimii, kun kaikkia vastausvaihtoehtoja ei voida tuntea (mts.69). Avointen kysymysten analysointiin on sovellettu teemojen muodostamista, eli analyysi vaiheessa kiinnitetään huomio sellaisiin aineistosta nouseviin piirteisiin, jotka ovat vastaajille yhteisiä (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 173). Tällöin aineistosta esiin nousevat teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin ja on hyvin epätodennäköistä, että kaksi samaa vastausta olisi täysin samanlaisia, mutta tutkija koodaa ne kuitenkin yhteisten piirteiden mukaan samaan luokkaan.

Valittuun tiedonkeruu tapaan voi liittyä vahvuuksia, mutta myös rajoituksia. Tarkoin mietitty ja suunniteltu tiedonkeruu varmistaa tutkimuksen validiteetin, näin ollen tutkimuslomakkeen kysymysten täytyy mitata tavoiteltuja asioita ja kattaa koko tutkimusongelma (Heikkilä, 2014, s. 27). Standardoidut kysymykset muodostavat kompromissin muun muassa systemaattisuusvaatimusten, mittauksen tarkkuuden ja arkikielen moni merkityksellisyyden välillä (Vilkka, 2005, s. 86.) Kohderyhmän tuntemus on vahvuus kysymyksien muotoilussa (mts.87). Tämän lisäksi kohderyhmän määrittely, vastausprosentti ja edustava otos puoltavat validin tutkimuksen onnistumista (Heikkilä, 2014, s. 27). Otoskoon jäädessä pieneksi reliabiliteetti eli tulosten luotettavuus heikkenee, luotettavuuteen vaikuttaa myös edustaako otos tutkittavaa perusjoukkoa riittävästi (mts. 28).

6.3 Tutkimuksen toteutus käytännössä

Kyselytutkimus toteutettiin Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoille sekä alan korkeakouludiplomiopiskelijoille, syksyllä 2022. Ennen varsinaisen kyselyn toteutusta kyselytutkimusta varten haettiin tutkimuslupa Seinäjoen ammattikorkeakoululta. Myöntävä vastaus saapui pian hakemuksen jättämisen jälkeen. Tutkimusaineisto koottiin Webropol-verkkokyselylomakkeella pääosin kvantitatiivista analyysia ajatellen. Kyselyyn vastattiin sähköpostiin liitetyn linkin välityksellä. Saatekirje (liite 1) ja linkki kyselyyn (liite 2) lähetettiin opiskelijaryhmien tunnuksella. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja vastaaminen anonyymia. Kysely oli avoinna 27.9.–11.10 välisen ajan. Tutkimukseen osallistumisen mahdollisuudesta laitettiin kaksi muistutusviestiä, ensimmäinen vastaamisajan toisella viikolla ja viimeinen päivää ennen kyselyn sulkeutumista. Viimeiseen viestiin lisättiin vastaajille mahdollisuus osallistua arvontaan, arvontaan pääsi mukaan ilmoittamalla tutkimuksen

ohjaajalle halusta osallistua. Arvonta tapahtui tutkinto-ohjelman puolesta, arvonnassa oli kaksi kahvipassia sekä tuotepalkintoja.

Survey-tutkimuksessa kohdehenkilöt muodostavat näytteen tietystä perusjoukosta tai otoksen tästä (Hirsjärvi ym., 2004, s.182). Perusjoukolla taas tarkoitetaan tutkimuksessa määrättyä joukkoa, josta tutkimuksen tieto kerätään (Heikkilä, 2014, s. 12–13). Tutkimus voi olla kokonaistutkimus tai osatutkimus eli otanta. Kokonaistutkimuksessa koko perusjoukko tutkitaan, osatutkimuksessa tutkitaan perusjoukosta otanta. Tämän tutkimuksen perusjoukko muodostui 178 Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijasta. Kysely lähetettiin koko perusjoukolle, jotta saataisiin riittävän suuri aineisto ja ajatellen että vastausten määrä ei välttämättä toteudu koko perusjoukon osalta. Tässä työssä tehtiin siis kokonaistutkimus. Kokonaistutkimus kannattaa tehdä, jos yksiköiden lukumäärä on alle sata eli perusjoukko on pieni (Heikkilä, 2014, s. 31).

Kysely koostui monivalintakysymyksistä, avoimista kysymyksistä sekä sekamuotoista kysymyksistä. Tilastollisen analyysin työstämiseen ajateltiin sopivaksi PSPP-ohjelmisto ja avoimiin vastauksiin hyödynnettiin sisällön analyysiä. PSPP-ohjelmistoon luotiin havaintomatriisi ja työkaluista hyödynnettiin frekvenssijakaumia sekä ristiintaulukointia. Webropol Insight -ohjelmasta hyödynnettiin korrelaatiokertoimia, korrelaatiomatriisia ja sirontakuvioita riippuvuuk-sien tarkasteluun.

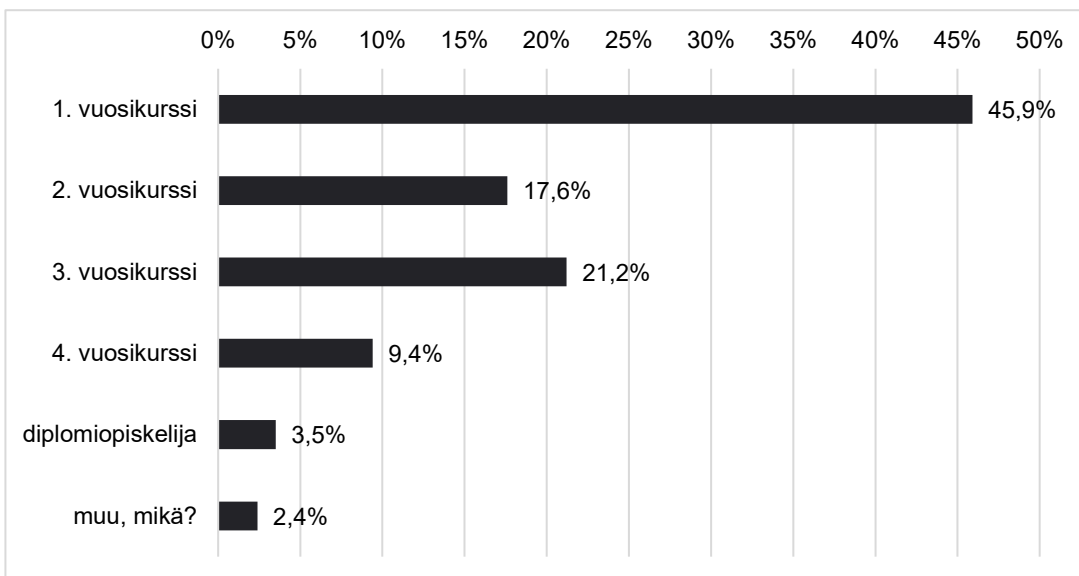
Onnistunut kysely on pohja luotettavalle tutkimukselle (Vilka, 2007, s. 78). Yksi kyselylomakkeen tärkeimmistä vaiheista on testaus, koska virheitä on mahdotonta korjata enää kyselyn toteutuksen jälkeen. Jotta kysely olisi vastaajalle ymmärrettävä ja toimiva kyselylomakkeen tarkisti viisi henkilöä, joista yksi on työn ohjaaja. Webropol-verkkokyselyn testasi neljä henkilöä, joista kaikki ovat kirjasto- ja tietopalvelualalla. Saatujen korjausehdotusten perusteella kyselystä pyrittiin samaan mahdollisimman toimiva ja kyselyyn vastaamisesta miellyttävää.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Kyselyn vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastasi 85 Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijaa. Vastaajat edustavat lähes puolta perusjoukosta, jolle kysely lähetettiin. Verkkokyselyn aluksi tiedusteltiin vastaajien taustatietoja, jotka mahdollisesti selittävät muuttujien välistä yhteyttä ja voivat näin vaikuttaa tutkimukseen. Vastaajaa pyydettiin valitsemaan, millä vuosikurssilla opiskelee. Kuviosta 4 on havaittavissa että, suurin osa vastanneista 45,9 % (39 vastaajaa) on 1. vuosikurssin opiskelijoita. Kaikilta vuosikursseilta saatiin vastauksia, mutta vastaukset eivät jakaannu tasaisesti eri vuosikurssien kesken. Lähes saman määrän vastauksia antoivat 3. vuosikurssin opiskelijat 21,2 % (18 vastausta) ja 2. vuosikurssin opiskelijat 17,6 % (15 vastausta). 4. vuosikurssin opiskelijoilta saatiin 9,4 % kahdeksan (8) vastausta ja alan diplomiopiskelijoilta 3,5 % Kolme (3) vastausta. Muu mikä -kohtaan 2,4 % kaksi (2) vastausta antaneet kertoivat aloittaneensa annettuja vaihtoehtoja aiemmin, alan opiskelun.

Tuloksia tarkastellessa kannattaa huomioida vastaajien määrän jakautuminen eri vuosikursseille ja eri opiskelijaryhmien koko. Esimerkiksi pidempään alaa opiskelleita voi olla vähemmän perusjoukossa kuin opiskelun vasta aloittaneita. Tuloksien tarkastelun edetessä on hyvä huomioida myös, että ensimmäisen vuoden opiskelijat eivät ole vielä opintojaksoilla tutustuneet kirjastojen ympäristötyöhön tai kestävän kehitykseen.

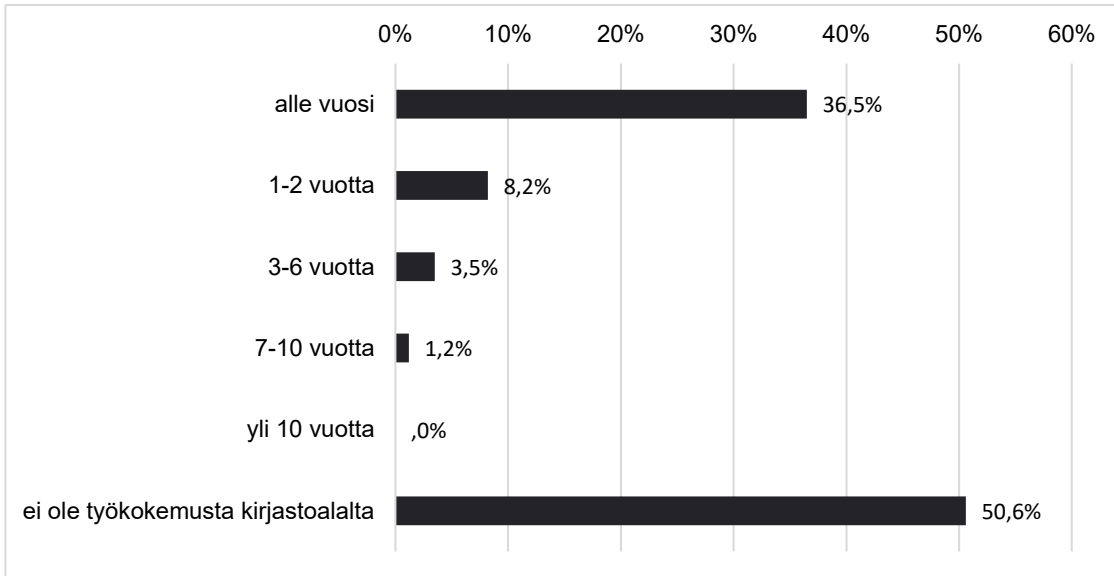
Kuvio 4. Kyselyyn vastaajien vuosikurssi (n=85).

Taustatietoina kysyttiin myös vastaajan sukupuolta ja ikää (taulukko 1). Molempiin kysymyksiin saatiin 84 vastausta. Kyselyyn vastaajista suurin osa on naisia (61,9 %). Miehiä reilu neljäsosa (27,4 %). Muu -vaihtoehdon valitsi (4,8 %) ja (5,9 %) ei halunnut vastata. Eniten vastaajien joukossa (66,7 %) on 20–29-vuotiaita. Alle viidesosa (15,5 %) on 30–40-vuotiaita, yli 40-vuotta vaihtoehdon valitsi yksi kymmenestä (10,7 %) vastaajasta, alle 20-vuotiaita on vähemmän, ainoastaan (7,1 %) vastaajista. Vastaajan ikä luokiteltiin uudelleen kahdeksi ryhmäksi. Ensimmäisen ryhmän muodostavat alle 20–29-vuotiaat vastaajat ja toinen ryhmä muotoutui 30- yli 40-vuotiaista vastaajista.

Taulukko 1. Vastaajat sukupuolen ja iän mukaan eriteltyinä.

Vastaajan sukupuoli	Prosentti	Vastaajan ikä	n	Prosentti
nainen	61,9 %	alle 20	6	7,1 %
mies	27,4 %	20–29	56	66,7 %
muu	4,8 %	30–40	13	15,5 %
en halua vastata	5,9 %	yli 40 vuotta	9	10,7 %

Taustatietoina vastaajilta kysyttiin kirjastoalan työkokemusta (kuvio 5). Kysymykseen vastasi 85 vastaajaa. Heistä puolella (50,6 %) ei ole alan työkokemusta. Useammalla kuin joka kolmannella (36,5 %) on työkokemusta alle vuoden. Mittari ei ollut täysin onnistunut ristiintaulukointia ajatellen koska 1–2, 3–6 ja 7–10 vuotta saivat suhteellisen vähän osumia ja yli kymmenen vuotta työkokemusta -vaihtoehtoa ei valittu lainkaan. Mittarin hyödyntämistä selittävä tekijänä ajatellen vastaukset luokiteltiin uudelleen kahteen luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan yhdistettiin kaikki vastaajat, joilla on kirjastoalan työkokemusta yhdeksi ryhmäksi. Toisen ryhmän muodostivat vastaajat, joilla vastaavasti ei ole kirjastoalan työkokemusta.

Kuvio 5. Vastaajien työkokemus kirjastoalalta.

7.2 Ympäristölukutaidon ja -tietoisuuden edistäminen, opiskelijoiden tietoisuus, sekä näkemys aiheesta

Vastaajia pyydettiin arvioimaan omaa ympäristötietoisuuden tasoa asteikolla 1–4 (taulukko 2). Ennen arviointia vastaajille selitettiin, mitä ympäristötietoisuus tarkoittaa (liite 2). Kysymyksen 85 vastauksesta 53 vastaajaa arvioi ympäristötietoisuutensa olevan hyvä, 25 vastaaja arvioi ympäristötietoisuutensa olevan kohtalainen, erinomaiseen päätyi 4 vastaajaa ja heikoksi ympäristötietoisuuttaan arvioi 3 vastaajaa. Vastauksien keskiarvoksi muodostui (2,3). Vastaajien oman arvion mukaan ympäristötietoisuus vaikuttaisi olevan hyvällä tasolla. Ainoastaan (3,5 %) arvioi ympäristötietoisuuttaan heikoksi ja erinomaiseksi ympäristötietoisuuttaan arvio (4,7 %) vastaajista. Vastaajan antamaa arviota ympäristötietoisuudestaan hyödynnetään työssä taustamuuttujan tapaan. Ristiintaulukointeja ajatellen ympäristötietoisuudesta tehtiin kaksi luokkaa: erinomainen tai hyvä ja kohtalainen tai heikko.

Taulukko 2. Vastaajan ympäristötietoisuus.

Vastaajan ympäristötietoisuus	n	Prosentti
1 erinomainen	4	4,7 %
2 hyvä	53	62,4 %
3 kohtalainen	25	29,4 %
4 heikko	3	3,5 %

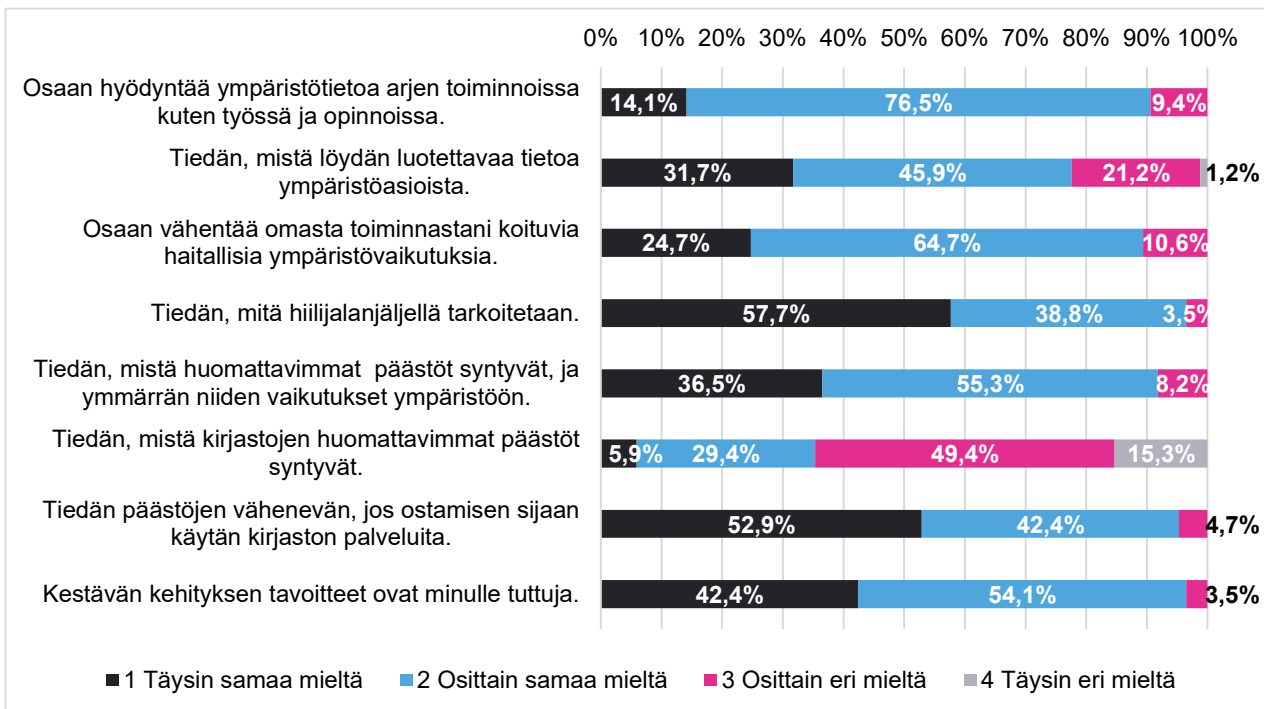
Vastaajan omaa käsitystä ympäristötiedosta kartoitettiin väittämien avulla. Vastaajille esitettiin kahdeksan (8) väittämää ympäristötietoisuuteen liittyen (kuvio 6), joihin heitä pyydettiin ottamaan kantaa. Suurin osa vastaajista (76,5 %) on osittain sitä mieltä, että osaa hyödyntää ympäristötietoa arjen toiminnoissaan. Täysin samaa mieltä vastaajista on alle viidesosa (14,1 %). Täysin eri mieltä olevia vastaajia ei väittämälle ollut. Osittain eri mieltä on ainoastaan (9,4 %) vastaajista. Pääsääntöisesti (90,6 %) vastaajat siis osaavat hyödyntää ympäristötietoa arjessaan, vastaajista (76,5 %) on osittain tai täysin (14,1 %) samaa mieltä väittämän kanssa.

Suurin osa vastaajista on joko osittain (45,9 %) tai täysin samaa mieltä (31,7 %), että tietää mistä luotettavaa ympäristötietoa löytyy. Osittain ja täysin -eri mieltä väittämän kanssa vastaajista on kuitenkin vajaa neljäsosa (22,4 %). Oman toiminnan haitallisia ympäristövaikutuksia osaa vähentää neljäsosa vastaajista (24,7 %) ja suurin osa vastaajista (64,7 %) on osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Osittain eri mieltä on (10,6 %) vastaajista ja täysin eriävää vastausta ei väittämän osalta annettu. Suurin osa vastaajista tietää (57,7 %) tai on osittain samaa mieltä (38,8 %) siitä, että tietää mitä hiilijalanjäljelle tarkoitetaan, osittain eri mieltä on vain (3,5 %) vastaajista.

Lähes kaikki vastaajat (91,8 %) ovat, joko osittain (36,5 %) tai täysin tietoisia (55,3 %) mistä huomattavimmat päästöt syntyvät, sekä niiden vaikutuksista ympäristöön. Enemmistö vastaajista (78,8 %) sen sijaan kokee, että eivät täysin tiedä mistä kirjastojen huomattavimmat päästöt syntyvät (49,4 %) on osittain ja (15,3 %) täysin eri mieltä väittämään. Positiivisesti yllättäväksi tulokseksi osoittautui, että lähes kaikki vastaajista (95,3 %) on täysin (52,9 %) tai osittain (42,4 %) samaa mieltä, että tietää päästöjen vähenevän, jos ostamisen sijaan käyttää kirjaston palveluita. Myös kestävän kehityksen tavoitteet koetaan tutuiksi suurin osa (96,5 %) vastaajista on joko osittain (54,1 %) tai täysin (42,4 %) samaa mieltä väittämän kanssa.

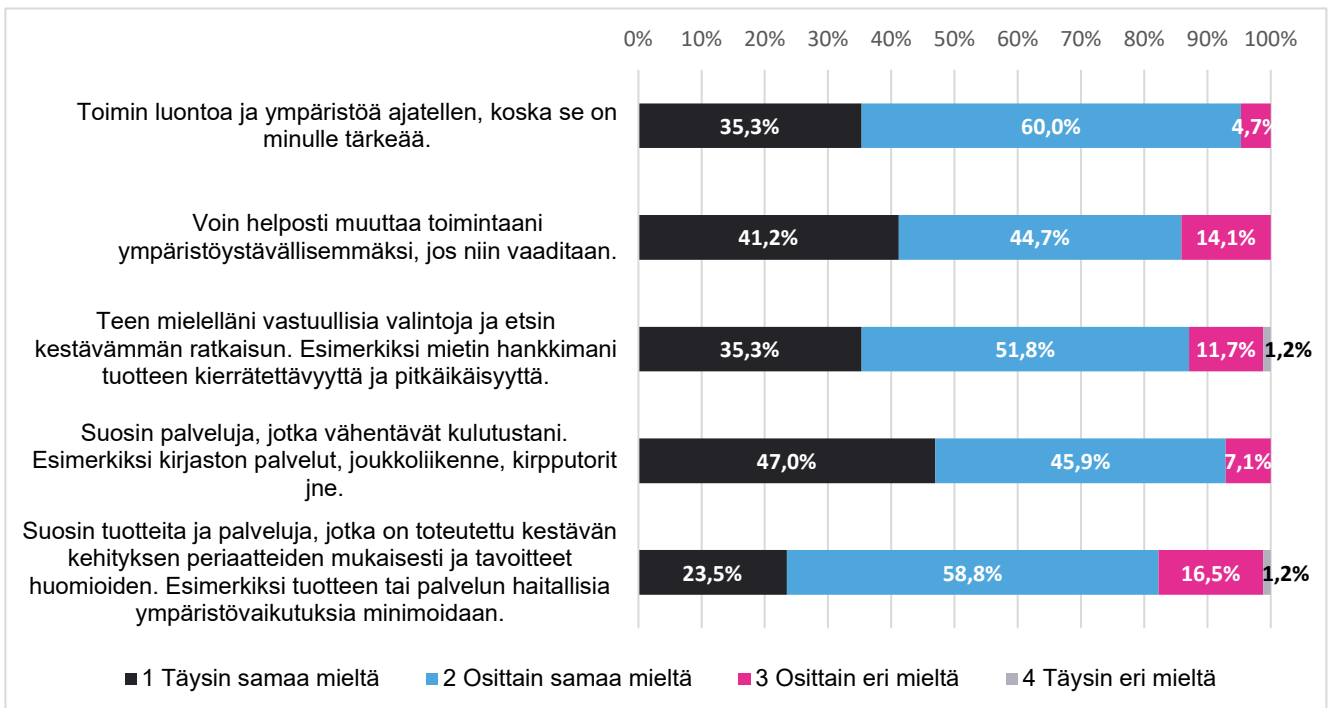
Tarkastellessa Webropol ohjelman Insight-työkalun korrelaatiomatriisia voidaan nopeasti havaita, että vastaajan ympäristötietoisuus korreloi positiivisesti kuviossa 6 esitettyjen

ympäristötietoisuuteen liittyvien väitteiden kanssa. Korrelaatiokertoimen arvoja tarkastellaan välillä (-1, +1) (Tähtinen ym., 2011, S. 140). Korrelaatio on negatiivista lukemien ollessa lähellä -1 ja vastaavasti +1 kuvaa positiivista korrelaatiota. Lähellä (0) nollaa olevat luvut osoittavat, ettei korrelaatiota juurikaan esiinny (Nummenmaa ym., 2014, s. 222). Esimerkiksi ”osaan vähentää omasta toiminnastani koituvia haitallisia ympäristövaikutuksia” arvo on 0,52, saman suuntaista riippuvuutta on siis selvästi havaittavissa vastaajan arvioiman ympäristötietoisuuden kanssa, koska luku kipuaa lähelle +1. ”Osaan hyödyntää ympäristötietoa arjen toiminnoissa kuten työssä ja opinnoissa” arvo on positiivinen 0,48, sekä ”tiedän mistä huomattavimmat päästöt syntyvät ja ymmärrän niiden vaikutukset ympäristöön” arvoksi lasketaan 0,4 vastaajan ympäristötietoisuuden yhteydessä. Tutkimuksen otoksen ollessa yli 50 havaintoyksikköä voidaan ajatella lukujen osoittavan parempaa kuin kohtalaista korrelaatiota (Tähtinen ym., 2011, s. 141). Vastaavasti pieni P-arvo osoittaa riippuvuuden olemassaoloa (Heikkilä, 2014, s. 195) Tulokset osoittautuvat siis myös tilastollisesti merkittäviksi koska P-arvoksi ilmoitetaan nolla. Positiivinen korrelaatio osoittaa siis, että ympäristötietoisuuttaan hyväksi tai erinomaiseksi arvioinut, valitsi myös saman suuntaisesti ympäristötietoisuuteen liittyvien väittämien kanssa.

Kuvio 6. Ympäristötietoisuuteen liittyvät väittämät.

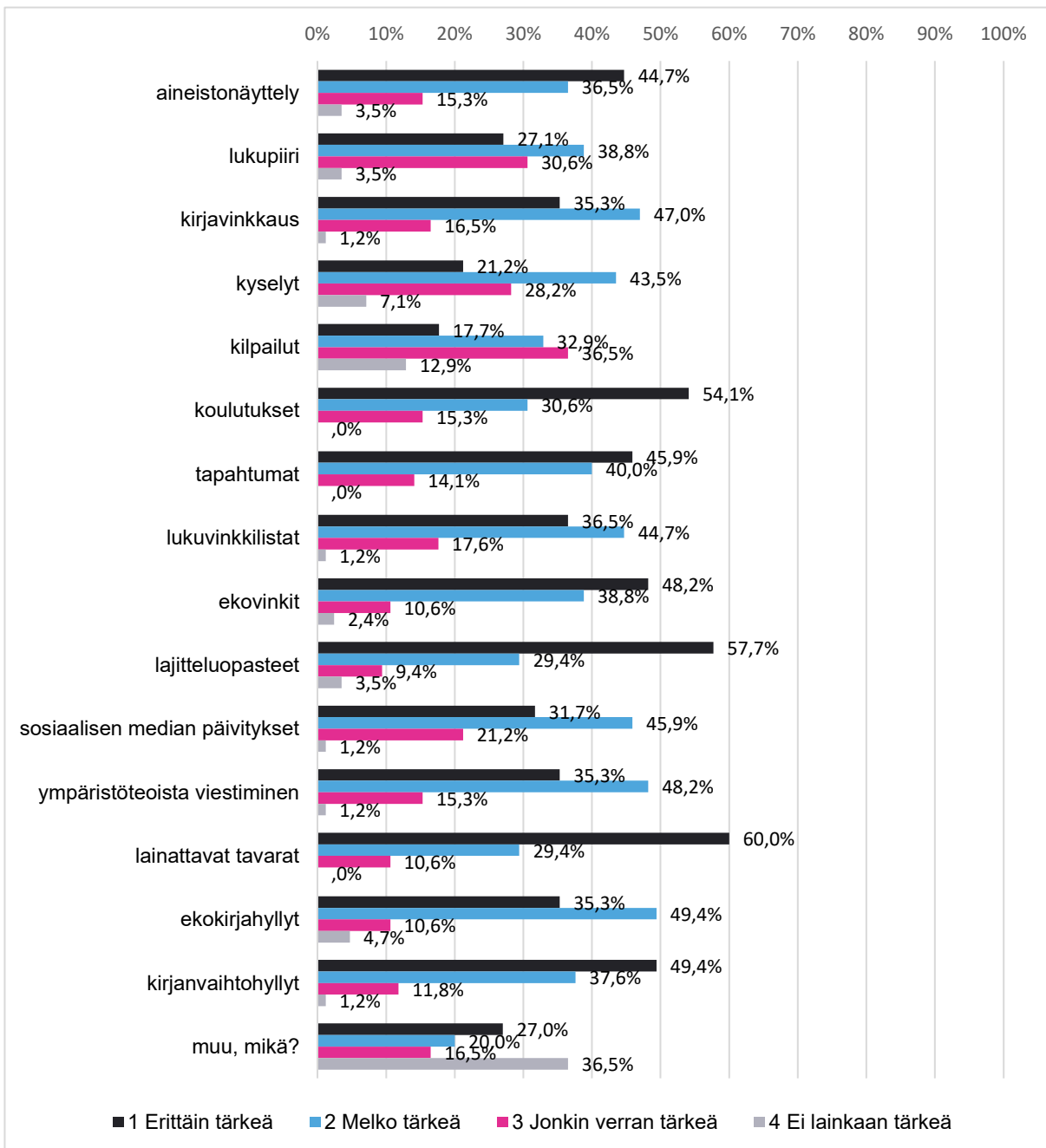
Vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa ympäristöön liittyviin asenteisiin (kuvio 7), koska asenteet liittyvät vahvasti muun muassa ympäristötietoiseen toimintaan (luku 3.2). Kolme viidestä (60 %) vastaajasta on osittain sitä mieltä, että toimii luontoa ja ympäristöä ajatellen, täysin samaa mieltä on reilu kolmannes (35,3 %) vastaajista, osittain eri mieltä kokee olevansa vain harva (4,7 %) vastaajista. Täysin eri mieltä väittämän kanssa ei vastaajat olleet. Yhteensä (85,9 %) vastaajista on osittain (44,7 %) tai täysin samaa mieltä (41,2 %) siitä, että voi muuttaa toimintaansa ympäristö ystävällisemmäksi vaadittaessa. Täysin eri mieltä vastaajat eivät olleet, alle viidesosa (14,1 %) kokee olevansa osittain eri mieltä. Puolet vastaajista (51,8 %) on osittain samaa mieltä siitä, että tekee mielellään vastuullisia valintoja ja etsii kestävämmän ratkaisun, täysin samaa mieltä on reilu kolmannes 35,3 %. Osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä vastaajissa on vähemmän. Suurin osa vastaajista suosii palveluja, jotka vähentävät kulutusta, yhteensä (92,9 %) on joko osittain (45,9 %) tai täysin samaa mieltä (47 %) väittämän kanssa. Vajaa neljäsosa (23,5 %) suosii tuotteita ja palveluja, jotka on toteutettu kestävä kehityksen mukaisesti ja tavoitteet huomioiden. Kolme viidestä (58,8 %) on osittain samaa mieltä, alle viidesosa (16,5 %) on osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä vain harvat (1,2 %) vastaajista.

Kuvio 7. Ympäristöön liittyvät arvot ja asenteet.

Vastaajille esitettiin erilaisia tapoja edistää ympäristölukutaitoa- ja tietoisuutta kirjastossa (kuvio 8). Tämän yhteydessä heitä pyydettiin valitsemaan, kuinka tärkeäsi he kokevat kyseisen edistämisen muodon kirjastoissa. Valinnat tehtiin yksi "erittäin tärkeä", kaksi "melko tärkeä",

kolme ”jonkin verran tärkeä” tai neljä ”ei lainkaan tärkeä” asteikolla. Kerätystä aineistosta nousevat esiin erittäin tärkeinä edistämisen muotoina lainattavat tavarat (60 %), toiseksi tärkeimmäksi osoittautuu lajitteluopasteet (57,7 %). Reilu puolet vastaajista valitsi erittäin tärkeänä myös koulutukset (54,1 %). Kirjanvaihtohyllyt kokevat erittäin tärkeäsi lähes puolet vastaajista (49,4 %), useampi kuin kaksi viidestä valitsi aineistonäyttelyt (44,7 %) erittäin tärkeänä edistämisen muotona. Lainattavien tavaroiden, tapahtumien ja koulutuksien kohdalla ei valikoitunut kertaakaan ”ei lainkaan tärkeä” vaihtoehto.

Kuvio 8. Erilaisia tapoja edistää ympäristötietoisuutta kirjastossa.

Kysymyksestä nousivat hyvin esiin edistämisen tavat, joita pidetään tärkeänä, mutta mittari osoittautui kuitenkin osin epäonnistuneeksi vastaamisen pakollisuuden osalta, koska -muu mikä vaihtoehdon pakollisuus aiheutti kyseisen muuttujan kohdalla paljon tyhjäksi jätettyjä vastauskenttiä. Muu mikä -vaihtoehdon valitsi 85 kyselyyn vastaajaa, joista tyhjiä tai ei mitään -kommentteja oli 69 kappaletta (taulukko 3). Jätetyt avoimet vastaukset teemoitettiin ja teemoista esiin nousivat muun muassa tapahtumat, joiden sisältöä oli vastauksissa tarkennettu esimerkiksi elokuvaillat kirjastossa ja tapahtumat yhteistyössä ympäristöalan järjestöjen kanssa kuten luentojen järjestäminen.

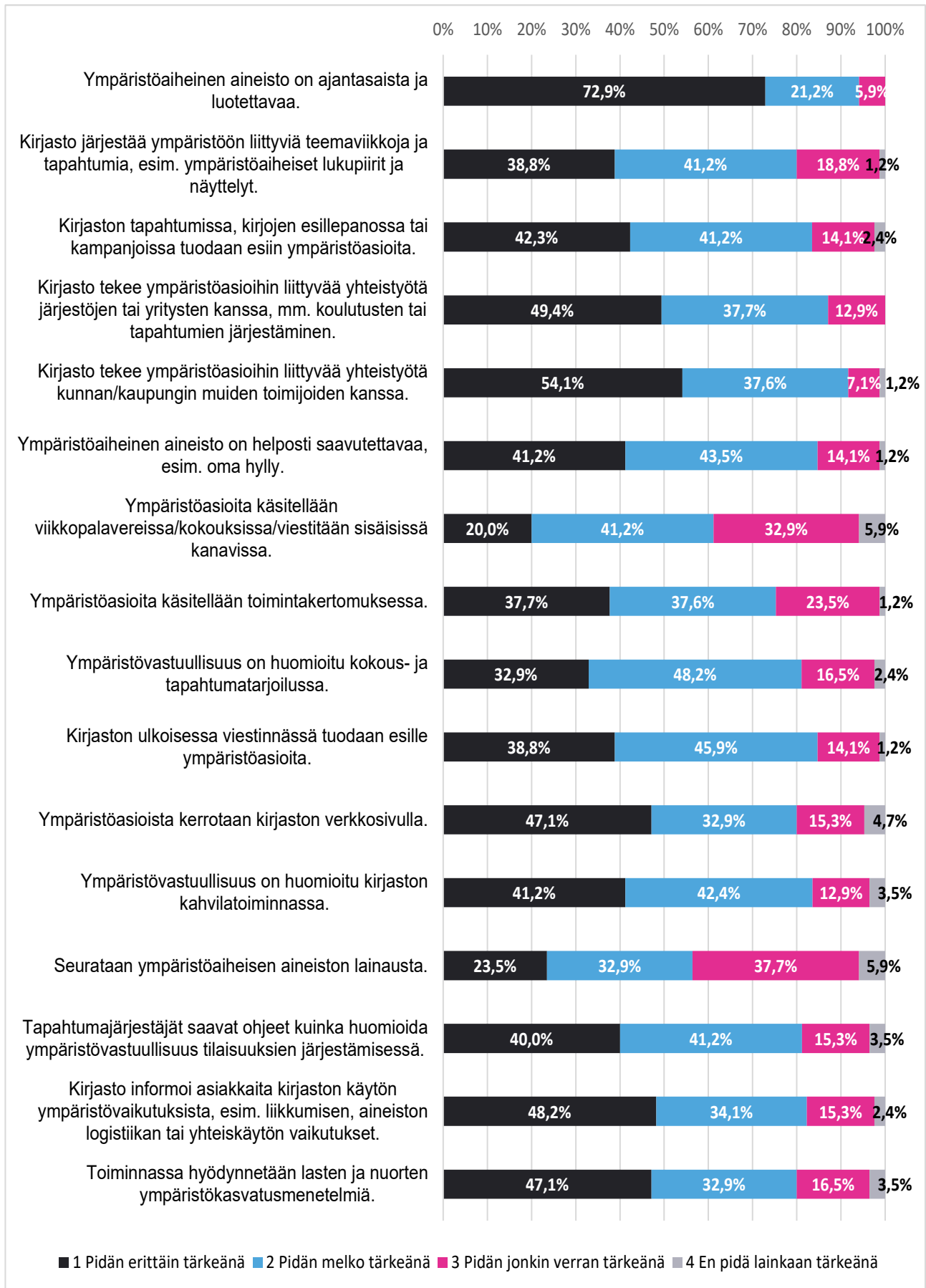
Taulukko 3. Muu mikä -vaihtoehdon avoimet vastaukset.

Avointen vastausten teemat	Vastausmäärä
Tapahtumat	5
Esimerkin näyttäminen	3
Kirjojen kierrätys	3
Laitteiden lainaus ja yhteiskäyttö	2
muut vastaukset	3
Ei mitään	69
yhteensä:	85

Kyselylomakkeessa (liite 2) kysymyksessä 11 hyödynnettiin myös valmista mittaria valtakunnallisesta Kirjastojen ympäristötietoisuus -kyselystä (Vihreä kirjasto, i.a.-c). Kyselystä hyödynnettiin osion viestintä, vaikuttamistyö ja ympäristökasvatus väittämiä (kuvio 9.). Mittaria on ajatus hyödyntää vertaamalla opiskelijoiden näkemyksiä työelämän edustajiin, kuinka tärkeänä opiskelijat asian kokevat ja vastaavasti, kuinka samat asiat työelämässä jo toteutuvat. Ensin tarkasteltiin opiskelijoiden mielipiteitä ja näkemyksiä aiheesta. Väittämässä kysyttiin kuinka tärkeänä opiskelijat pitävät seuraavia asioita kirjastossa (kuvio 9). Valinnat tehtiin yksi "Pidän erittäin tärkeänä", kaksi "Pidän melko tärkeänä" kolme "Pidän jokin verran tärkeänä" ja neljä "En pidä lainkaan tärkeänä" vaihtoehtojen välillä.

Tuloksista voi havaita että, tärkeimpänä väittämien osalta pidettiin, että "ympäristöaiheinen aineisto on ajantasaista ja luotettavaa", vastaajista lähes kolme neljästä (72,9 %) valitsi vaihtoehdon erittäin tärkeänä. Yli puolet (54,1 %) vastaajista pitävät erittäin tärkeänä myös, että kirjasto tekee ympäristöasioihin liittyvää yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden kanssa. Ympäristövastuullisuuden huomiointi kokous tapahtuma tarjonnassa nousee kärkeen melko tärkeänä pidettyjen vaihtoehtojen joukossa (48,2 %). Asioita, jotka kirjastossa ei olisi lainkaan tärkeitä ei nouse aineistosta esille korkein prosentein, myös pidän jokin verran tärkeänä

vaihtoehto vaikuttaisi väittämien kohdalla esiintyvän ympäristöaiheisen aineiston seuraamisen osalta korkeimmillaan (37,7 %).

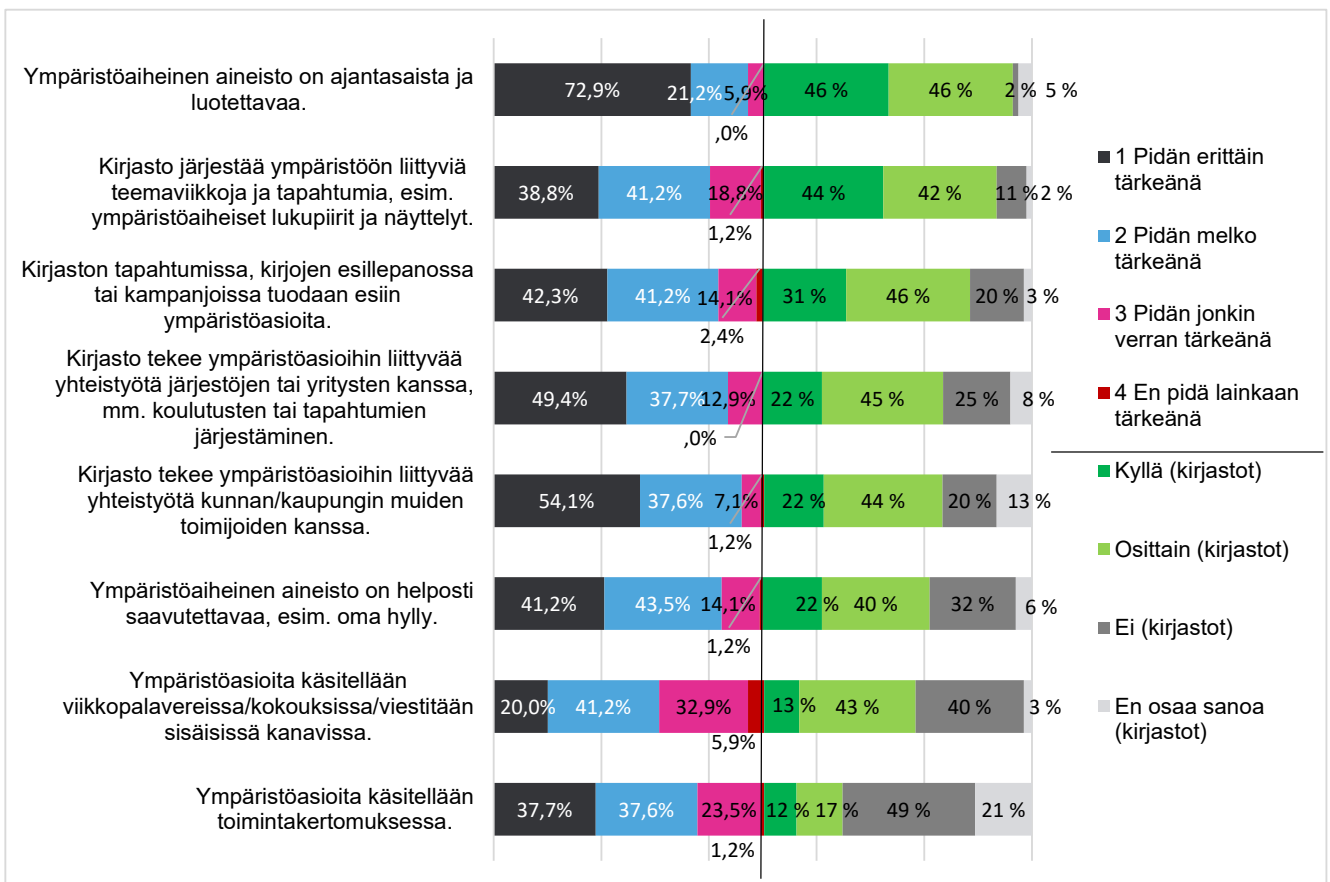
Kuvio 9. Väittämät Kirjastojen ympäristötietoisuus kyselystä (Vihreä kirjasto, i.a.-c).

Opiskelijoiden näkemysten ja mielipiteiden kartoittamisen jälkeen siirryttiin vertailemaan, miten kirjastojen edustajat vastasivat väittämiin. Opiskelijoiden ja kirjastojen välisten erojen sekä yhtäläisyyksien tarkastelua varten laadittiin kuviot 10 ja 11. Kuvioon 10, sekä kuvioon 11 on koottu Kirjastojen ympäristötietoisuus kyselyn jakaumat prosentteina, sekä kyselystä hyödynnetyt väittämät (Vihreä kirjasto, i.a.-c). Lisäksi kuvioon yhdistettiin kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkemyksiä ympäristötietoisuudesta ja lukutaidosta -kyselylomakkeen kysymyksen 11 (liite 2) vastauksien jakaumat prosentteina eli samat väittämät, vastausmuoto ja luvut kuin kuviossa 9. Kysymykseen vastattiin asteikolla ”pidän erittäin tärkeänä” 1 – ”en pidä lainkaan tärkeänä” 4 asteikolla. Tarkoituksena siis verrata opiskelijoiden näkemyksiä työelämän edustajien vastauksiin, eli kuinka opiskelijoiden tärkeinä pitämät väittämät kirjastoissa toteutuvat. Työelämän edustajat kirjastoista ovat vastanneet samoihin väittämiin ”kyllä”, ”osittain”, ”ei” tai ”en osaa sanoa” asteikolla. Eli työelämän edustajien vastauksissa mitattiin asian toteutumista kirjastoissa ja opiskelijoiden vastauksissa, miten tärkeänä he pitävät asiaa, asteikot eivät siis ole identtiset. Kirjastojen vastaukset on tulleet 112 kunnasta manner-Suomesta ja Ahvenanmaalta. Vastaajamäärät jakautuivat Kirjastojen ympäristötietoisuus kyselyssä maakunnittain ja 166 kirjastoa vastasi kyselyyn.

Tarkasteltaessa kuviota 10 kokonaisuutena, jakaumista on havaittavissa opiskelijoiden näkemysten eroavan jonkin verran työelämän edustajien näkemyksistä. Esimerkiksi opiskelijoista kolme neljästä (72,9 %) pitää erittäin tärkeänä, että ”ympäristöaiheinen aineisto on ajantasaista ja luotettavaa”. Kirjastojen työelämän edustajista lähes puolet (46 %) vastaa väittämään kyllä, eli lähes puolella kirjastoista väite toteutuu, sekä lähes puolet (46 %) vastaa väittämän toteutuvan osittain kirjastossaan. ”Ympäristöasioita käsitellään toimintakertomuksessa” reilu kolmannes (37,7 %) opiskelijoista pitää erittäin tärkeänä, vastaavasti kirjastoista yksi kymmenestä (12 %) vastaa käsittelevänsä ja alle yksi viidestä (17 %) vastaa käsittelevänsä osittain ympäristöasioita toiminta kertomuksessaan. Kaksi viidestä opiskelijasta (41,2 %) pitää erittäin tärkeänä väitettä ”Ympäristöaiheinen aineisto on helposti saavutettavaa esimerkiksi oma hylly” vastaavasti kirjastoissa ainoastaan viidenneksessä (22 %) väite toteutuu täysin, mutta osittain toteuma (40 %) vastaa opiskelijoiden odotuksia. Kuviossa 10 esitettyjen väittämien osalta vaikuttaa, että opiskelijoiden odotukset ovat jokseenkin korkeammalla kuin toteuma kirjastoissa.

Odotukset ja toteuma kuitenkin kohtaavat kuviossa 10 opiskelijoiden sekä kirjastojen välillä, esimerkiksi tapahtumista esitettyjen toisen ja kolmannen väittämän kohdalla. ”Kirjasto

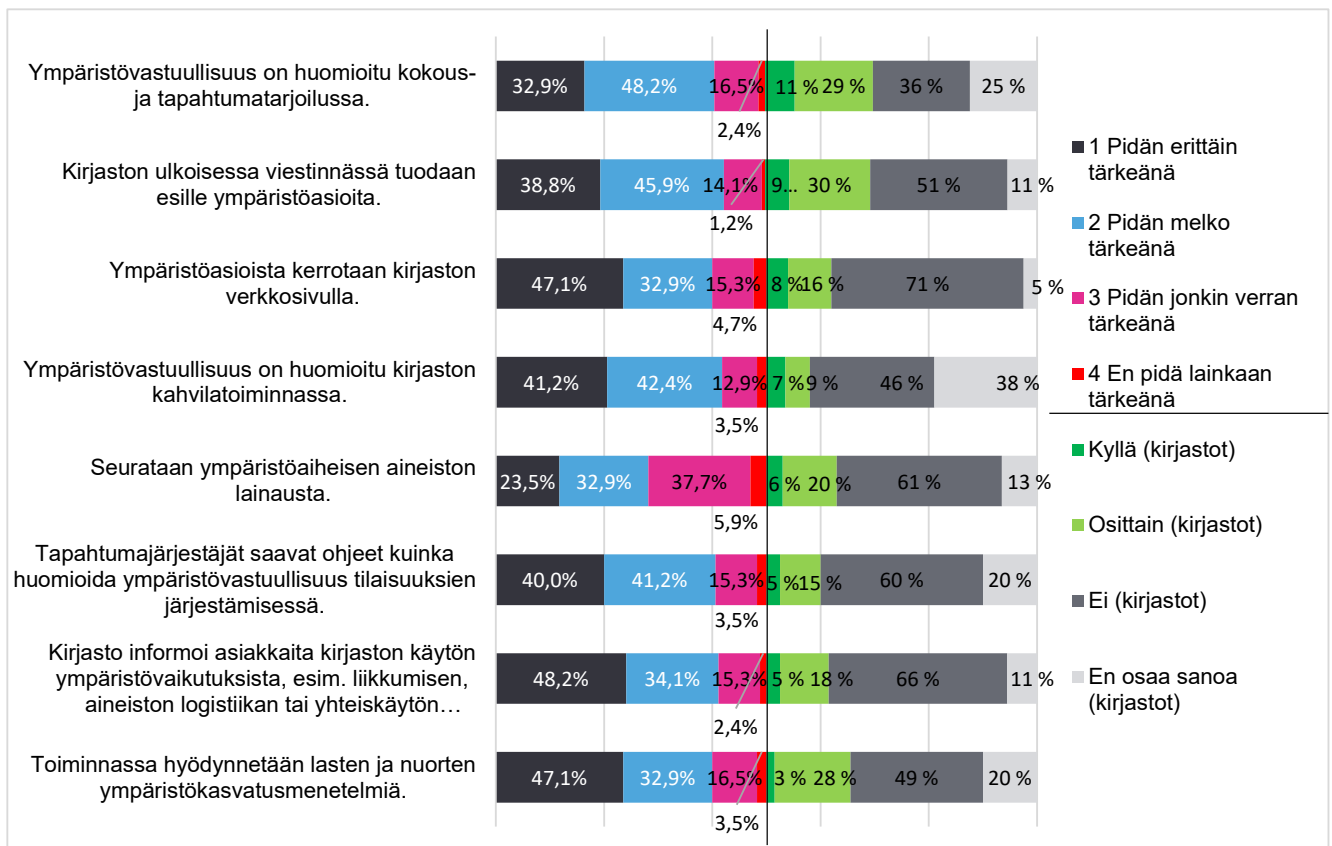
järjestää ympäristöön liittyviä teemaviikkoja ja tapahtumia” väittämää opiskelijoista reilu kolmannes (38,8 %) pitää erittäin tärkeänä. Vastaavasti kirjaston edustajista lähes puolet (44 %) vastaa väittämän toteutuvan kirjastossa ja osittain väittämä toteutuu kahdessa viidestä (42 %) kirjastosta. Kolmannessa väittämässä näkemykset kohtaavat ainakin osittain: ”Kirjaston tapahtumissa, kirjojen esillepanossa tai kampanjoissa tuodaan esiin ympäristöasioita”. Kaksi viidestä opiskelijasta (42,3 %) pitää väittämää erittäin tärkeänä ja (41,2 %) opiskelijoista vastaa pitävänsä väittämää melko tärkeänä. Kirjastoista lähes puolet (46 %) vastaavat väittämän toteutuvan osittain kirjastossa ja kolmanneksessa (31 %) kirjastoista väittämä toteutuu.

Kuvio 10. Opiskelijoiden ja kirjastojen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä, sekä tulokset ja väittämät Kirjastojen ympäristötietoisuus kyselystä (Vihreä kirjasto, i.a.-c).

Väittämistä seitsemässä (7), kuviossa 11 kirjaston edustajien vastauksista on havaittavissa että, ei -toteuma on joko lähes puolet tai ylittää 50 %. Väittämän ”ympäristöasioista kerrotaan kirjaston verkkosivuilla” kohdalla lähes kolme neljästä (71 %) kirjastosta on valinnut ei vaihtoehdon ja hieman alle yhdessä kymmenestä (8 %) kirjastosta ”ympäristöasioista kerrotaan kirjaston verkkosivuilla”. Vastaavasti lähes puolet (47,1 %) opiskelijoista pitävät väittämää erittäin tärkeänä. Kahdessa kolmesta kirjastosta (66 %) kirjasto ei informoi asiakasta kirjaston käytön ympäristövaikutuksista. Opiskelijoista lähes puolet (48,2 %) pitivät väittämää erittäin

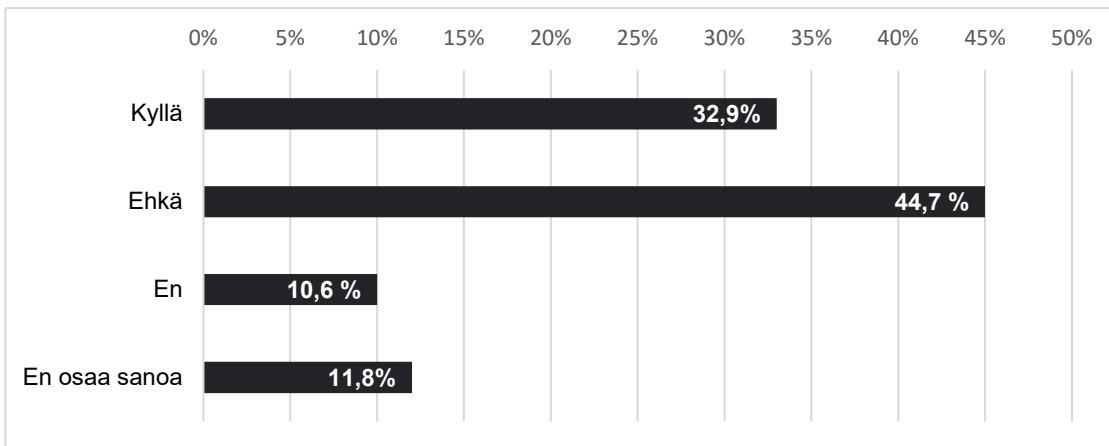
tärkeänä. Viestintään liittyvistä tuloksista esille nousee myös väittämä: ”kirjaston ulkoisessa viestinnässä tuodaan esille ympäristöasioita”. Puolessa kirjastoista (51 %) ulkoisessa viestinnässä ei tuoda esille ympäristöasioita, mutta lähes kolmanneksessa (30 %) kirjastoista tämä huomioidaan osittain. Vastaavasti opiskelijoista reilu kolmannes (38,8 %) pitää väittämää erittäin tärkeänä ja melko tärkeänä useampi kuin kaksi viidestä (45,9 %) opiskelijoista. Ympäristökasvatukseen liittyvä väittämä ”toiminnassa hyödynnetään lasten ja nuorten ympäristökasvatusmenetelmiä” opiskelijoista 47,1 % pitää väittämää erittäin tärkeänä, kirjastoista lähes puolessa ei hyödynnetä lasten ja nuorten ympäristökasvatus menetelmiä, mutta yksi neljästä kirjastosta (28 %) vastaa kuitenkin osittain hyödyntävänsä menetelmiä. Kuviossa 11, tuloksista käy ilmi, että opiskelijoiden odotukset ovat verrattain korkeammat, kuin toteuma kirjastossa.

Kuvio 11. Opiskelijoiden ja kirjastojen väliset erot ja yhtäläisyydet, sekä tulokset ja väittämät kirjastojen ympäristötietoisuus kyselystä (Vihreä kirjasto, i.a.-c).

Kaikissa kyselyyn vastanneista kirjastoissa ympäristötyö ei toteudu täysin, mutta kuvioista käy ilmi, että viestintää, vaikuttamistyötä ja ympäristökasvatusta tehdään osassa kirjastoja, koska jokaisessa väittämässä on nähtävillä vastauksen kyllä, sekä osittain -jakauma, myös en osaa sanoa vastaus vaihtoehto voi vaikuttaa osaltaan kirjaston edustajien antamissa vastauksissa.

Kyselyssä tiedusteltiin, onko vastaajilla halua tehdä kirjastossa ympäristötietoisuutta- ja lukutaitoa edistävää työtä (kuvio 12). Ennen kysymykseen vastaamista kerrottiin, millä tavoin tällaista työtä voi kirjastossa tehdä (liite 2). Suurin osa vastaajista (44,7 %) vastaa ehkä ja kolmannes (32,9 %) haluaisi tehdä kirjastossa ympäristötietoisuutta- ja lukutaitoa edistävää työtä.

Kuvio 12. Haluaako opiskelija edistää ympäristötietoisuutta- ja lukutaitoa.

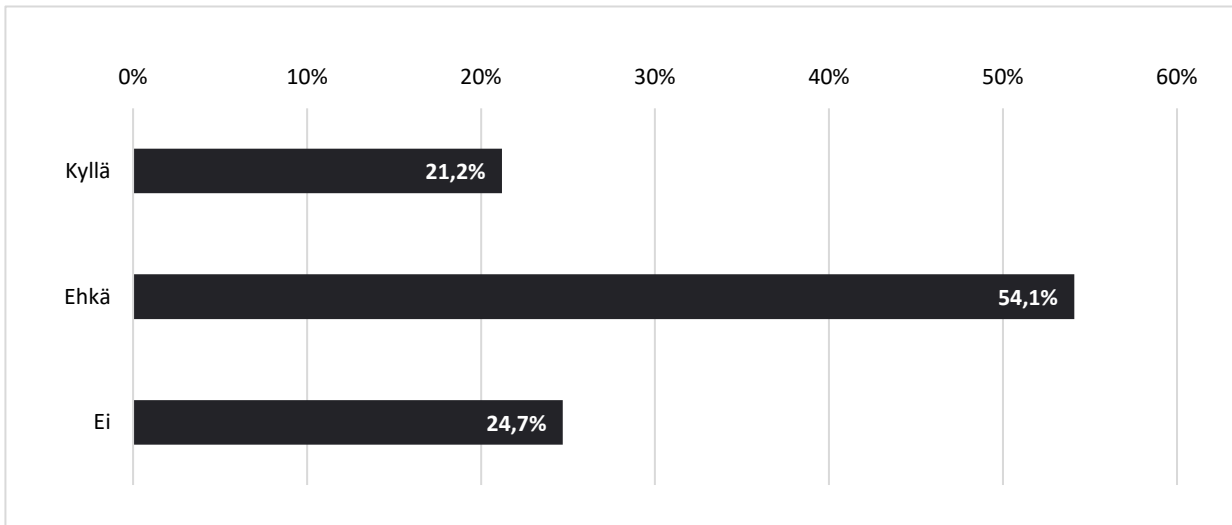
Vastaajan omaa arviota ympäristötietoisuudesta hyödynnettiin taustamuuttujan tapaan tarkastelussa, haluaako vastaaja edistää ympäristötietoisuutta ja lukutaitoa kirjastossa (taulukko 4). Vastaukset jakautuivat pääosin kyllä ja ehkä valintoihin. Tuloksista on havaittavissa, että vastaajat, jotka arvioivat ympäristötietoisuutensa olevan hyvä tai erinomainen (40,4 %) haluaisivat tehdä ympäristötietoisuutta tai lukutaitoa edistävää työtä kirjastossa.

Taulukko 4. Haluaako vastaaja edistää ympäristötietoisuutta tai -lukutaitoa kirjastossa, ympäristötietoisuuden mukaan eriteltynä.

Vastaajan ympäristötietoisuus			
Haluaisitko tehdä kirjastossa ympäristötietoisuutta tai lukutaitoa edistävää työtä?	Erinomainen tai hyvä	Kohtalainen tai heikko	yht.
Kyllä	40,4 %	17,7 %	32,9 %
Ehkä	43,9 %	46,4 %	44,7 %
En	7,0 %	17,9 %	10,6 %
En osaa sanoa	8,8 %	17,9 %	11,8 %
n=	57	28	85

Vastaajilta kartoitettiin lisäksi kiinnostaisiko heitä mahdollisuus lähteä mukaan ympäristötyöhön kuten ympäristötiimiin jäseneksi tai ekotukivastaavaksi (kuvio 13). Enemmistö valitsi

ehkä vaihtoehdon (54,1 %). Ei vaihtoehdon valitsi neljäsosa vastaajista (24,7 %). Viidesosa (21,2 %) vastaajista on kiinnostunut ympäristötyöstä.

Kuvio 13. Opiskelijoiden kiinnostuneisuus ympäristötyöhön.

Vastaajilta selvitettiin myös vastauksen taustoja, eli miksi ympäristötyöstä kiinnostuneet kokevat ympäristöasiat tärkeiksi. Perustelun jättäminen oli vapaaehtoista ja vastauksen jätti yhteensä kuusi (6) opiskelijaa. Vastauksista nousee selkeästi esiin (2) kaksi teemaa: vastaaja pitää luontoa itselleen tärkeänä (4) neljä vastausta teemaan liittyen, tai vastuun kantaminen ympäristöasioista koetaan tärkeäksi teema (2) kaksi vastausta. Alla esimerkkejä vastauksista:

Luonto on minulle itselleni todella tärkeä. Se on minulle paikka rauhoittua ja saada mielenrauhaa, se on tärkein voimavarani. Harrastan retkeilyä, lintubongaaamista sekä luontokuvaamista, joten luonto on sitä kautta myös minulle tärkeä. Luontokato erityisesti aiheuttaa minulle syvää surua. Haluaisin, että luonto pysyy elämään ilman ihmisen vaikutusta edes jossain puolella maailmaa, ja kukoistamaan. (K49)

Ympäristöasiat koskettavat meitä kaikkia ja on tärkeää, että ympäristöasioiden eteen tehdään töitä laaja-alaisesti ja pitkäjänteisesti. Itselleni luonto ja ympäristö ovat tärkeitä. Luonto on hyvinvointimme lähde ja olemme osa luontoa. (K26)

Koen ympäristöasiat tärkeiksi, sillä sen vaikutukset eivät koske vain itseäni, vaan myös meitä kaikkia ihmisiä kollektiivisesti. Sen vaikutukset tekee toiminnasta kestävämpää ja vastuullisempaa. Ympäristöasioiden ajattelumattomuus tuottaa pahimmillaan isoja riskejä niin organisaatioille, kaupungille, suomelle sekä koko maapallolle. (K64)

Vastaajille, jotka valitsivat vaihtoehdon ehkä, annettiin myös mahdollisuus perustella vastauksiaan, eli vastaajalta tiedusteltiin mikä saisi hänet kiinnostumaan enemmän ympäristötyöstä, vastauksen perustelu ei ollut kuitenkaan pakollista. Vastaustaan perusteli yhteensä 12. Vastauksen teemoista nousee selvästi esiin tiedon tarve ympäristötyöstä (8) kahdeksan vastausta, myös kannattavuutta pohditaan, joko kirjaston tai henkilökohtaisten resurssien osalta (2) kahdessa vastauksessa, sekä (2) kaksi vastaajaa ei tiennyt tai osannut vastata vielä. Vastaajien ajatuksia asioista, jotka lisäisivät ympäristötyön kiinnostavuutta:

Paremmat mahdollisuudet saada ajantasaista tietoa aiheesta. Myös lisäkoulutus aiheeseen liittyen varmasti lisäisi kannustetta. (K23)

Vastasin ehkä, sillä en ole täysin varma, tiedänpö kuitenkin tarpeeksi menetelmistä, joita voitaisiin parantaa. Tiedän melko hyvin nykyisiä toimintatapoja, mitä hyödynnetään, mutta tahtoisin tietää enemmän sellaisista toiminnoista, joita tarvittaisiin lisää tulevaisuudessa. Ympäristötyössä työskentelyssä on myös tavaltaan "vaara" työn henkisestä kuormittavuudesta, sillä oman työnsä tärkeyttä pitäisi perustella jatkuvasti - ja sitä joutuu tekemään kirjastotyössä jo ennestään. Sanoisin, että organisaation tuki olisi todella tärkeä ympäristötyössä, ettei työtä joutuisi tekemään yksin. (K35)

Vastaajat, jotka eivät olleet kiinnostuneet ympäristötyöstä, saivat myös halutessaan kertoa, mikä tähän vaikuttaa, miksi vastaaja kokee, että ympäristötyö ei kiinnosta ja mikä saisi kiinnostumaan ympäristötyöstä Kuusi (6) vastaajaa perusteli vastauksiaan. Vastaukset teemoitettiin, vastauksista nousee esiin muun muassa teemat kirjastotyön monipuolisuudesta ja halu suunnata käytettävissä olevat resurssit sellaiseen, mikä kiinnostaa ensisijaisesti (2) kaksi vastausta. Vastuuta pohdittiin, sekä tietoa työn sisällöstä (2) kaksi vastausta. Lisäksi vastauksissa mainittiin työn kuvan epäkiitollisuus ja aiempi työkokemus ekotukivastaavana. Vastaajien ajatuksia, miksi ympäristötyö ei mahdollisesti kiinnosta ja mikä voisi saada kiinnostumaan enemmän ympäristötyöstä:

Kuulostaa, että se olisi liikaa vastuuta. Kai saisin kiinnostusta, jos tietäisin tarkalleen mitä työ sisältää. (K12)

On niin paljon kaikkea mihin osallistua. Priorisoin omien kiinnostuksenkohteideni mukaan. (K37)

Kysymystä tarkasteltiin vielä työkokemuksen näkökulmasta (taulukko 5). Tarkastelusta käy ilmi, että vastaajista, joilla ei ole kirjastoalan työkokemusta, joka kolmannes (30,2 %) on

kiinnostunut mahdollisuudesta lähteä mukaan kirjastojen ympäristötyöhön, kuten ympäristötiimiin jäseneksi tai ekotukivastaavaksi.

Taulukko 5. Ympäristötyö työkokemuksen näkökulmasta.

Kiinnostaisiko sinua työelämässä, mahdollisuus lähteä mukaan kirjastojen ympäristötyöhön, kuten ympäristötiimiin jäseneksi tai ekotukivastaavaksi?	Työkokemus		Yht.
	Kirjastoalan työkokemus	Ei ole työkokemusta kirjastoalalta	
Kyllä	11,9 %	30,2 %	21,2 %
Ehkä	59,9 %	48,8 %	54,1 %
Ei	28,6 %	20,9 %	24,7 %
n=	42	43	85

Ympäristötyön tärkeyttä ja siihen liittyviä odotuksia kysyttiin myös työpaikan ekologisuuden näkökulmasta, eli onko vastaajalle tärkeää, että työntekijää etsivä kirjasto on ekologinen (taulukko 6). Vastaus annettiin asteikolla 1–5. Missä yksi tarkoittaa ”erittäin merkittävä tekijä” ja viisi ”ei lainkaan merkittävä tekijä”. Vastauksien keskiarvoksi muodostui (3,1). Lähes puolet (44,7 %) valitsi arvon (3) kolme. Melko harva (5,9 %) pitää kirjaston ekologisuutta erittäin merkittävänä tekijänä työpaikkaa hakiessaan.

Taulukko 6. Työntekijää etsivän kirjaston ekologisuus.

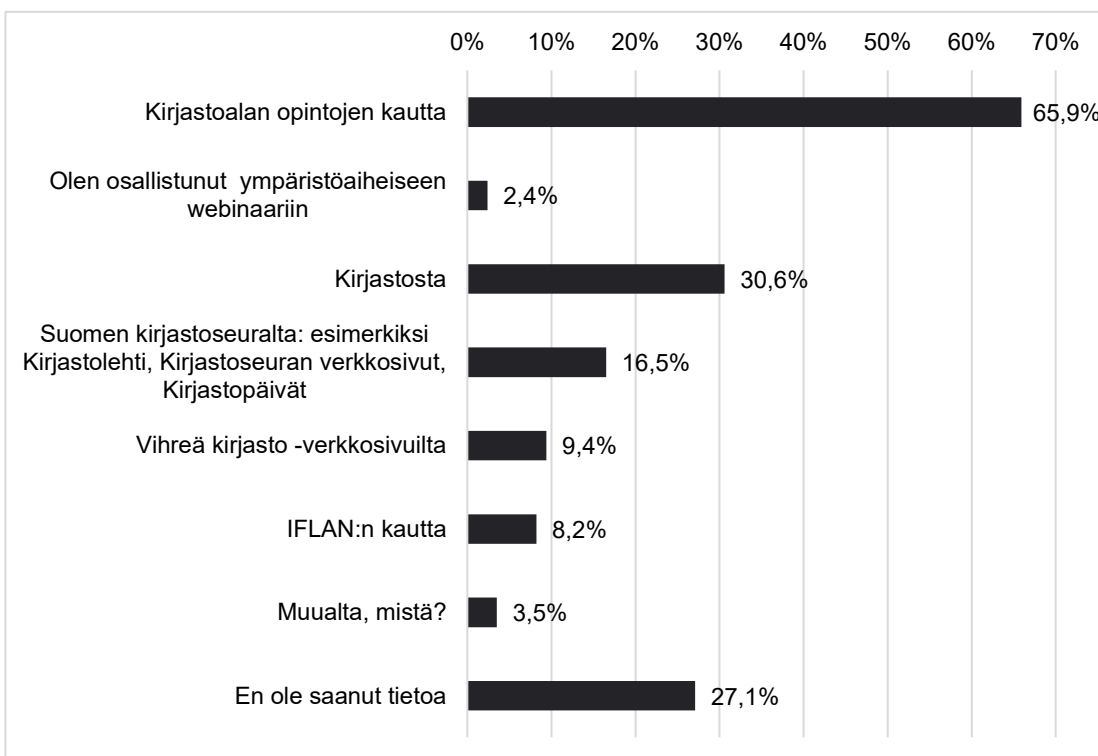
Arvo	n	Prosentti
1	5	5,9 %
2	16	18,8 %
3	38	44,7 %
4	17	20 %
5	9	10,6 %

Halukkuus tehdä ympäristötietoisuutta ja -lukutaitoa edistävää työtä (kuvio 12), kiinnostuneisuus mahdollisuudesta kirjastojen ympäristötyöhön (kuvio 13) ja työpaikkaa etsivän kirjaston ekologisuus (taulukko 6) vastausten jakaumat otettiin tarkasteluun Webropol Insight -ohjelmaan. Haluaisitko tehdä kirjastossa ympäristötietoisuutta tai lukutaitoa edistävää työtä sekä kiinnostaisiko sinua työelämässä mahdollisuus lähteä mukaan ympäristötyöhön kysymykset, selittävät toisiaan voimakkaimmin, korrelaatiokerroin arvolla 0,57. Kysymysten välillä esiintyy yllättävän voimakas riippuvuus. Mikäli vastaaja siis halusi tehdä ympäristötietoisuutta tai lukutaitoa edistävää työtä vastaus oli yhtenevä myös kiinnostuneisuuteen ympäristötyötä kohtaan. Opiskelijoiden kiinnostus ympäristötyöhön taas korreloi työpaikan ekologisuuden kanssa korrelaatiokerroin lukemin 0,44. Mikäli vastaaja oli kiinnostunut ympäristötyöstä myös työntekijää etsivän kirjaston ekologisuuteen, vastattiin saman suuntaisesti. Työntekijää

etsivän kirjaston ekologisuus korreloi luvuin 0,35 kysymykseen haluaisitko tehdä kirjastossa ympäristötietoisuutta tai lukutaitoa edistävää työtä kysymyksen kanssa, riippuvuus ei ole korkea, mutta olemassa.

7.3 Ympäristölukutaito ja ympäristötietoisuus osana kirjastoalaa sekä kirjastoalan osaamista

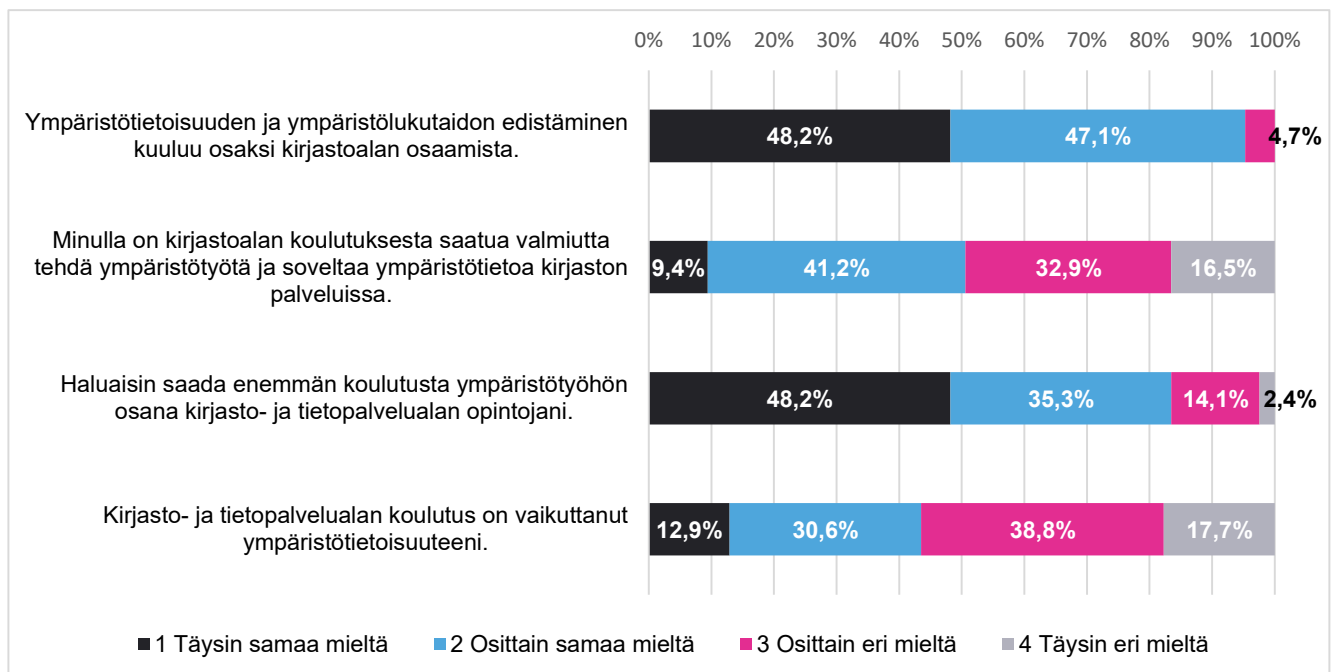
Koulutukseen liittyen vastaajilta kysyttiin, mistä he ovat saaneet tietoa ympäristötyöstä (kuvio 14). Kysymyksessä annetuista vaihtoehdoista sai valita yhden tai useamman vaihtoehdon. 85 vastaajaa valitsi yhteensä 139 vastausta, joista jopa (65,9 %) kertoi saaneensa tietoa kirjastojen ympäristötyöstä kirjastoalan opintojen kautta. Kolmannes (30,6 %) kirjastosta, reilu neljäsosa (27,1 %) vastasi että, ei ole saanut tietoa ympäristötyöstä. Muualta, mistä -vaihtoehdon valitsi kolme (3) vastaajaa ja avoimeen kenttään jätetyissä vastauksissa kerrotaan tiedon tulleen aiemmista opinnoista toisessa ammattikorkeakoulussa, kirjastoalan aiheeseen liittyvistä oppinäytetöistä, sekä internetistä ja uutisista.

Kuvio 14. Ympäristötyön tiedonlähteet.

Kirjastoalaa ja koulutusta koskien kyselyyn vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa väittämiin, jotka liittyvät ympäristötietoisuuteen ja -lukutaitoon osana kirjastoalan koulutusta (kuvio 15). Vastauksia saatiin 85. Ennen vastaamista lomakkeessa selitettiin, mitä käsitteet tarkoittavat

(liite 2). Lähes puolet (48,2 %) on täysin samaa mieltä, että ympäristötietoisuuden ja -lukutaidon edistäminen kuuluu osaksi kirjastoalan osaamista. Yksi kymmenestä (9,4 %) vastaajasta kokee, että omaa kirjastoalan koulutuksesta saatua valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa. Osittain samaa mieltä on kuitenkin kaksi viidestä (41,2 %) vastaajasta. Lähes puolet haluisi saada (48,2 %) lisää koulutusta ympäristötyöhön osana opintojaan. Opiskelijoista useampi kuin joka kolmas (38,8 %) on osittain eri mieltä, että kirjastoalan koulutus on vaikuttanut heidän ympäristötietoisuuteensa, kolmannes (30,6 %) on osittain samaa mieltä ja 12,9 % vastaa, että kirjastotietopalvelualan koulutus on vaikuttanut heidän ympäristötietoisuuteensa, sekä täysin eriävän mielipiteen on valinnut vajaa viidesosa (17,7 %) vastaajista.

Kuvio 15. Ympäristötietoisuus ja -lukutaito osana kirjastoalan koulutusta.

Väittämä ”minulla on kirjastoalan koulutuksesta saatua valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa” ristiintaulukoitiin iän mukaan. Prosentit jakautuvat pääosin osittain samaa mieltä (41,7 %) ja osittain erimieltä (32,1 %) valintoihin (taulukko 7). Täysin eri mieltä väittämään vastaajia on kuitenkin hiukan enemmän (16,7 %) kuin täysin samaa mieltä vastaajia (9,5 %). Vaikuttaa siltä, että vastaajista alle 20 ja 20–29-vuotiaista yksi viidestä (21,1 %) kokee että heillä ei ole kirjastoalan koulutuksesta saatua valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa sitä kirjaston palveluissa. Tilastolliseen merkitsevyyteen ei tässä tarkastelussa kiinnitetty huomiota vaan työn kannalta tärkeisiin lukuihin.

Taulukko 7. Minulla on kirjastoalan koulutuksesta saatua valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa iän mukaan eriteltynä.

Vastaajan ikä			
Minulla on kirjastoalan koulutuksesta saatua valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa	alle 20 ja 20–29 vuotta	30–40 ja yli 40 vuotta	Yht.
Täysin samaa mieltä	9,7 %	9,1 %	9,5 %
Osittain samaa mieltä	40,3 %	45,5 %	41,7 %
Osittain eri mieltä	29,0 %	40,9 %	32,1 %
Täysin eri mieltä	21,0 %	4,5 %	16,7 %
n=	62	22	84

Vastaavasti lähes puolet (48,8 %) vastaajista halusivat saada enemmän koulutusta ympäristötyöhön osana kirjasto- ja tietopalvelualan opintojaan. Alle 20 ja 20–29-vuotiaista vastaajista puolet (51,6 %) ovat täysin samaa mieltä väittämään (taulukko 8). Täysin eri mieltä olevia vastaajia ei ikäluokissa juurikaan esiinny. Tilastolliseen merkitsevyyteen ei tämän tarkastelun osalta kiinnitetty huomiota vaan näkemys tuloksen merkittävydestä on subjektiivinen.

Taulukko 8. Haluaisin saada koulutusta enemmän ympäristötyöhön osa kirjasto- ja tietopalvelualan opintojani vastaajan iän mukaan eriteltynä.

Vastaajan ikä			
Haluaisin saada enemmän koulutusta ympäristötyöhön osana kirjasto- ja tietopalvelualan opintojani	alle 20 ja 20–29 vuotta	30–40 ja yli 40 vuotta	Yht.
Täysin samaa mieltä	51,6 %	40,9 %	48,8 %
Osittain samaa mieltä	30,6 %	50,0 %	35,7 %
Osittain eri mieltä	16,1 %	9,1 %	14,3 %
Täysin eri mieltä	1,6 %	0 %	1,2 %
n=	62	22	84

Kuviossa 15 esitettyä väittämää ”ympäristötietoisuuden ja -lukutaidon edistäminen kuuluu osaksi kirjastoalan osaamista”, hyödynnettiin Webropolin Insight -työkalun sirontakuvioiden osittamien havaintojen myötä riippuvuuksien tarkasteluun. Väittämä korreloi positiivisesti useiden (kuvion 9) Kirjastojen ympäristötietoisuus kyselyn väittämien kanssa. Korrelaatiokerroin on korkein väittämien: ”toiminnassa hyödynnetään lasten ja nuorten ympäristökasvatus menetelmiä” arvo (0,53), ”kirjasto tekee ympäristöasioihin liittyvää yhteistyötä järjestöjen tai yritysten kanssa” arvo (0,51), sekä ”kirjaston ulkoisessa viestinnässä tuodaan esille ympäristöasioita” arvo (0,45) -väittämien yhteydessä, mutta kaikki ympäristötietoisuus kyselyn väittämät korreloivat (kuvion 15) ensimmäiseen väittämään. Yllä mainittuna ainoastaan korkeimmat arvot.

Korrelaatiomatriisi osoitti riippuvuutta ”ympäristötietoisuuden ja ympäristölukutaidon, edistäminen kuuluu osaksi kirjastoalan osaamista” väittämään (kuvio 15) myös (kuvio 8) ympäristötyön edistämisen tapojen yhteyteen. Kuviossa 8 esitetään erilaisia tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja -lukutaitoa. Vastaja on arvioinut, kuinka tärkeänä pitää esitettyä edistämisen tapaa. Korrelaatiot esitettyihin edistämisen muotoihin (kuvio 8) olivat korkeimmat ”ympäristöteosta viestiminen” arvo (0,49), ”ekovinkit” arvo (0,45) ja aineistonäyttelyt arvo (0,43) yhteydessä, mutta kaikki kuviossa 8 esitetyt edistämisen muodot esiintyvät Insight -työkalun taulukossa muuttujien välisen yhteyden vuoksi. Kaikkien yllä mainittujen arvojen yhteydessä P-arvo oli nolla, tällöin tilastollinen merkitsevyys on olemassa. Positiivinen korrelaatio kertoo, että mikäli vastaajat olivat samaa mieltä väittämän ”ympäristötietoisuuden ja -lukutaidon edistäminen, kuuluu osaksi kirjastoalan osaamista” kanssa, mielipiteet olivat myös samansuuntaiset kirjastojen ympäristötietoisuus kyselyn väittämien ja tärkeänä pidettyjen edistämisen muotojen yhteydessä.

Kuvion 15 jakaumat antavat vihjeen myös kysymyksen 9 (liite 2) väittämien välisestä positiivisesta korrelaatiosta, tarkastellessa väittämiä keskenään ”ympäristötietoisuuden ja ympäristölukutaidon, edistäminen kuuluu osaksi kirjastoalan osaamista” ja ”haluaisin saada enemmän koulutusta ympäristötyöhön osana kirjastoalan opintojani”, korrelaatioksi osoittautuu 0,51. Riippuvuus esiintyy myös toisen ja viimeisen väittämien kohdalla: ”minulla on kirjastoalan koulutuksesta saatua valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa” sekä ”kirjasto ja tietopalvelualan koulutus on vaikuttanut ympäristötietoisuuteni” korrelaatio 0,55. Positiivinen korrelaatio väittämien välillä kertoo siis vastaajien näkemyksen yhdensuuntaisesta linjasta. Tilastollinen merkitsevyys väittämiä koskien on olemassa P-arvon ollessa nolla.

Seinäjoen ammattikorkeakoulussa on ollut tarjolla kestävään kehitykseen liittyviä kursseja (luku 5.3). Kysymyksen vastaajalta tiedusteltiin, onko vastaaja osallistunut tai aikeissa osallistua kestävään kehityksen kurssiin. Halutessaan vastaajalla oli mahdollista kertoa, mihin kestävään kehityksen kurssiin oli osallistunut tai aikeissa osallistua. Kysymys oli avoin ja vastauksia saatiin 38. Vastaukset taulukoitiin vastauksista esiin nousseiden teemojen avulla (taulukko 9). Vastauksissa käy ilmi vastaajien mahdollinen kiinnostus tai aikomus osallistua, kursseille on myös mahdollisesti osallistuttu tai ei ole varsinaista aikomusta osallistua. Lisäksi vastauksissa kerrottiin, että vastaaja ei ole kuullut välttämättä kyseisestä kurssista.

Olisin kiinnostunut osallistumaan kesäopintoina tai Campus Online -opintoina sellaisessa opintojen vaiheessa, kun olisi löyempää aikataulua. Mielestäni voisi olla SEAMKissakin hyväksi, jos olisi joku pienempi pakollinen kurssi, kuten OAM-Kin 3 opn Green Thinking. (K35)

Olen suorittanut CampusOnlinen kautta Kestävä kehitys.nyt -opintojakson. Näitä saisi olla lisää. (K24)

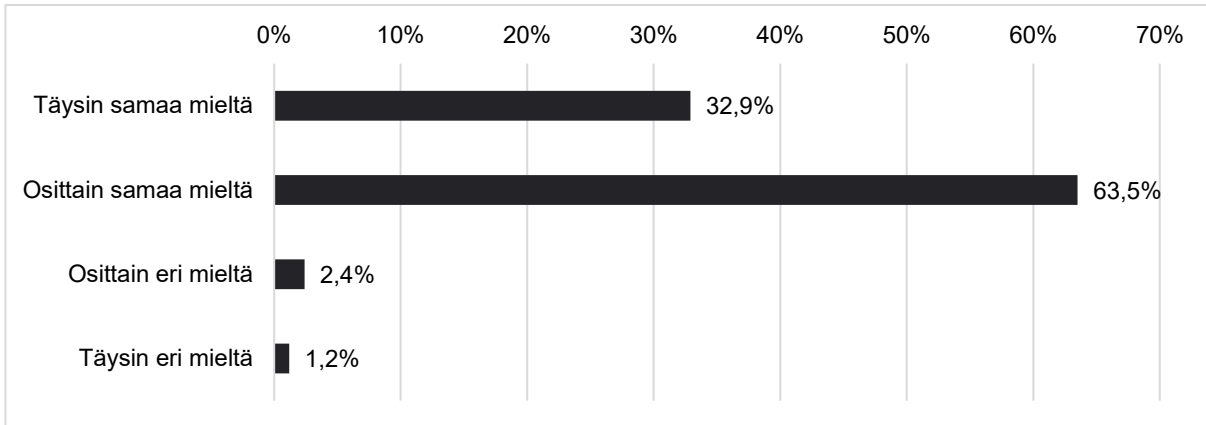
En ole osallistunut. En ole edes kuullut tällaisista. Kenties tähän vaikuttaa se, etten ole tutkinto-opiskelija. (K11)

Taulukko 9. Osallistuminen Kestävään kehitykseen liittyvään kurssiin.

Vastauksen teema:	Vastausmäärä:
On osallistunut	3
Ei ole osallistunut	7
Ei ole osallistunut, aikeissa osallistua	11
Ei ole osallistunut, eikä aikeissa osallistua	4
On kiinnostunut	3
Ehkä osallistuu	7
Ei ole kuullut	2
CampusOnline	1
Yhteensä:	38

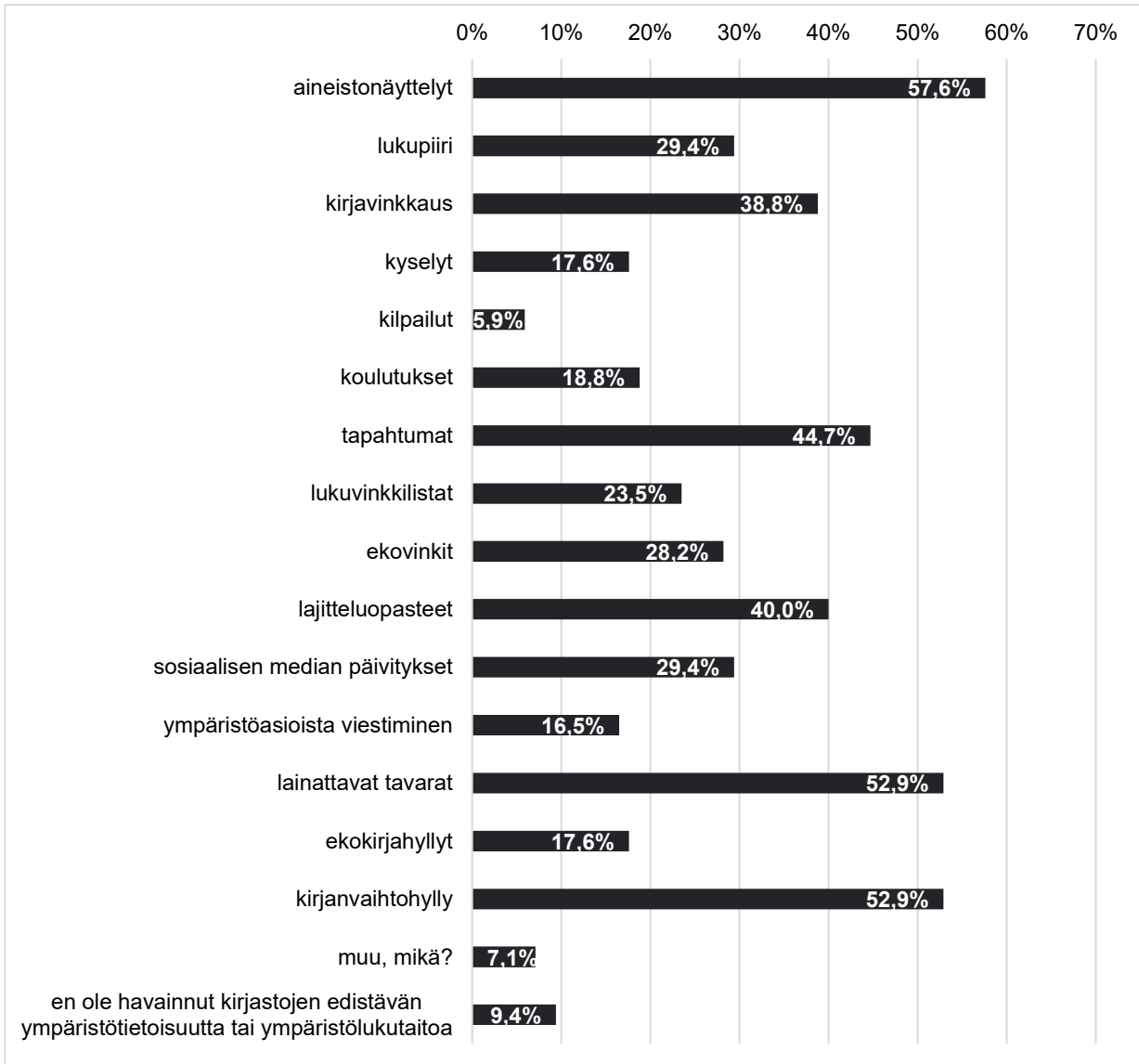
7.4 Opiskelijoiden näkemyksiä kirjastojen ympäristötyöstä

Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää opiskelijoiden näkemystä kirjastojen ympäristötyöstä ja voiko kirjasto vaikuttaa ympäristöasenteisiin edistämällä ympäristötietoisuutta ja -lukutaitoa. Opiskelijoille esitettiin väite: ympäristötietoisuutta ja -lukutaitoa edistämällä, kirjasto voi vaikuttaa ympäristömyönteisempään toimintaan, esimerkiksi vaikuttaa kulutustottumuksiin (kuvio 16). Tarkoituksena selvittää opiskelijoiden mielipidettä aiheesta. Vastaajista kolmannes (32,9 %) on sitä mieltä, että kirjasto voi vaikuttaa ympäristömyönteisyyteen edistämällä ympäristötietoisuutta ja -lukutaitoa. Osittain samaa mieltä on (63,5 %) vastaajista. Ainoastaan (1,2 %) on täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä (2,4 %) vastaajista.

Kuvio 16. Voiko kirjasto vaikuttaa ympäristömyönteisempään toimintaan edistämällä ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta.

Kirjastoihin liittyvässä kysymysosiassa tiedusteltiin millaisia tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa vastaajat ovat havainneet kirjastojen käyttävän, vaihtoehdoista oli mahdollista valita yksi tai useampi edistämisen muoto (kuvio 17). Valintoja tehtiin yhteensä 417. Käytetyimmäksi edistämisen tavaksi osoittautui aineistonäyttely, kolme viidestä vastaajasta (57,6 %) valitsi vaihtoehdon. Lainattavat tavarat ja kirjanvaihtohyllyt (52,2 %) on havainnut reilu puolet vastaajista. Kolmanneksi käytetyimmäksi edistämisen tavaksi havaittiin tapahtumat, vaihtoehdon valitsi kaksi viidestä vastaajasta (44,7 %), kirjavinkkauksen valitsi useampi kuin, joka kolmas (38,8 %) vastaaja. Vastaajat ovat havainneet kaikkia edistämisen tapoja, joita kysymyksessä tiedusteltiin. Ainoastaan (9,4 %) ei ollut havainnut kirjastojen edistävän ympäristötietoisuutta ja -lukutaitoa. Muu, mikä -vaihtoehdon valitsi (7,1 %) vastaajista. Vaihtoehdon muu, mikä? avoimeen kenttään jätetyistä vastauksista käy ilmi kiinnostavia, vastaajien havaitsemia edistämisen tapoja kirjastoissa muun muassa jätteiden kierrätys, poistokirjamyynti, kierrätetyt kirjat -näyttely ja kirjailijavieras, viherkasvipöytä, jonka yhteydessä infoa ekologisesta tavasta hoitaa kasveja sekä biojätepussien jakaminen.

Kuvio 17. Kirjastoissa havaittuja tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa.

Kyselyssä tiedusteltiin myös, onko vastaaja osallistunut ympäristölukutaitoa tai ympäristötietoisuutta edistävään toimintaan, joko asiakkaana ollessaan tai henkilökunnan ominaisuudessa. Alle viidesosa (17,6 %) vastaajista kertoo osallistuneensa ympäristölukutaitoa tai ympäristötietoisuutta edistävään toimintaan. Neljä viidestä vastaajasta (82,4 %) ei ole osallistunut tällaiseen toimintaan kirjastossa. Kysymystä tarkasteltiin myös iän näkökulmasta. Tuloksesta on nähtävillä, että alle 20 ja 20–29 vuotta olevista vastaajista (87,1 %) ei ole osallistunut ympäristötietoisuutta tai lukutaitoa edistävään toimintaan kirjastossa (taulukko 10).

Taulukko 10. Osallistuminen ympäristölukutaitoa edistävään toimintaan iän mukaan eriteltynä.

Oletko osallistunut ympäristötietoisuutta tai -lukutaitoa edistävään toimintaan kirjastossa, asiakkaana ollessasi tai kirjaston henkilökunnan ominaisuudessa?	Vastaajan ikä		
	Alle 20 ja 20–29-vuotiaat	30–40 ja yli 40-vuotiaat	yht.
Kyllä	12,9 %	31,8 %	17,9 %
En	87,1 %	68,2 %	82,1 %
n=	62	22	84

Lisäksi vastaajilta pyydettiin avoimella kysymyksellä tarkennusta, minkälaiseen toimintaan vastaaja on osallistunut. Vastauksia jätettiin kuusi (6) kappaletta. Vastauksissa käy ilmi, että vastaaja on joko henkilökunnan ominaisuudessa tai asiakkaana ollessaan osallistunut toimintaan. Kirjanvaihtohylly ja kirjaston poistoaineisto nousevat esiin vastauksista, mutta myös ilmastolukupiirin ja kaupungin järjestämään tiedotustilaisuuteen osallistuminen mainittiin. Henkilökunnan ominaisuudessa osallistumiseen liittyen mainitaan muun muassa kirjojen vaihtohyllyille opastaminen, tavaroiden lainaaminen, sekä aineistonäyttelyn täydentäminen.

Oman osallistumisen lisäksi vastaajia pyydettiin arvioimaan, onko ympäristöaiheita huomioitu riittävästi kirjastojen tarjonnassa, palveluissa ja toiminnoissa (taulukko 11). Näkemystään aiheeseen pyydettiin kuvaamaan asteikolla 1–5, missä yksi tarkoitti ”ympäristöaiheita on huomioitu riittävästi” ja viisi ”ympäristöaiheita ei ole huomioitu riittävästi”. Vastausten keskiarvoksi muodostui (3,0). Puolet vastaajista valitsi arvon kolme.

Taulukko 11. Onko ympäristöaiheita huomioitu riittävästi kirjastojen tarjonnassa, palveluissa ja toiminnoissa.

Arvo	n	Prosentti
1	2	2,3 %
2	17	20 %
3	44	51,8 %
4	19	22,4 %
5	3	3,5 %

Kyselyn lopuksi vastaajilta pyydettiin ideoita, miten kirjastot voisivat tehdä paremmin ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistävää työtä. Kysymykseen saatiin 18 vastausta. Vastauksia ympäristötyön edistämiseen liittyen saatiin (15 kpl.) Yksi vastaaja oli halunnut jättää palautetta ja kommentoida kyselyä muutoin ja kaksi vastaajista jätti tyhjän kentän. Vastauksien ideat olivat monipuolisia, vastauksissa on havaittavissa muun muassa toimintaan

tähtäävä menettely, ympäristöasioiden viestintä ja markkinointi, erilaisten ympäristöaiheisten tapahtumien järjestäminen, positiivinen asenne sekä yhteistyö. Alla opiskelijoiden ideoita siihen, miten ympäristötyötä voisi kehittää tai tehdä paremmin:

Kahviloiden tarjonta planetaarista ruokavaliota noudattavaksi ja oheen tieto, että valikoima on pääasiassa kasviperäistä, koska se on ekologista. (K3)

Tarjolla voisi olla opintopiirejä esimerkiksi omavaraisuudesta, kulutuksen ja oman jätemäärän minimoimisesta. (K3)

Tärkeää on yrittää muuttaa ihmisten perspektiiviä. Kirjaston edistävä työ ei saa olla saarnaavaa, vaan motivoivaa ja positiivislähtöistä. (K10)

Yhteistyö ympäristökasvatuksessa koulujen kanssa. (K13)

Kirjastot voisivat järjestää jokavuotisia ympäristölukutaitoa ja -tietoisuutta käsitteleviä tapahtumia ja koulutuksia esimerkiksi koululaisille ja asiasta kiinnostuneille. Jokavuotinen ja säännöllinen toiminta auttaisi edistämään kirjaston ympäristötyötä entistä parempaan suuntaan. (K20)

Kuittiin esim. Näin monta puuta "pelastit", kun lainasit kirjan kirjastosta, etkä osatanut uutena. Tai jotain vastaavaa herättävää.. postereita jossa ympäristöön liittyviä mielenkiintoisia faktoja.. huumoria. (K33)

Näkyvyys voisi olla enemmän arjessa mukana, eikä rajoittua vain teemaviikkoihin. Nyt ollaan ilmaston kanssa siinä pisteessä, että ympäristötoimia ei voida tehdä vain "silloin tällöin", vaan sen täytyy olla näkyvää jokapäiväisessä elämässä. (K35)

Kirjasto voisi myös painottaa enemmän maksuttomuutta, sillä rahan säästäminen voi kiinnostaa niitä, joita ei ympäristö muuten kiinnosta - etenkin tässä nykyisessä taloustilanteessa. (K35)

Mielestäni olisi hyväksi, jos kirjastot saataisiin nostettua yhteiskunnallisen vaikuttamisen keskiöön. Kirjasto kokoontumispaikkana ja mahdollistajana sille, että kansalaiset saavat äänensä kuuluviin päättäjille, esim paneelikeskustelut. (K35)

Pitämällä asiaa esillä vakituisesti/koko ajan. (K37)

Henkilökunnan koulutus ensin kuntoon. (K41)

Järjestämällä aiheeseen liittyviä aineistonäyttelyitä, luentoja, tietoisuuksia, kilpailuja. (K26)

On myös tärkeää että kirjastot nostavat viestinnässään ympäristöasioita esille ja myös niitä asioita joita jo tehdään kirjastossa ympäristön hyväksi. (K26)

Tässä kyselyssä esitetty eko-kirjallisuushylly on myös hyvä idea ympäristöaiheisen aineiston saavutettavuuden lisäämiseksi. (K26)

Ehkä laittaa sitä enemmän esille sivustoille ja paikan päälle, ja tehdä tapahtumia enemmän jotta asiakkaat kuulevat niistä. Olen huomannut että vihreä väri myös usein toimii visuaalisesti kiinnittämään ihmisten huomiota ympäristöjuttuihin (esim vegaanina huomioni kiinnittyi aina vihreisiin merkkeihin ruokakaupassa). (K53)

Kirjastot voisivat julkaista infograafiikoita yms. siitä kuinka kestävämpää on lainata kirja kuin ostaa se omaksi. Siitä tehdyn julisteen voisi kiinnittää kirjastoihin näkyvälle paikalle. Se voisi olla myös sisäänheittokeino kirjaston ulkopuolella houkutellakseen potentiaalisia uusia kirjaston käyttäjiä. (K63)

Järjestämällä lapsille jotain ympäristöaiheista toimintaa tai tekemistä, sillä lapsiin vaikuttaminen on yhteiskunnallisesti tehokasta ja järkevää. (K64)

Kirjanvaihtohyllyjä voisi olla jokaisessa kirjastossa. (K69)

Kirjastossa voisi esimerkiksi järjestää tilaisuuden, jonne halukkaat voisivat tulla kuuntelemaan vaikka hiilijalanjäljen merkityksestä. Kaikenikäisille voisi myös järjestää erilaisia toimintapajoja, joissa voisi muun muassa selvittää oman hiilijalanjäljen tai saada tietoa siitä, kuinka voisi elää ympäristöystävällisemmin. Myös ympäristöaiheinen pakopeli voisi olla hyvä keino lisätä ihmisten ympäristölukutaitoa sekä -tietoisuutta. (K72)

Järjestää näyttelyitä ja luentoja ympäristöasioista. (K77)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkemyksiä ympäristötietoisuuden ja ympäristölukutaidon edistämisestä. Tutkimuksessa selvitettiin opiskelijan näkemystä aiheeseen, osana kirjastoalan koulutusta sekä miten ympäristötyö näyttäytyy opiskelijoille kirjastoissa. Lisäksi ympäristötyön kehittämistä ajatellen kerättiin opiskelijoiden näkemyksiä ja ideoita, miten ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämistä voitaisiin parantaa.

Ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistäminen, opiskelijoiden tietoisuus, sekä näkemys aiheesta

Opiskelijoiden ympäristötietoisuus osoittautui hyväksi, muun muassa opiskelijan oma arvio ympäristötietoisuudesta, sekä ympäristötietoisuuteen liittyvien väittämien yhteisvaihtelu, vahvistivat opiskelijoiden käsityksen olevan pääosin yhdenmukaisia myös ympäristötietoisien toiminnan suhteen. Ympäristötietoiseen toimintaan liittyivät myös arvot ja asenteet, tämän yhteydessä muodostui kuva opiskelijoiden ympäristömyönteisyydestä. Pääsääntöisesti opiskelijat kokivatkin ympäristötietoisuutensa olevan hyvä.

Kirjastossa on monipuoliset mahdollisuudet edistää ympäristötietoisuutta ja -lukutaitoa (luku 4.2). Monet edistämisen keinoista, olivat opiskelijoille tuttuja ja vaikuttivat olevan myös enemmistölle tärkeä osa kirjaston tehtäviä. Muun muassa lainattavat tavarat ja lajitteluopasteet osoittautuivat tärkeimmiksi ympäristötietoisuutta edistäviksi tavoiksi kirjastossa. Yleisten kirjastojen ympäristötietoisuus 2020-luvulle hankkeen ja Positive Impactin yhteistyössä tekemän tutkimuksen osan viestintä, vaikuttamistyö ja ympäristökasvatus väittämien kautta saatiin konkreettisesti esille kirjaston ympäristötyötä koskevia toimintoja ja palveluja. Myös tässä osassa enemmistö opiskelijoista näyttäisi pitävän erilaisia ympäristötyön muotoja tärkeänä osana kirjaston tehtäviä. Aiempaa tutkimusta ajatellen opiskelijoiden näkemykset eroavat kirjastojen edustajien tuomasta näkökulmasta. Opiskelijoiden tärkeinä pitämät ympäristötyön muodot eivät toteudu kaikkien kirjastojen osalta, vaan odotukset vaikuttaisivat olevan jokseenkin korkeammat kuin toteuma kirjastoissa. Opiskelijat vaikuttavat pitävän ympäristötietoisuuden ja -lukutaidon edistämistä pääosin tärkeänä, mutta kuvaa ympäristötyön ensisijaisuudesta osana kirjaston tehtäviä ei tässä osassa tutkimusta kuitenkaan muodostunut.

Ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa edistävää työtä kirjastossa harkitaan ja kolmannes opiskelijoista haluaa edistää ympäristötietoisuutta ja lukutaitoa kirjastossa (kuvio 12). Myös erilaisiin ympäristötyön muotoihin, kuten ympäristötiimi ja ekotukivastaavan tehtäviin suhtaudutaan pääosin myönteisesti, enemmistö harkitsee ympäristötyötä kirjastossa sekä pienempää joukkoa opiskelijoita kiinnostaa mahdollisuus ympäristötyöstä kirjastossa (kuvio 13). Näkemyksissä oli havaittavissa eroja työkokemuksen mukaan eriteltyinä, mahdollisuudesta ympäristötyöhön olivat kiinnostuneempia opiskelijat, joilla ei ole kirjastoalan työkokemusta. Mikäli opiskelijat olivat kiinnostuneita ympäristötyöstä muun muassa hyväksi koettu ympäristötietoisuus, luonnon tärkeänä pitäminen ja vastuunkantaminen yhdistyivät myönteisten vastaajien taustoissa. Vastaavasti ympäristötyötä harkitsevien ja kieltävästi vastanneiden kiinnostusta voisi herätellä tarjoamalla enemmän tietoa ympäristötyöstä. Työpaikkaan kohdistuviin odotuksiin liittyen, työntekijää etsivän kirjaston ekologisuus ei herätä opiskelijoiden taholta suuria odotuksia, mutta on huomattava, että kirjaston ekologisuus vaikuttaa työpaikkaa hakiessa. Vaikka mittavaa innostusta ympäristötyöhön ei juurikaan ole opiskelijoiden keskuudessa havaittavissa, kuvaa opiskelijoiden myönteisestä suhtautumisesta erilaisiin ympäristötyön muotoihin ja työpaikan ekologisuuteen vahvistaa kuitenkin näiden välillä esiintyvä positiivinen yhteisvaihtelu.

Ympäristölukutaito ja ympäristötietoisuus osana kirjastoalan koulutusta

Yleisimmiksi tiedonlähteiksi kirjastojen ympäristötyöstä erottuivat kirjastoalan opinnot ja kirjasto. Osa vastaajista tieto kirjastojen ympäristötyöstä ei ollut vielä tavoittanut. Kirjastoalan koulutukseen liittyvä valmius tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa näkemykset eroavat opiskelijoiden välillä, osa omaa valmiuden ja toiset eivät koe lainkaan omaavansa tai näkemys on osittain eriävä, toisaalta opiskelijoiden näkemyksissä on pieniä eroja eri ikäisten vastaajien välillä ja vastaavasti myös koulutusta ympäristötyöhön kaivataan. Lisä koulutuksen suhteen vastaajan iän mukaan eriteltyinä eroja eri ikäisten vastaajien joukossa ei juurikaan ole, molemmissa ryhmissä lisäkoulutuksen tarve on havaittavissa. Myös kestävän kehityksen kurssit kiinnostavat osaa opiskelijoista. Tieto ympäristötyöstä vaikuttaa pääosin sisältyneen osaksi oman alan opiskelua, mutta tieto ei ole vielä tavoittanut kaikkia opiskelijoita. Moni vastaaja koki, ettei kirjasto ja tietopalvelualan koulutus ole vaikuttanut ympäristötietoon tai opiskelija ei omaa valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa tai näkemys oli muuten eriävä. Tuloksen voisi nähdä yllättävän heikkona, mutta ottaen huomioon ensimmäisen vuoden opiskelijoiden määrän kyselyyn

vastaaajien joukossa, tulos osoittautuu erittäin hyväksi ajatellen kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusta. Toisin tulokseen voi vaikuttaa myös millaiseksi vastaaja koki taitonsa ennen koulutukseen hakeutumista, näin ollen taitojen ollessa riittävän hyvät vastaaja ei välttämättä koe taitojensa ja tietojensa karttuneen juuri kirjasto- ja tietopalvelualan koulutuksessa.

Ympäristötietoisuuden ja -lukutaidon edistäminen nähdään pääosin tärkeänä osana kirjaston tehtäviä, sekä samalla edistäminen nähdään kuuluvan osaksi kirjasto- ja tietopalvelualan osaamista. Yhtäläisyydet Kirjastojen ympäristötietoisuus kyselyn ympäristötyötä koskevien toimintojen ja palvelujen välillä, sekä yhteisvaihtelu tärkeinä pidettyjen edistämisen muotojen yhteydessä vahvistavat käsitystä, että opiskelijat pitävät tärkeänä ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämistä osana kirjaston tehtäviä ja alan osaamista, vaikka syy seuraus suhdetta ei pelkän yhteisvaihtelun perusteella voi päätellä.

Opiskelijoiden näkemyksiä kirjastojen ympäristötyöstä

Tuloksista käy ilmi, että yllättävän monen opiskelijan mielestä kirjasto voi vaikuttaa ympäristömyönteisempään toimintaan edistämällä ympäristölukutaitoa tai ympäristötietoisuutta. Opiskelijat olivat havainneet useita erilaisia tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa kirjastoissa ja yleisimmiksi edistämisen tavoiksi osoittautuivat aineistonäyttelyt, lainattavat tavarat ja kirjanvaihtohyllyt. Yllättävän moni opiskelija ei kuitenkaan itse ollut osallistunut ympäristölukutaitoa tai ympäristötietoisuutta edistävään toimintaan. Osallistumisessa oli havaittavissa pientä eroavaisuutta eri ikäisten vastaajien välillä, nuorempien vastaajien ryhmässä osallistuneita oli vähemmän. Opiskelijoiden näkemyksen mukaan ympäristöaiheita on myös huomioitu kohtalaisen hyvin kirjastojen tarjonnassa, palveluissa ja toiminnoissa. Tehdäänkö ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa edistävää työtä kuitenkin riittävästi, sitä on tutkimuskysymyksen hankalan muotoilun takia vaikeaa arvioida. Olennaisinta on, että ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistäviä tapoja on havaittu kirjastoissa ja ympäristötyötä tehdään, aina on varaa parantaa ja ehkäpä tulevaisuuden kirjastoammattilaiset tuovat lisää innostusta mukanaan. Opiskelijoiden näkemyksistä ja ideoista millä tavoin ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistävää työtä voisi lisätä tai parantaa, nousivat esiin tapahtumat, sekä ympäristöaiheinen viestintä ja markkinointi.

Tutkimus toteutti kaikki sille asetetut tavoitteet, vaikka yhteen tutkimuskysymykseen, ei onnistuttu antamaan suoraa vastausta. Tutkimuksen tuloksina muodostui kuva opiskelijoiden näkemystä ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämiseen palveluna ja

toimintana kirjastoissa, odotuksista tulevaan työelämään ja koulutuksen antamista valmiuksista. Lisäksi tutkimus onnistui kartoittamaan kirjastojen ympäristötyön onnistumista alan opiskelijan näkökulmasta. Tutkimus antaa myös viitteitä siitä, miten koulutukseen voisi vielä panostaa, sekä ympäristötyön kehittämisideoita kirjastoille.

Kyselyn vastaajamäärä ylitti odotukset, tästä huolimatta kerättyyn aineistoon liittyy myös rajoituksia. Vaikka kaikilta vuosikursseilta saatiin vastauksia, otos saattaa olla vinoutunut, koska saadut vastaukset painottuivat ensimmäisen vuoden opiskelijoihin. Tosin vaikka kaikilta vuosikursseilta olisi saatu vastauksia kattavasti, mikään ei takaa sitä, että kaikki vastaajat olisivat omaksuneet saamansa ympäristötiedon samalla tavalla, vaikka aiheita olisi käsitelty aiemmin opinnoissa. Lisäksi hieman yli puolet opiskelijoista eivät vastanneet kyselyyn, mikä voi osaltaan vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Tutkimus onnistui tästä huolimatta luomaan hyvää yleiskuvaa esimerkiksi kirjastojen ympäristötyön onnistumisesta.

Poistuma pakotti harkitsemaan myös vaihtoehtoa ainoastaan suorien jakaumien tarkasteluun. Onneksi analyysit olivat kuitenkin mahdollisia, koska analyyseihin liittyvät työvaiheet lisäsivät työn haasteellisuutta ja olivat työn mielenkiintoisimpia vaiheita. Ristiintaulukoinneissa virheellisiä tulkintoja pyrittiin välttämään luokkia yhdistelemällä ja huomio kiinnittyi sisällölliseen merkittävyyteen. Korrelaatiokertoimien osalta riippuvuuksien tarkastelussa luotettiin Webropol Insight -työkalun P arvoon tilastollisen merkitsevyyden osalta ja arvon ylittäessä 0,5 rajan ei tällaisia yhteisvaihtelua otettu työssä tarkasteluun.

Työssä hyödynnettyjä korrelaatiokertoimia koskien, osa tuloksista voi luoda liian hyvän kuvan syyseuraus suhdetta ajatellen. Koska kausaalisuhdetta ei voi todeta pelkään yhteisvaihteluun perustuvaan analyysiin. (Heikkilä, 2014, s.193). Tarkempi kuva kausaalisuhteesta olisi ollut mielenkiintoista tutkia, koska yhteisvaihtelua oli selvästi havaittavissa. Näin ollen tutkimuksessa korrelaatiokertoimet vahvistavat ainoastaan vastausten yhdensuuntaisuutta. Kyselylomakkeen monet avoimet kysymykset onnistuivat kuitenkin hyvin lisäämään ymmärrystä taustalla vaikuttavista tekijöistä.

Kysymysten muotoilussa olisi ollut hyvä huomioida enemmän mitattavana olevaa asiaa. Esimerkiksi riittävyden arvioinnissa, tehdäänkö ympäristölukutaitoa edistävää työtä riittävästi, on mahdotonta näyttää toteen kerätyllä aineistolla. Työssä riittävyttä kartoitettiin muun muassa ympäristöaiheisen aineiston huomiointin riittävytyydellä, mikä ei yksin vastaa tutkimuskysymykseen. Näkemyksen kartoittamiseen olisi kysymyksen muotoilua tullut vielä miettiä.

Toinen ongelma ilmeni kysymyksessä 19 (liite 2) jossa esitettiin erilaisia tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja -lukutaitoa kirjastossa, mittari osoittautui osin epäonnistuneeksi pakollisuuden aiheuttaessa tyhjiä vastauskenttiä muu, mikä -vaihtoehdon kohdalla. Muutoin mittari kartoitti erittäin hyvin tärkeinä pidettyjä edistämisen muotoja. Eivätkä epäonnistumiset oikeastaan vaikuttaneet työn antamaan kokonaiskuvaan.

Kirjastojen ympäristötyön eri muotojen, sekä kirjasto ja tietopalvelualan koulutuksen kehittämistä ajatellen tämän tutkimuksen tulokset ovat onnistuneet ja tuloksia voidaan hyödyntää. Tutkimuksessa saatiin uutta tietoa kirjastoalan opiskelijoiden näkökulmasta. Koulutuksen näkökulmasta tutkimus nosti esiin muun muassa sen että, lisää koulutusta ympäristötyöhön kaivataan, vaikka tietoa ympäristötyöstä on ollut tarjolla. Halukkuutta ympäristötyöhön löytyy, mutta myös tässä osassa tutkimusta tiedonpuute ympäristötyöstä ja sen sisällöistä korostui. Se että ympäristötyötä ja ympäristötyön eri muotoja kuten ekotukivastaava, ympäristötiimin jäsen, ympäristötietoisuuden ja lukutaidon edistämistä harkitaan tai halutaan tehdä, kertoo että ympäristötyöhön liittyvään tietoon kannattaa panostaa ja sitä harkitsevien motivaatiota lisätä. Ympäristötyön kehittämisen suhteen on myös hyvä huomioda että, lisäkoulutuksen tarpeellisuus ei rajoitu ainoastaan kirjasto- ja tietopalvelualan opetukseen, vaan avoimista vastauksista kävi ilmi, että koulutusta kaivataan myös kirjastokentälle. Kirjastojen näkökulmaa ajatellen tutkimusta voidaan hyödyntää etsiessä uusia tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa. Muun muassa tuoda enemmän esiin niitä keinoja, joita kirjastoissa ei juurikaan havaittu tai panostaa toimintoihin, jotka koetaan tärkeiksi. Työssä on myös mukana Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden ideoita ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämiseen kirjastossa.

Opinnäytetyöprosessi eteni suunnitellusti, työn rajaus Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoihin oli sopiva, eivätkä työn monet näkökulmat osoittautuivat liian haasteellisiksi vaan loivat laajemman yleiskuvan opiskelijoiden näkemyksistä. Toisaalta tutkimuksen relevanssi olisi saattanut ulottua laajemmalle, jos kaikkien Suomen kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkökulmia olisi kartoitettu.

Jatkotutkimusta ajatellen, tutkimuksen perusjoukon voisi laajentaa koskemaan kaikkia Suomen kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoita. Kirjastojen ympäristötyötä käsittelevissä tutkimuksissa olisi myös mielenkiintoista tutkia asiakkaiden näkemyksiä ympäristötyön näkyvyydestä kirjastoissa. Lisäksi Yleisten kirjastojen ympäristötietoisuus 2020-luvulle hankkeen ja Positive Impactin yhteistyössä tekemässä tutkimuksessa selvitettiin muun muassa, miten

ympäristötyö on järjestetty kirjastossa ja tässä yhteydessä kysyttiin, onko kirjastolla ympäristövastaava (Vihreä kirjasto, i.a.-c). Tutkimuksesta on aikaa kaksi vuotta, olisi kiinnostavaa tietää kuinka monessa kirjastossa on nyt ekotukivastaavia, ympäristötiimejä tai ympäristövastaavia ja tämän tutkimuksen yhteydessä esiin noussut kysymys, mitä ympäristötyöntekijän työnkuvaan kuuluu? Onko työnkuva kuormittava?

LÄHTEET

- Abiolu, O., & Okere, O. (2012). Environmental literacy and the emerging roles of information professionals in developing economies. *IFLA Journal*. 38(1), 53–59.
http://34.246.50.17/bitstream/123456789/373/1/ifla-journal-38-1_2012.pdf#page=53
- American Library Association (ALA). (i.a.-a). *About Ala*. American Library Association. Haettu 5.10.2022, <https://www.ala.org/aboutala/>
- American Library Association (ALA). (i.a.-b). *About Ala Membership: Join Ala and Expand Your Library World*. American Library Association. Haettu 5.10.2022, <https://www.ala.org/membership/node/69/>
- American Library Association (ALA). (i.a.-c). *A Round Table of The American Association: Sustainability Round Table*. American Library Association. Haettu 5.10. 2022, <https://www.ala.org/rt/sustainrt/>
- Arene. (i.a.). *Arene: Etusivu*. Haettu 9.10.2022. <https://www.arene.fi/>
- Arene. (2020). *Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu: Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma*. Haettu 14.4. 2022, <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/Kest%C3%A4v%C3%A4%20vastuullinen%20ja%20hiilineutraali%20ammattikorkeakoulu.pdf?t=1606145574>
- Arene. (2022). *Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta*. Haettu 14.4. 2022, <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2022/Kompetenssit/Suositus%20ammattikorkeakoulujen%20yhteisiksi%20kompetensseiksi.pdf?t=1642539572>
- Autio, M. (21.3.2019). Resurssien käytön renessanssi – kohti 1,5 asteista elämäntyyliä. *Tieteessä tapahtuu*, 37(2), 46–49. Haettu 9.3.2022, <https://journal.fi/tt/article/view/79945/40679>
- Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E., & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.
- Cantell, H., & Koskinen, S. (2004). Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa H. Cantell (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. (s. 60–79). PS-kustannus.
- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA). (i.a.-a). *About Eblida*. Haettu 11.10. 2022. <http://www.eblida.org/about-eblida/>
- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA). (i.a.-b). *Publications: Agenda 2030 for sustainable development*. Haettu 11.10.2022, <http://www.eblida.org/publications/agenda-2030-for-sustainable-development.html>

- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA). (2022). *Second European Report on Sustainable Development Goals and Libraries: Full version Re-port prepared by the EBLIDA Secretariat in collaboration with the National Library of Latvia*. Haettu 11.10.2022. http://www.eblida.org/Documents/Second-European-Report-on-SDGs-in-Libraries_Full-Report2022.pdf
- Finto. (23.10.2018). *Tietotermit: Lukutaito*. Haettu 4.3.2022, <https://finto.fi/tt/fi/page/t33>
- Hakunilan kirjasto. (17.5. 2021). *Ilmastolukupiirien kevätjuhla*. [kuva]. [Tilapäivitys]. Facebook. Haettu 7.10. 2022, <https://www.facebook.com/hakunilankirjasto>
- Harju-Autti, P. (2011). Ympäristötietoisuuden ytimessä on hyvä elämä. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen, & L. Hakkarainen (toim.), *Ympäristötietoisuus: Suomalaiset 2010-lukua tekemässä* (s. 8–21). Rakennustieto Oy.
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Edita.
- Helmet. (31.5.2022). *Ilmastovieraat Helmet-kirjastoissa*. Haettu 6.10. 2022, [https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Ilmastovieraat_Helmetkirjastoissa\(230791\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Ilmastovieraat_Helmetkirjastoissa(230791))¹
- Helmet. (25.11.2021a). *Toivon kirjahylly*. Haettu 6.10.2022, [https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Toivon_kirjahylly\(227200\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Toivon_kirjahylly(227200))
- Helmet. (15.11.2021b). [*@HelMet_kirjasto*]. (15.11.2021). *Helmet-kirjastot haastavat kirjastot kokoamaan omat toivon kirjahyllynsä! Toivon kirjahylly on kirjastoammattilaisten listaus ilmastomuutosta ja luontokatoa sivuavista kirjoista, joissa painopiste on ratkaisussa.* [Kuva liitteenä]. [Twiitti]. Twitter. Haettu 7.10.2022, https://twitter.com/HelMet_kirjasto/status/1460207370957639683
- Helmet. (21.4. 2022). *Tikkurilan kirjaston kaupunkiviljelmä on viisivuotias*. Haettu 6.10. 2022, [https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Tikkurilan_kirjasto/Tikkurilan_kirjaston_kaupunkiviljelma_on\(234167\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Tikkurilan_kirjasto/Tikkurilan_kirjaston_kaupunkiviljelma_on(234167))
- Heiskanen, M. (2020). *Yhteen hiileen: Mistä ilmastomuutoksessa on kysymys*. Tammi.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Holmberg, K., Huvila, I., Krongvist-Berg, M., Nivakoski, O., & Widén-Wulff, G. (2009). *Kirjasto 2.0: Muuttuva osallistumisen kulttuuri*. BTJ Finland Oy.

¹ Linkki tarkistettu 1.12.2022 ja linkki johtaa virhesivulle.

- Huttunen, T. (2011). *Kirjastoaineiston ekologinen jalanjälki: Ympäristönäkökulma aineiston poistamiseen, varastointiin ja muovittamiseen*. Avain.
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (i.a.-a). *About IFLA*. Haettu 3.5.2022, <https://www.ifla.org/about/>
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (i.a.-b). *IFLA Green Library Award*. Haettu 3.5.2022, <https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-award/>
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (i.a.-c). *Environment, Sustainability and Libraries*. Haettu 3.5.2022, <https://www.ifla.org/units/environment-sustainability-and-libraries/>
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (i.a.-d). *The Green Library Checklists Project*. Haettu 2.5.2022, <https://www.ifla.org/the-green-library-checklists-project/>
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (i.a.-e). *Our Vision and Mission: Core Values*. Haettu 29.9.2022, <https://www.ifla.org/vision-mission/>
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (i.a.-f). *Powering Sustainable Development*. Haettu 29.9. 2022, <https://www.ifla.org/units/sustainable-development/>
- Ilmastolukupiiri. (i.a.-a). *Ilmastolukupiiri - mistä on kyse? Kuka ilmastolukupiiri-kampanjan takana on?* Haettu 27.3.2022, <https://ilmastolukupiiri.fi/ukk/>
- Ilmastolukupiiri. (i.a.-b). *Ilmastolukupiiri - mistä on kyse? Mikä ilmastolukupiiri?* Haettu 27.3.2022, <https://ilmastolukupiiri.fi/ukk/>
- Kaarakainen, S.-S., & Kaarakainen, M.-T. (2018). *Tulevaisuuden kansalaisia rakentamassa: Uudet lukutaidot koulutuksen ja opetuksen digitalisaation kehityksessä*. AFinLAN vuosikirja. (76), 22–40. Haettu 9.3. 2022, <https://journal.fi/afinlavk/article/view/69269>
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja). Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, S. (18.5.2020). *Vastuullinen kirjasto ympäristötietoisuuden edistäjänä: Hankeraportti*. Oulun kaupunginkirjasto. Haettu 26.3. 2022, https://www.ouka.fi/documents/78400/596635/Vastuullinen_kirjasto_Hankeraportti.pdf/43b87e57-0f5c-4694-9777-0d9ea36ca8c8
- Karimaa, E. (2015). *Kirjastossa vihertää – kestävä kehitys, palvelut ja puutarhat yleisessä kirjastossa*. [Pro gradu -työ, Tampereen yliopisto]. Trepo. Haettu 1.10. 2022, <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98440/gradu07278.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Karioja, E. (2013). *Sustainability in libraries: A comparative study of ecological sustainability in IFLA WLIC 2012*. [AMK-opinnäytetyö, Oulun seudun ammattikorkeakoulu]. Theseus. Haettu 1.10.2022, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/56815/Karioja_Elina.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kestävä kehitys.fi. (i.a.). *Mitä on kestävä kehitys?* Haettu 18.9. 2022, <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>
- Kielitoimiston sanakirja. (i.a.). *Hakusana: ympäristö*. Haettu 13.3.2022, <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/ymp%C3%A4rist%C3%B6?searchMode=all>
- Kirjalista. (i.a.). *Tietoa sivusta*. Haettu 6.10. 2022, <https://kirjasto.one/kirjalista/tietoa-sivusta.php>
- Kirjastot.fi. (i.a.-a). *Kirjastoalan oppilaitokset*. Haettu 14.4.2022, <https://www.kirjastot.fi/kirjastoala/opiskelu/>
- Kirjastot.fi (i.a.-b). *Ilmastolukuhaaste 2022*. Haettu 6.10. 2022, https://www.kirjastot.fi/ajan-kohtaista/vihreakirjasto/Ilmastolukuhaaste/2022?language_content_entity=fi
- Kirjastot.fi. (i.a.-c). *Hankkeen esittely: Mikä on nuoret ja ympäristötunteet -hanke?* Haettu 6.10.2022, https://www.kirjastot.fi/vihreakirjasto/nuoret-ja-ymparistotunteet-esittely?language_content_entity=fi
- Kulmala, A.-K., & Sairanen, E. (12.10. 2021). *Vaakakupissa tulevaisuus – luonnon monimuotoisuus ja luontokato pähkinänkuoressa*. Sitra. Haettu 31.7.2022, <https://www.sitra.fi/blogit/vaakakupissa-tulevaisuus-luonnon-monimuotoisuus-ja-luontokato-pahkinankuoressa/>
- Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492#P6>
- Levonen, S. (2021). *Kohti ekologisesti kestävää Eeposta?* [AMK-opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu]. Theseus. Haettu 1.10.2022, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/510950/Levonen_Suvi.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Mikkelin seutukirjasto. (i.a.). *Ympäristötunteet*. Haettu 6.10. 2022, <https://kirjasto.mikkeli.fi/ymparistotunteet/>
- Nummenmaa, L., Holopainen, M., & Pulkkinen, P. (2014). *Tilastollisten menetelmien perusteet*. Sanoma Pro Oy.
- Nuoret ja ympäristötunteet. (i.a.). *Kirjastot toteuttamassa ympäristö- ja ilmastotoimintaa nuorille – käytännön opas*. Haettu 11.10.2022, https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/NYT-kaytannon_opas_suomi.pdf¹

¹ Linkki tarkistettu 1.12.2022 ja linkki johtaa virhesivulle.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (i.a.). *Suomen koulutusjärjestelmä*. Haettu 14.4. 2022, <https://okm.fi/koulutusjarjestelma>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2010). *Yleisten kirjastojen laatusuositus*. Haettu 2.4.2022, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75513/OKM20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Orr, D. W. (2010). Korkeakouluopetus ja kampukset. Teoksessa L. Starke, & L. Mastny (toim.), *Worldwach-intituutti Maailman tila 2010: Kulutuskulttuurista kestävään elämäntapaan*. (s. 114–122). Gaudeamus.
- Oulun kaupunginkirjasto. (i.a.). *Kestävä kirjasto: Oulun kaupunginkirjaston hanke voitti kansainvälisen Vihreä kirjasto -palkinnon*. Haettu 6.5. 2022, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/kestava-kirjasto>
- Pacific Institute for Climate Solutions (PICS). (i.a.). *Research*. Haettu 9.10.2022, <https://pics.uvic.ca/research>
- Pacific Institute for Climate Solutions (PICS), Ilmatieteen laitos, & Ilmasto-opas.fi (13.2.2012). *CO2 and the Greenhouse Effect*. Haettu 1.12.2022, [video]. YouTube. <https://www.ilmasto-opas.fi/artikkelit/video-hiilidioksidi-ja-kasvihuoneilmio>
- Puohiniemi, M. (2011). Arvot, asenteet ja ympäristönsuojelu. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen, & L. Hakkarainen (toim.), *Ympäristötietoisuus: Suomalaiset 2010-lukua tekemässä* (s. 31–49). Rakennustieto Oy.
- Saarti, J. & Tuomi, P. (29.5.2017). *Kulttuurilaitoksesta valintataloksi – yleisen kirjastolaitoksen instituutionaaliset tehtävämäärittelyt ja niiden kehitys Suomen itsenäisyyden aikana*. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja. 2016. 110–123. Haettu 7.10.2022, <https://journal.fi/kultpol/article/view/60093>
- Sahavirta, H. (2020a). *10 syytä ympäristötietoisuuden puolesta (yleisille) kirjastoille*. Ifla. Haettu 10.3.2022, <https://repository.ifla.org/handle/123456789/1650>
- Sahavirta, H. (2020b). *Kirjastojen tärkein tehtävä on turvata pääsy tietoon*. Helmet. Haettu 25.3. 2022, [https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Harri_Sahavirta_Kirjaston_tarkein_tehtav\(185842\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Harri_Sahavirta_Kirjaston_tarkein_tehtav(185842))
- Sahavirta, H. (i.a.-c). *Raportti: Yleisten kirjastojen ympäristötietoisuus 2020-luvulle. Helsingin kaupunki*. Haettu 31.7. 2022, https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/-%20Yleisten%20kirjastojen%20ympa%CC%88risto%CC%88tietoisuus%202020-luvulle_0.pdf
- Salmela, S. (2020a). *Kestävä kehitys ja kansainvälisyys – kirjasto- ja tietopalvelualan tutkimusohjelman opiskelijat Ifla Green Library Award -palkintoraadissa: Vastuullisuus ja kansainvälisyys opetuksessa*. Teoksessa A. Haasio, S. Joensuu-Salo, & S. Saarikoski (toim.), *Luovaa liiketoimintaa ja kestävää kulttuuria: Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 158* (s. 62–79). Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Haettu 18.9.

2022, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/353180/B158_4.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Salmela, S. (16. 12. 2020b). *SeAMKin opiskelijat kansainvälisessä kestäväen kehityksen palkintoraadissa*. SeAMK verkkolehti. Haettu 18.9. 2022, <https://lehti.seamk.fi/muut-artikkelit/seamkin-opiskelijat-kansainvalisessa-kestavan-kehityksen-palkintoraadissa/>

Saramäki, R. (2020). *250 ilmastotekoa, joilla pelastat maailman*. Otava

Sarkkinen, S. (2017). *Ympäristökasvatus: Mitä ympäristökasvatus on? (2)*. FEE Suomi. Haettu 12.3. 2022, <https://feesuomi.fi/lehti/mita-ymparistokasvatus-on/>

Seinäjoen ammattikorkeakoulu. (2020). *SeAMKin kestäväen kehityksen ohjelma*. Haettu 15.4.2022, https://storage.googleapis.com/seamk-production/2020/02/seamk_kestavan-kehityksen-ohjelma-2020.pdf

Seinäjoen ammattikorkeakoulu. (i.a.). *SeAMK info: Kestävä kehitys*. Haettu 15.4. 2022, <https://www.seamk.fi/seamk-info/kestava-kehitys/>

Seinäjoen ammattikorkeakoulu. (i.a.). *Opinto-opas: Opintojen rakenne*. Haettu 15.4. 2022, <https://opinto-opas.seamk.fi/21/fi/45/55>

Seinäjoen ammattikorkeakoulu. (i.a.). *Opinto-opas: Kirjasto- ja tietopalvelualan perusteet 6 op*. Haettu 15.4. 2022, <https://opinto-opas.seamk.fi/21/fi/45/55/565/0/1039>

Sitra. (i.a.-a). *Kysely: Lähes 90 prosenttia suomalaisista pitää luontoa itselleen tärkeänä – erilaisia luontosuhteita on laaja kirjo, ei yhtä ainoaa oikeaa*. Haettu: 27.1.2022, <https://www.sitra.fi/uutiset/kysely-lahes-90-prosenttia-suomalaisista-pitaa-luontoa-itselleen-tarkeana-erilaisia-luontosuhteita-on-laaja-kirjo-ei-yhta-ainoaa-oikeaa/>

Sitra. (i.a.-b). *Tulevaisuussanasto: Biodiversiteetti*. Haettu 9.10.2022, <https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/biodiversiteetti/>

Sjöstedt, T. (26.6.2018). *Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? Hiilijalanjälki*. Sitra. Haettu 24.3.2022, <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarchoittavat/>

Sjöstedt, T. (26.6.2018). *Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? Hiilikädenjälki*. Sitra. Haettu 24.3.2022, <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarchoittavat/>

Sommar, H. (2.5.2012). *Kaupunkiviljely toi puutarhat piholle ja parvekkeille*. Yle. Haettu 7.10.2022, <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/05/02/kaupunkiviljely-toi-puutarhat-pihoille-ja-parvekkeille>

Suomen kirjastoseura. (i.a.-a). *Suomen kirjastoseuran strategia 2021–2025*. Haettu 13.3. 2022, http://suomenkirjastoseura.fi/files/jasenille/KS_Strategia_PRINT.pdf

- Suomen kirjastoseura. (i.a.-b). *Suomen kirjastoseura*. Haettu 27.4. 2022, <https://suomenkirjastoseura.fi/suomen-kirjastoseura/>
- Suomen kirjastoseura. (i.a.-c). *Toimintasuunnitelma ja säännöt*. Haettu 27.4. 2022, <https://suomenkirjastoseura.fi/suomen-kirjastoseura/saannot/>
- Tilastokeskus. (2022). *Suomi lukuina 2022: Yleiset kirjastot*. Haettu 5.10. 2022, https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/185257/yyti_sul_2022200_2022_25505_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Turku. (27.1. 2021). *Salainen kirjasto – Tapahtumasarja kiertotalouden edistäjänä*. Haettu 27.3. 2022, https://www.turku.fi/uutinen/2021-01-27_salainen-kirjasto-tapahtumasarja-kiertotalouden-edistajana
- Tähtinen, J., Laakkonen, E., & Broberg, M. (2011). *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja C: 20*. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos ja Opettajankoulutuslaitos.
- Ulkoministeriö. (i.a.). *Agenda 2030 – kestävän kehityksen tavoitteet*. Haettu 24.3. 2022, <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet>
- Ulkoministeriö. (i.a.). *Agenda 2030 – kestävän kehityksen tavoitteet: Kestävän kehityksen 17 tavoitetta*. Haettu 24.3. 2022, <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet>
- Valajärvi, A. (11.12.2020). *Kestävän kehityksen tavoitteet taiteen ja kulttuurin alojen toiminnassa: Ilmastonmuutoksen hillintä ja hiilineutraalius*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu 3.4.2022, https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Ilmastonmuutos_TaidejaKulttuuri-1.pdf
- Valtioneuvosto. (i.a.). *Valtioneuvoston kuvapankki – HLPF ja Agenda2030-materiaalit*. [kuvio]. Valtioneuvosto. Haettu 4.8.2022, [https://kuvapankki.valtioneuvosto.fi//mhXB7hWM9FQk¹](https://kuvapankki.valtioneuvosto.fi//mhXB7hWM9FQk<sup>1</sup)
- Valtioneuvosto. (3.3.2022). *Uusi ilmastolaki etenee eduskuntaan – hiilineutraaliustavoite 2035 lain tasolle, päästövähennys tavoitteet myös tuleville vuosikymmenille*. Haettu 4.3. 2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/uusi-ilmastolaki-etenee-eduskuntaan-hiilineutraaliustavoite-2035-lain-tasolle-paastovahennystavoitteet-myo-s-tuleville-vuosikymmenille>
- van Vlimmeren, T. (2022). *Second European Report on Sustainable Development Goals and Libraries: Full version Report prepared by the EBLIDA Secretariat in collaboration with the National Library of Latvia*. European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA). Haettu 11.10. 2022, http://www.eblida.org/Documents/Second-European-Report-on-SDGs-in-Libraries_Full-Report2022.pdf

¹ Linkki tarkistettu 1.12.2022 ja materiaali, johon tässä työssä viitattu ei ole enää sivustolla.

- Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura.
- Vihreä kirjasto. (i.a.-a). *Vihreä kirjasto – ympäristötyön edistäminen kirjastoissa*. Haettu 13.3.2022, <https://www.kirjastot.fi/vihreakirjasto>
- Vihreä kirjasto. (i.a.-b). *Hiilijalanjälki-infograafi: Käynti kirjastossa pitää hiilijalanjäljen kurissa*. Haettu 27.3. 2022, https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/kirjasto_infograafit_1021.pdf
- Vihreä kirjasto. (i.a.-c). *Ympäristötyön edistäminen kirjastoissa. Kirjastojen ympäristötietoisuus -kysely*. Haettu 7.5.2022 <https://www.kirjastot.fi/vihreakirjasto/kirjastojen-ymparistotietoisuus-kysely>
- Vihreä kirjasto. (i.a.-d). *Oppaat ja viestintämateriaalit: kirjan hiilikädenjälki*. [kuvio]. Kirjastot.fi. Haettu 6.8. 2022, <https://www.kirjastot.fi/vihreakirjasto/oppaat-ja-viestintamateriaalit>
- Vihreä kirjasto. (i.a.-e). *Hankkeen esittely*. Kirjastot.fi. Haettu 1.10.2022, <https://www.kirjastot.fi/vihreakirjasto/esittely>
- Vihreä kirjasto. (i.a.-f). *Kirjastot toteuttamassa ympäristö- ja ilmastotoimintaa nuorille – käytännön oppaat julkaistu*. Kirjastot.fi. Haettu 11.10. 2022, https://www.kirjastot.fi/vihreakirjasto/ajankohtaista/Kirjastot_toteuttamassa_ymparisto_ja_ilmastotoimintaa_nuorille?language_content_entity=fi
- Vihreä kirjasto. (2019). *Oppaat ja viestintämateriaalit: Yleisten kirjastojen hiilijalanjälki v. 2019*. Kirjastot.fi. [kuvio]. Haettu 6.8. 2022, <https://www.kirjastot.fi/vihreakirjasto/oppaat-ja-viestintamateriaalit>
- Vilka, H. (2005). *Tutki ja kehitä*. Tammi.
- Vilka, H. (2007). *Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Tammi.
- Virtanen, A. (2011). Mitä ilmastonmuutos merkitsee ja, mitä tulisi tehdä?. Teoksessa A. Virtanen & L. Rohweder. (toim.), *Ilmastonmuutos käytännössä: Hillinnän ja sopeutumisen keinoja*. (s. 19–42). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Värtö, V. (2020). *Kirjastosta yleislainaamoksi? Miten esineiden lainaaminen sopii yleisen kirjaston tehtävänkuvaa*. [AMK-opinnäytetyö, Oulun ammattikorkeakoulu]. Theseus. Haettu 1.10.2022, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/334651/v%3%a4rtt%3%b6_ville.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- WWF Suomi. (i.a.). *Ilmastonmuutos: Ilmastonmuutos on jo vaikuttanut luontoon*. Haettu 3.3. 2022, <https://wwf.fi/uhat/ilmastonmuutos/>
- Yleisten kirjastojen neuvosto. (2021). *Onneksi on kirjasto! Yleisten kirjastojen suunta 2021–2025*. Haettu 4.2. 2022, <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/yleisten-kirjastojen-suunta-2021-2025-FI-web.pdf>

Ympäristöministeriö. (i.a.-a). *Vastuualueet: Pariisiin ilmastopimus*. Haettu 5.3.2022, <https://ym.fi/pariisin-ilmastosopimus>

Ympäristöministeriö. (i.a.-b). *Vastuualueet: Hiilineutraali Suomi 2035*. Haettu 5.3.2022, <https://ym.fi/hiilineutraalisuomi2035>

Ympäristöministeriö. (i.a.-c). *Mitä on kestävä kehitys?* Haettu 18.9. 2022, <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn saatekirje

Liite 2. Webropol-verkkokysely

Liite 1. Kyselyn saatekirje

Hyvä kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelija,

teen opinnäytetyötäni Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualalla. Opinnäytetyöni aihe koskee ympäristötietoisuuden ja ympäristölukutaidon edistämistä kirjastoalalla, tarkastellen aihetta kirjastoalan opiskelijoiden näkökulmasta.

Tutkimukseni aineisto kerätään sähköisellä kyselylomakkeella ja kysely on suunnattu Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoille. Vastaamalla kyselyyn annat tärkeää tietoa kirjastojen ympäristötyön onnistumisesta ja työelämään liittyvistä ympäristötyön odotuksista, sekä tietoa kirjastoalan koulutukseen ympäristötietoisuuden osaamisen kehittämiseen. Lopuksi voit kertoa ideoitasi, miten kirjastot voisivat edistää paremmin ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa. Vinkit kootaan opinnäytetyössäni yhteen, jolloin niistä on iloa kaikille ympäristötyöstä kiinnostuneille. Kiitos, että autat ympäristötyössä!

Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista ja vastaaminen anonyymia, kysely on vastattavissa 27.9.-11.10.2022

Huom! vastaajan ei tarvitse olla ympäristötietoinen pystyäkseen vastaamaan vaan kaikkien mielipidettä tarvitaan.

Linkki kyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/0FF4F38D5A4A3524>

Ystävällisin terveisin Saara Kuvaja KIT119

Liite 2. Webropol-verkkokysely

Kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkökulmia ympäristötietoisuudesta ja ympäristölukutaidosta

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Hyvä kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelija,

kyselyni koskee kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden näkemyksiä ympäristötietoisuuden ja ympäristölukutaidon edistämisestä. Kysely on jaettu kolmeen osa-alueeseen: 1. Taustatiedot ja lähtökohdat, 2. Työelämä ja koulutus sekä 3. Kirjastot. Kysely koostuu pääosin nopeasti vastattavista monivalintakysymyksistä. Kyselyyn vastataan anonymisti. Lopuksi voit kertoa ideoistasi, miten kirjastot voisivat edistää paremmin ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa.

Vastaamalla kyselyyn autat kyselytutkimukseni ja opinnäytetyöni edistämisessä.
Kiitos vastauksestasi kyselyyn!

Ystävällisin terveisin
Saara Kuvaja
saara.kuvaja@seamk.fi

TAUSTATIEDOT JA LÄHTÖKOHDAT

1. Sukupuoli

- nainen
- mies
- muu
- en halua vastata

2. Minkä ikäinen olet?

- alle 20
- 20-29

- 30-40
- yli 40 vuotta

3. Minkä vuosikurssin opiskelija olet? *

1. vuosikurssi
2. vuosikurssi
3. vuosikurssi
4. vuosikurssi
- diplomiopiskelija
- muu, mikä? _____

4. Onko sinulla kirjastoalan työkokemusta? *

- alle vuosi
- 1-2 vuotta
- 3-6 vuotta
- 7-10 vuotta
- yli 10 vuotta
- ei ole työkokemusta kirjastoalta

5. Arvioi, kuinka ympäristötietoinen koet olevasi:

*

Ympäristötietoisuudella tarkoitetaan kykyä ja halua toimia ympäristöystävällisesti, sekä tietoa, taitoa, tekoja ja valintoja ympäristöön liittyen.

1 Erinomainen 2 Hyvä 3 Kohtalainen 4 Heikko

Ympäristötietoisuuteni on:

6. Ota kantaa ympäristötietoisuuteen liittyviin väittämiin: *

	1 Täysin samaa mieltä	2 Osittain samaa mieltä	3 Osittain eri mieltä	4 Täysin eri mieltä
Osaan hyödyntää ympäristötietoa arjen toiminnoissa kuten työssä ja opinnoissa.	☐	☐	☐	☐
Tiedän, mistä löydän luotettavaa tietoa ympäristöasioista.	☐	☐	☐	☐
Osaan vähentää omasta toiminnastani koituvia haitallisia ympäristövaikutuksia.	☐	☐	☐	☐
Tiedän, mitä hiilijalanjäljellä tarkoitetaan.	☐	☐	☐	☐
Tiedän, mistä huomattavimmat päästöt syntyvät, ja ymmärrän niiden vaikutukset ympäristöön.	☐	☐	☐	☐
Tiedän, mistä kirjastojen huomattavimmat päästöt syntyvät.	☐	☐	☐	☐
Tiedän päästöjen vähenevän, jos ostamisen sijaan käytän kirjaston palveluita.	☐	☐	☐	☐
Kestävän kehityksen tavoitteet ovat minulle tuttuja.	☐	☐	☐	☐

7. Millä tavoin kuvailet toimintaasi? Ota kantaa seuraaviin väittämiin: *

	1 Täysin samaa mieltä	2 Osittain samaa mieltä	3 Osittain eri mieltä	4 Täysin eri mieltä
Toimin luontoa ja ympäristöä ajatellen, koska se on minulle tärkeää.	☐	☐	☐	☐
Voin helposti muuttaa toimintaani ympäristöystävällisemmäksi, jos niin vaaditaan.	☐	☐	☐	☐
Teen mielelläni vastuullisia valintoja ja etsin kestävämmän ratkaisun. Esimerkiksi mietin hankkimani tuotteen kierrätettävyyttä ja pitkäikäisyyttä.	☐	☐	☐	☐

	1 Täysin samaa mieltä	2 Osittain samaa mieltä	3 Osittain eri mieltä	4 Täysin eri mieltä
Suosin palveluja, jotka vähentävät kulutustani. Esimerkiksi kirjaston palvelut, joukkoliikenne, kirpputorit jne.	☐	☐	☐	☐
Suosin tuotteita ja palveluja, jotka on toteutettu kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja tavoitteet huomioiden. Esimerkiksi tuotteen tai palvelun haitallisia ympäristövaikutuksia minimoidaan.	☐	☐	☐	☐

TYÖELÄMÄ JA KOULUTUS

8. Mistä olet saanut tietoa kirjastojen ympäristötyöstä? Valitse yksi tai useampi vaihtoehto: *

- Kirjastoalan opintojen kautta
- Olen osallistunut ympäristöaiheiseen webinaariin
- Kirjastosta
- Suomen kirjastoseuralta: esimerkiksi Kirjastolehti, Kirjastoseuran verkkosivut, Kirjastopäivät
- Vihreä kirjasto -verkkosivuilta
- IFLAN:n kautta
- Muualta, mistä? _____
- En ole saanut tietoa

Ympäristötietoisuus ja ympäristölukutaito osana kirjastoalan koulutusta

9. Ota kantaa seuraaviin väittämiin: *

Ympäristötietoisuudella tarkoitetaan kykyä ja halua toimia ympäristöystävällisesti, sekä tietoa, taitoja, tekoja ja valintoja ympäristöön liittyen.

Ympäristölukutaitoa tarvitaan ympäristötiedon hallinnassa. Se on kykyä havaita, miten omat tavat

vaikuttavat ympäristöön, kykyä valita kestävin ratkaisu ja toimia ympäristöä ajatellen.
Ympäristölukutaidossa on siis olennaista, miten sujuvasti ympäristötietoa käyttää.

Ympäristölukutaidon ja ympäristötietoisuuden edistämiseksi on hyvin samankaltainen päämäärä: molemmilla on pyrkimys ympäristöystävällisempään toimintaan.

	1 Täysin samaa mieltä	2 Osittain samaa mieltä	3 Osittain eri mieltä	4 Täysin eri mieltä
Ympäristötietoisuuden ja ympäristölukutaidon edistäminen kuuluu osaksi kirjastoalan osaamista.	☐	☐	☐	☐
Minulla on kirjastoalan koulutuksesta saatua valmiutta tehdä ympäristötyötä ja soveltaa ympäristötietoa kirjaston palveluissa.	☐	☐	☐	☐
Haluaisin saada enemmän koulutusta ympäristötyöhön osana kirjasto- ja tietopalvelualan opintojani.	☐	☐	☐	☐
Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutus on vaikuttanut ympäristötietoisuuteeni.	☐	☐	☐	☐

10. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa on tarjolla kestävään kehitykseen liittyviä kursseja. Oletko osallistunut tai aikeissa osallistua kestävään kehitykseen liittyvään kurssiin? Voit halutessasi kertoa, mihin kestäväan kehityksen kurssiin olet osallistunut tai aikeissa osallistua?

Ympäristötietoisuus ja ympäristölukutaito osana työelämää

11. Seuraavat väittämät ovat valtakunnallisesta Kirjastojen ympäristötietoisuus -kyselystä. Väittämien kautta pyritään vertaamaan opiskelijoiden näkemyksiä työelämän edustajiin.

Kuinka tärkeänä pidät seuraavia asioita kirjastossa? Ota kantaa väittämiin: *

	1 Pidän erittäin tärkeänä	2 Pidän melko tärkeänä	3 Pidän jonkin verran tärkeänä	4 En pidä lainkaan tärkeänä
Ympäristöaiheinen aineisto on ajantasaista ja luotettavaa.	☐	☐	☐	☐
Kirjasto järjestää ympäristöön liittyviä teemaviikkoja ja tapahtumia, esim. ympäristöaiheiset lukupiirit ja näyttelyt.	☐	☐	☐	☐
Kirjaston tapahtumissa, kirjojen esillepanossa tai kampanjoissa tuodaan esiin ympäristöasioita.	☐	☐	☐	☐
Kirjasto tekee ympäristöasioihin liittyvää yhteistyötä järjestöjen tai yritysten kanssa, mm. koulutusten tai tapahtumien järjestäminen.	☐	☐	☐	☐
Kirjasto tekee ympäristöasioihin liittyvää yhteistyötä kunnan/kaupungin muiden toimijoiden kanssa.	☐	☐	☐	☐
Ympäristöaiheinen aineisto on helposti saavutettavaa, esim. oma hylly.	☐	☐	☐	☐
Ympäristöasioita käsitellään viikkopalaverissa/kokouksissa /viestitään sisäisissä kanavissa.	☐	☐	☐	☐
Ympäristöasioita käsitellään toimintakertomuksessa.	☐	☐	☐	☐
Ympäristövastuullisuus on huomioitu kokous- ja tapahtumatarjoilussa.	☐	☐	☐	☐
Kirjaston ulkoisessa viestinnässä tuodaan esille ympäristöasioita.	☐	☐	☐	☐
Ympäristöasioista kerrotaan kirjaston verkkosivulla.	☐	☐	☐	☐
Ympäristövastuullisuus on huomioitu kirjaston kahvilatoiminnassa.	☐	☐	☐	☐
Seurataan ympäristöaiheisen aineiston lainausta.	☐	☐	☐	☐

	1 Pidän erittäin tärkeänä	2 Pidän melko tärkeänä	3 Pidän jonkin verran tärkeänä	4 En pidä lainkaan tärkeänä
Tapahtumajärjestäjät saavat ohjeet kuinka huomioida ympäristövastuullisuus tilaisuuksien järjestämisessä.	☐	☐	☐	☐
Kirjasto informoi asiakkaita kirjaston käytön ympäristövaikutuksista, esim. liikkumisen, aineiston logistiikan tai yhteiskäytön vaikutukset.	☐	☐	☐	☐
Toiminnassa hyödynnetään lasten ja nuorten ympäristökasvatusmenetelmiä.	☐	☐	☐	☐

12. Haluaisitko tehdä kirjastossa ympäristötietoisuutta tai ympäristölukutaitoa edistävää työtä? *

Tällaista työtä kirjastossa voi tehdä esimerkiksi yhdistämällä ympäristöasioita kirjaston toimintoihin ja palveluihin kuten kirjanäyttelyt, tapahtumat, lukupiirit, tiedonhaunopastus jne.

Kyllä Ehkä En En osaa sanoa

13. Kiinnostaisiko sinua työelämässä mahdollisuus lähteä mukaan kirjastojen ympäristötyöhön, kuten ympäristötiimiin jäseneksi tai ekotukivastaavaksi? *

Kyllä
 Ehkä
 Ei

14. Jos olet aiemmassa vastauksessasi osoittanut kiinnostusta ympäristötyötä kohtaan, voit halutessasi perustella vastauksesi. Miksi koet ympäristöasiat tärkeiksi?

15. Jos vastasit aiemmassa kysymyksessä ehkä, voit halutessasi perustella vastauksesi. Mikä saisi sinut kiinnostumaan enemmän ympäristötyöstä?

16. Jos vastasit aiemmassa kysymyksessä ei, voit halutessasi perustella vastauksesi. Miksi koet että, ympäristötyö ei kiinnosta sinua, mikä saisi kiinnostumaan ympäristötyöstä?

17. Onko työntekijää etsivän kirjaston ekologisuus sinulle merkittävä tekijä työpaikkaa hakiessasi?

Vastaa asteikolla 1 - 5 *

	1	2	3	4	5	
Erittäin merkittävä tekijä	☐	☐	☐	☐	☐	Ei lainkaan merkittävä tekijä

KIRJASTOT

18. Millaisia tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa olet havainnut kirjastojen käyttävän? Valitse yksi tai useampi vaihtoehto: *

- aineistonäyttelyt
- lukupiiri
- kirjavinkkaus
- kyselyt

- kilpailut
 koulutukset
 tapahtumat
 lukuvinkkilistat
 ekovinkit
 lajitteluopasteet
 sosiaalisen median päivitykset
 ympäristöasioista viestiminen
 lainattavat tavarat
 ekokirjahyllyt
 kirjanvaihtohylly
 muu, mikä?
 en ole havainnut kirjastojen edistävän ympäristötietoisuutta tai ympäristölukutaitoa

19. Alla on erilaisia tapoja edistää ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa. Kuinka tärkeänä koet kunkin asian? *

	1 Erittäin tärkeä	2 Melko tärkeä	3 Jonkin verran tärkeä	4 Ei lainkaan tärkeä
aineistonäyttely	☐	☐	☐	☐
lukupiiri	☐	☐	☐	☐
kirjavinkkaus	☐	☐	☐	☐
kyselyt	☐	☐	☐	☐
kilpailut	☐	☐	☐	☐
koulutukset	☐	☐	☐	☐
tapahtumat	☐	☐	☐	☐
lukuvinkkilistat	☐	☐	☐	☐
ekovinkit	☐	☐	☐	☐

	1 Erittäin tärkeä	2 Melko tärkeä	3 Jonkin verran tärkeä	4 Ei lainkaan tärkeä
lajitteluopasteet	☐	☐	☐	☐
sosiaalisen median päivitykset	☐	☐	☐	☐
ympäristöteoista viestiminen	☐	☐	☐	☐
lainattavat tavarat	☐	☐	☐	☐
ekokirjahyllyt	☐	☐	☐	☐
kirjanvaihtohyllyt	☐	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐	☐

20. Oletko osallistunut ympäristölukutaitoa tai ympäristötietoisuutta edistävään toimintaan kirjastossa asiakkaana ollessasi tai kirjaston henkilökunnan ominaisuudessa? *

- Kyllä
- En

21. Voit halutessasi kertoa ympäristötietoisuutta ja ympäristölukutaitoa edistävästä toiminnasta tarkemmin. Minkälaiseen toimintaan olet osallistunut?

22. Onko ympäristöaiheita huomioitu mielestäsi riittävästi kirjastojen tarjonnassa, palveluissa ja toiminnoissa? Kuvaa näkemyksesi asteikolla 1-5: *

	1	2	3	4	5	
Ympäristöaiheita on huomioitu riittävästi	☐	☐	☐	☐	☐	Ympäristöaiheita ei ole huomioitu riittävästi

23. Mitä mieltä olet seuraavasta väitteestä? Ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistämällä kirjasto voi vaikuttaa ympäristömyönteisempään toimintaan, esimerkiksi vaikuttaa kulutustottumuksiin. Valitse sopivin vaihtoehto: *

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä

24. Millä tavoin kirjastot voisivat tehdä paremmin ympäristölukutaitoa ja ympäristötietoisuutta edistävää työtä? Voit halutessasi jakaa ideoita.
